

ODSJEK ZA SOCIJALNI RAD

**ULOGA SOCIJALNOG RADNIKA U RJEŠAVANJU
PROBLEMA PROSJAČENJA DJECE**

– magistarski rad –

Kandidat/kinja

Esma Smailbegović

Broj indeksa: 827/II-SW

Mentor:

Prof. dr. Nedreta Šerić

Sarajevo, novembar 2023.

Esmra Smailbegović

Uloga socijalnog radnika u rješavanju problema prosjačenja djece

2023.

ODSJEK ZA SOCIJALNI RAD

ULOGA SOCIJALNOG RADNIKA U RJEŠAVANJU PROBLEMA PROSJAČENJA DJECE

- magistarski rad -

Kandidat/kinja

Esma Smailbegović

Broj indeksa: 827/II-SW

Mentor:

Prof. dr. Nedreta Šerić

Sarajevo, novembar 2023.

Sadržaj

UVOD	7
I TEORIJSKO-METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA	9
1.1. Teorijska osnova istraživanja	9
1.2. Kategorijalno pojmovni aparat.....	9
1.3. Problem istraživanja.....	12
1.4. Predmet istraživanja	14
1.5. Ciljevi istraživanja.....	14
1.5.1. Naučni ciljevi istraživanja.....	14
1.5.2. Društveni ciljevi	15
1.6. Hipoteze	15
1.6.1. Generalna hipoteza.....	15
1.6.2. Posebne hipoteze	16
1.7. Metode istraživanja	16
1.8. Vremensko određenje predmeta istraživanja	17
1.9. Prostorno određenje predmeta istraživanja	17
II PROSJAČENJE	18
2.1. Definisanje pojma prosjačenja	18
2.2. Uključenost djece u prosjačenje	19
2.3. Problemi s kojima se susreću djeca koja prosjače.....	20
2.3.1. Dijete kao subjekt prosjačenja.....	22
2.3.2. Dijete kao objekt prosjačenja	23
2.3.3. Uzroci prosjačenja.....	24
2.3.4. Posljedice prosjačenja po djecu.....	25
2.4. Prisilni i štetni dječiji rad i eksploatacija djece	26
2.5. Karakteristike radne eksploatacije djece u Bosni i Hercegovini	28
2.6. Uzroci i oblici radne eksploatacije	29
III PRAVNI OKVIR O TRETMANU PRISILNOG RADA DJECE U BIH	31
3.1. Međunarodni okvir.....	31
3.2. Pravni okvir u Bosni i Hercegovini.....	32
3.2.1. Trgovina ljudima	32
3.2.2. Zapuštanje i zanemarivanje djeteta	33
3.2.3. Krivične odredbe u zakonima FBiH, RS i Brčko Distrikta.....	34

IV ULOGA SOCIJALNIH RADNIKA U RJEŠAVANJU PROBLEMA PROSJAČENJA DJECE.....	36
4.1. Trenutno stanje u Kantonu Sarajevo	36
4.2. Uloga socijalnog radnika u centru za socijalni rad (CSR)	37
4.3. Uloga socijalnog radnika u prevenciji prosjačenja	39
4.4. Nadležnosti socijalnih radnika	41
V REZULTATI ISTRAŽIVANJA	43
5.1. Analiza i interpretacija rezultata istraživanja	44
ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE	75
LITERATURA	78
PRILOG	82

Popis skraćenica

CSR - Centar za socijalni rad

EASSW - Europska asocijacija škola socijalnog rada (engl. European Association of Schools of Social Work)

IASSW - Međunarodna asocijacija škola socijalnog rada (engl. International Association of Schools of Social Work)

IFSW - Međunarodna federacija socijalnih radnika (engl. International Federation of Social Workers)

MOR/ILO - Međunarodna organizacija rada (engl. International Labour Organization)

OSCE - Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi (engl. Organization for Security and Co-operation in Europe)

UNESCO - Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, nauku i kulturu (engl. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

UVOD

Jedan od značajnijih problema u Bosni i Hercegovini je problem prosjačenja, a problem dobiva na dubljem značaju samim time što većinu onih koji prose čine djeca. Gotovo svakodnevno na ulicama i prometnicama Bosne i Hercegovine vidimo neko dijete koje ide od osobe do osobe, ili od automobila do automobila i traži novac. Ta djeca su izložena raznim rizicima, koji se loše odražavaju na njihovo fizičko i psihološko zdravlje. Djeca koja prosjače nisu na tu ideju došla samostalno, a u većini slučajeva ni dobrovoljno, tako da čin prosjačenja može biti okarakterian i kao radna eksploracija i zloupotreba djece ali i trgovina djecom kao i nasilje nad djecom.

Bitno je napomenuti da pojam radna eksploracija djece može biti pogrešno protumačen jer nije svaki rad djeteta i radna eksploracija. Dječiji rad se može definisati kao rad osoba mlađih od 18 godina. Dječiji rad se javlja u dva oblika, prvi koji je koristan i dobar za djecu, a a to je uključivanje djeteta da pomaže roditeljima u obavljanju osnovnih kućnih obaveza ili da džeparac zarađuje pomažući u porodičnom biznisu i to u svoje slobodno vrijeme. Drugi oblik dječjeg rada je negativan i podrazumijeva eksploraciju i zloupotrebu djece u smislu obavljanja određenih poslova radi pribavljanja dobrobiti za vlastite potrebe, što ima negativne posljedice po psiho - fizički razvoj djeteta, kršenje dječijih prava na djetinjstvo, obrazovanje, sigurnost, zdravlje i druge posljedice.

Iako postoje zakonske regulative koje su donosene u cilju rješavanja ovog problema, rezultati nisu toliko vidljivi. Ovoj trvdnji u prilog ide činjenica što i dalje na ulicama susrećemo djecu koja mole za novac, a sami građani iz samlosti i saosjećanja daju novac toj djeci, misleći da čine čin milosrđa a ne znaju da u stvari na taj način podržavaju čin prosjačenja što predstavlja jedan vid „začaranog kruga“. Mislim da građani nisu dovoljno informisani kako postupiti u ovakvim situacijama, nisu svjesni da se iza ovog krivičnog djela krije više krivičnih djela i prekršaja, ali ne djeteta nego odraslih osoba koje ovu djecu angažuju, prisiljavaju ili vrbuju za ovu „djelatnost“. U slučaju prosjačenja građani bi trebali izvijestiti policiju koja će od centra za socijali rad tražiti da se, po utvrđenoj zakonskoj regulativi, pobrine za taj slučaj gdje će se tražiti odgovornost osobe koja stoji iza ovog čina. Oni građani koji znaju da bi mogli obavijestiti policiju, u većini slučajeva je ne obavještavaju jer misle da će za taj čin biti izvršena sankcija protiv ionako „jadnog djeteta“ ili jednostavno smatraju da se njih lično to ne tiče. Ovakvi stavovi su pogrešni jer svaka pojava koja se dešava u društvu, bez obzira što je direktno povezana sa nekim pojedincem ili određenom skupinom ljudi, itekako nije pojedinačni problem nego je problem cjelokupnog društva.

Da li je prosjačenje djece uzrokovano lošim životnim standardom, siromaštvom ili neimaštinom pa su roditelji prislili svoje dijete na ovaj čin ili je to ipak dobro organizovani i dirigirani način od odraslih osoba koje na taj način ostvaruju lašku, sigurnu i veliku dobit? Koje posljedice ovaj čin ima po samo djete, ali i društvo u kojem to dijete živi? Kako uspješno riješiti ovaj problem? Također, ova pojava se u našem društvu rijetko povezuje s problemima u obrazovanju, slabo povezanim sistemima ili čak nedovoljno poznavanje problema koji mogu uticati na širenje ove pojave.

U Bosni i Hercegovini postoji sistem pravila na osnovu kojih se štite prava i utvrđuju dužnosti svakog građanina, ali uprkos ovim sistemima još uvijek ne postoje efikasni mehanizmi potpune zaštite grupe stanovništva koje su izložene zloupotrebi, čiju sastavnicu čine i djeca a najviše djeca romske populacije. Postoji niz međunarodnih i domaćih dokumenata koji garantuju najviši nivo ljudskih prava, naročito prava djece, koji se nažalost u praksi ne provode. Nedovoljna povezanost i saradnja između institucija kao što su škole, centri za socijalni rad, lokalne zajednice i drugih su još jedan od kočnica koje doprinose neefikasnosti u rješavanju ovog problema.

Upravo iz gore navedenih razloga ovo istraživanje je usmjерeno na istraživanje fenomena prosjačenja djece u Bosni i Hercegovini, kao sastavni dio radne eksploracije djece, uzročno-posljedične veze, problemima s kojima se ta djeca susreću, pravnog okvira, uloge, mogućnostima, ograničenjima socijalnih radnika po ovom pitanju.

1. TEORIJSKO-METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

1.1. Teorijska osnova istraživanja

Pojam prosjačenja se može dovesti u vezu s raznim pojmovima koji ukazuju na devijacije u ponašanju, pa tako ovaj pojam se može, ali i ne mora, povezati sa skitnjom jer ima skitnica koje su ujedno i prosjaci, ali takođe ima ih koji to nisu, kao što ni svi prosjaci, iako su mobilni ne moraju nužno biti i skitnice, jer neki od njih imaju stalno mjesto boravka, a mobilni su samo u slučaju kada prose. Već smo u samom uvodu naveli da se pojam prosjačenja može povezati s trgovinom ljudima, radnom eksploracijom i zloupotrebotom.

Na osnovu „*Specijalnog izvještaja o problemu prosjačenja djece Bosni i Hercegovini*“ od strane Institucije ombudsmana za ljudska prava u saradni sa Save the Children organizacijom iz 2009. godine da se zaključiti da je problem djece koja žive i rade na ulici dugo vremena bio zanemarivan i nije mu se adekvatno pristupilo. Također, taj problem nije bio povezan sa pitanjem trgovine ljudima, iako je bilo prijava slučajeva u kojima je navedeno da ta djeca na kraju dana zaradu predaju odraslim osobama. To su djeca koja su mlađa od 14 godina, kako bi opstala trpe teror, od strane odraslih koji ih eksploratišu, uglavnom ne pohađaju školu i u većini slučajeva su narušenog zdravlja. Istaknuto je da je intervencija od nadležnih službi uveliko izostala ili je bila površna. Koliki je tačan broj onih koji su uključeni u ovaj vid rada nije bilo moguće ustanoviti zbog izostanka sistemskog prikupljanja podataka od službi koje su nadležne za ovu problematiku.

1.2. Kategorijalno pojmovni aparat

Dijete – Dijete je prema odredbama (čl. 1.) Konvencije o pravima djeteta ljudsko biće koje nije navršilo 18. godina ako se na temelju zakona date države, koji se odnosi na dijete, punoljetstvo ne stiče ranije (UN konvencija o pravima djeteta, 1989.)

Dječiji rad - Dječji rad može se definirati kao rad osoba koje su mlađe od zakonom određene životne dobi. Konvencija o pravima djeteta smatra djetetom svaku osobu mlađu od 18 godina, te utvrđuje najnižu dob za rad djeteta, koja ne može biti niža od 15 godina, uz izuzetak zemalja čije su ekonomije i obrazovne mogućnosti nedovoljno razvijene, da mogu, nakon savjetovanja s organizacijama zainteresovanih poslodavaca i radnika početno utvrditi najnižu dob za rad.

Glavni pokretači dječjeg rada su siromaštvo, niski prihodi i ekonomske poteškoće s kojim se suočavaju porodice, te slaba podrška institucija.¹

Gotovo u svim zemljama svijeta dozvoljeno je da djeca koja su starija od 14, 15 ili 16 godina zasnuju radni odnos, ali se podrazumijeva da su završila osnovno obrazovanje ili je rad oblik stučnog usavršavanja. U zemljama u kojima su zastupljena dječja prava strogo se vodi računa da zakonodavstvo propisuje posebne mjere zaštite kao što su zabrana noćnog rada, rad s opasnim hemikalijama i drugim rizičnim poslovima. Prema Zakonu o radu u BiH osobe između 15 i 18 godina mogu stupiti u radni odnos, ali pod uslovom da im nadležne zdravstvene ustanove izdaju potvrdu kojom se potvrđuje njihova sposobnost za obavljanje određenog posla.

Prosjačenje - prosjačenje se može definisati s nekoliko aspekata, tako da u psihopatološkom smislu predstavlja socijalne i psihopatološke devijantne društvene promjene za koje je karakteristično ne prihvatanje i sukob sa dominantnim opšteprihvaćenim društvenim normama i vrijednostima.²

Najopštija definicija prosjačenja podrazumijeva da je to takav vid društvene devijacije koji se sastoji u sticanju materijalnih vrijednosti traženjem od drugih lica bezpovratno i bez pružanja protivusluga, često motiviran ekonomskim ili socijalnim teškoćama pojedinca (Milosavljević, 2003). Iz navedenog da se zaključiti da prosjačenje ima nekoliko obilježja i to da je to devijantna društvena psihopatološka pojava, da je to iskanje i traženje, koje može biti provedeno riječima ili gestikulacijom (pružena ruka), sticanje materijalnih vrijednosti i da ne postoji mogućnost protivusluga ili vraćanja stečenih materijalnih dobara (pozajmica).

Prosjačenje se javlja u nekoliko oblika i postoji nekoliko vrsta prosjačenja. Oblici prosjačenja mogu biti individualno prosjačenje - svako prosi za sebe. Grupno prosjačenje se odvija u grupi i kolektivno koje je organizovani timski rad u kojem svaka osoba ima svoju ulogu. Prema vrsti prosjačenje može biti: klasično - nije organizovano i sastoji se od traženja milosrđa, zastupljeno kod siromašnih društava, ali može biti prisutno i u bogatim društvima a akteri su pripadnici manjinskih grupa. Kamuflirano prosjačenje - je prosjačenje pod izgovorom traženja milosrđa za finansiranje nekih obreda, najčešće se njime bave neke vjerske sekte i neki pokreti mladih. I na kraju imamo profesionalno prosjačenje - ovo prosjačenje je dobro organizovano i ima

¹<http://www.mcp.gov.ba>, Dječiji rad, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, datum pristupa: 18.02.2023.

²<https://www.researchgate.net>, socijalna psihopatologija prosjačenja djece, datum pristupa: 18.02.2023.

rukovodioce (koji uzimaju svoj dio novca), prosjake („ljude koji rade“) i djecu prosjake koja vrlo često imaju tjelesne defekte koji kod ljudi izazivaju sažaljenje.

Dječije prosjačenje-Mnogi stručnjaci se slažu da uopće nije potrebno pravno definisati dječije prosjačenje kao izdvojenu kategoriju, jer dječije prosjačenje u sebi sadrži zloupotrebu, nasilje, zanemarivanje i druge vidove zlostavljanja djeteta. Najčešće korištena definicija dječjeg prosjačenja je: „Dijete ulice odnosno dijete koje (između ostalih aktivnosti) prosi je bilo koji dječak ili djevojčica do 18 godina starosti za koga je ulica postala pretežni izvor prihoda i koje nije adekvatno zaštićeno ili nadzirano od strane odrasle zrele osobe.“³

Što se tiče definicije dječjeg prosjačenja u Zakon BiH ono nije posebno definisano nego se nalazi u sklopu definicije trgovine ljudima, gdje se navodi da će se trgovinom ljudima smatrati i ako dijete ne bude prisiljeno, izmanipulisano nego dobrovoljno pristane na taj rad.

Socijalni rad - još od vremena nastanka pa do danas socijalni rad se definiše na različite načine. U samom početku socijalni rad je predstavljao milosrđe i pomoć siromašnim. Po definiciji Međunarodne federacije socijalnih radnika (IFSW, 2004.) socijalni rad je“praktično – zasnovana profesija i akademska disciplina koja promovira socijalnu promjenu i razvoj, socijalnu koheziju, osnaživanje i oslobođanje ljudi. Principi socijalne pravde, ljudskih prava, kolektivne odgovornosti i poštovanja različitosti su centralni za socijalni rad. Potkrijepljeni teorijama socijalnog rada, socijalnih znanosti, humanističkih i autohtonih znanja, socijalni rad uključuje ljude i strukture kako bi prevazišli izazove i poboljšali blagostanje” (Šadić, 2014: 88).

Globalna definicija profesije socijalnog rada (EASSW, 2017.): „Socijalni rad je praktično – zasnovana profesija i akademska disciplina koja promoviše socijalnu promjenu i razvoj, socijalnu koheziju, osnaživanje i oslobođanje ljudi. Principi socijalne pravde, ljudskih prava, kolektivne odgovornosti i poštovanja različitosti su središnji za socijalni rad. Poduprijeti teorijama socijalnog rada, socijalne nauke, humanističkih i autohtonih znanja, socijalni rad uključuje ljude iz strukture kako bi prevazišli životne izazove i poboljšali blagostanje” (Šadić, 2014: 88).

Centar za socijalni rad - „Centar za socijalni rad je više funkcionalna ustanova socijalno pravne zaštite organizovana kao centralna institucija, spremna za saradnju sa drugim organizacijama

³<https://centarzadjecuiporodicuniksic.wordpress.com>, Osnovne informacije o prosjačenju, datum pristupa: 19.02.2023.

na razini jedne ili više općina koje na principima savremenog, na naučnim osnovama zasnovanog socijalnog rada uz angažovanje stručnjaka (socijalnih radnika, psihologa, pravnika, pedagoga, sociologa) i po potrebi drugih stručnjaka (psihijatra, kriminologa) organizovanih supervizora provodi ciljeve socijalno pravne zaštite - zadovoljavanje osnovnih ljudskih prava i potreba, obezbjeđuje uvjete za preveniranje nastajanja socijalnih slučajeva i ospozobljavanje pojedinca i socijalnih grupa za razvoj i napredovanje u životu“ (Dervišbegović, 2003).

Socijalni radnik – je prije svega „osoba koja je obučena da pomogne osobama koje su u mentalnoj, fizičkoj, ekonomskoj ili društvenoj nepogodnosti“. Zbog toga područje socijalnog rada obuhvata mnoge kategorije kao što su pružanje mentalne podrške, pružanje ekonomske podrške, rad na minimiziranju društvenih nedostataka u nekoliko zajednica i konačno osiguravanje da ljudi u zajednici vode sretan i miran život.⁴ Prema Nacionalnoj udruzi socijalnih radnika, praksa socijalnog rada odražava „profesionalnu primjenu vrijednosti, načela i tehniku socijalnog rada u jedan ili više sljedećih ciljeva: pomoći ljudima u dobivanju otpljivih usluga, savjetovanje i psihoterapija s pojedincima, porodicama i grupama, pomaganje zajednicama ili skupinama u pružanju ili poboljšanju socijalnih i zdravstvenih usluga, i sudjelovanje u zakonodavnim procesima. Pozornost prema ekonomskoj dobrobiti zajednica i pojedinaca jedan je od temelja načela ekonomske i socijalne pravde profesije, što se odražava u temeljnim vrijednostima i načelima socijalnog rada. Socijalni radnici su profesionalno ospozobljeni da svoje klijente smatraju pojedincima, porodicama, organizacijama i zajednicama koje funkcionišu unutar različitih okruženja. Utemeljeni u pristupu intervencije koji se temelji na prednostima, praktičari socijalnog rada čvrsto vjeruju u sposobnost i potencijal za promjenu na ličnoj razini i razini zajednice.⁵

1.3. Problem istraživanja

Problem istraživanja u ovom radu odnosi se na rasprostranjenost dječjeg prosjačenja, uzročno-posljedična veza dječjeg prosjačenja, faktori koji utiču na opstanak i širenje ove pojave te zaštita osnovnih prava djece izloženih ovoj pojavi. Teško je ustanoviti koliko je stara ova pojava, odakle vuče korijene, ali ono što je općepoznato da se u svrhu prosjačenja veoma često koriste

⁴<https://hr.strephonsays.com/difference-between-social-worker-and-counselor#menu-1>, datum pristupa, 29.08.2022.

⁵https://www.researchgate.net/publication/268334328_Defining_the_Role_and_Contributions_of_Social_Workers_in_the_Advancement_of_Economic_Stability_and_Capability_of_Individuals_Families_and_Communities, datum pristupa, 02.01.2023.

djeca i to što mlađe dobi, a nerijetko su to i majke koje u svome naručju drže male bebe izlažući ih nepovoljnim vremenskim uvjetima, a time direktno ugrožavaju njihov život i zdravlje. Ono što je sigurno jeste da su ova djeca zakinuta za osnovna prava kao što su pravo na život, pravo na sigurnost, pravo na zdravlje, pravo na obrazovanje, pravo na slobodno vrijeme, pravo na igru i zabavu i druga prava. Ova djeca su marginalizirana, stigmatizirana i vrlo često odbačena od društva, jer čine nešto što je sramno i neprihvatljivo, a da ne govorimo o tome u kakve ličnosti će izrasti ta djeca u ovakvim okolnostima.

Samim time ova djelatnost ima negativne posljedice po psiho-socijalno stanje pojedinca, kao i na teškoće u socijalnom funkcionisanju, te iziskuje naročitu pažnju socijalnih službi za prevenciju i obezbjeđenje odgovarajućih uslova socijalne terapije i rehabilitacije. Sama uloga socijalnog radnika u prevenciji prosjačenja je ključna, ali često dolazi do toga da socijalni radnici nailaze na mnogobrojne probleme. Teško je ostvariti kontakt sa maloljetnicima koji prose ili rade na raskrsnicama, jer djeca često bježe od službenika centra za socijalni rad zbog činjenice da se u njihovoј neposrednoj blizini nalazi neko od odraslih ko ih nadgleda pa u strahu od tih osoba izbjegavaju kontakte s osobama koje bi im pružile zaštitu. Centar za socijalni rad zakonski može izuzeti djecu i smjestiti ih u odgovarajuću ustanovu na 60 dana. Problem predstavlja činjenica da se u većini slučajeva ne može dokazati da se radi o organizovanom prosjačenju ili o radnoj eksploraciji, te se roditeljima izriče samo mjera upozorenja. Neuvezanost sistema i nemogućnost da se dokaže da je u pitanju trgovina ljudima često rezultuje time da tužilaštvo rijetko kada pokreće postupak, tako da ta djeca ponovo završe na ulici bez sankcionisanja osoba koje su ih mobilisale za ovaj čin.

Zbog ograničenih mogućnosti socijalnih radnika, u okviru ovog istraživanja možemo navesti nekoliko problemskih pitanja koja će biti u fokusu ovog istraživanja:

- Zašto uloga socijalnog radnika iako je značajna nije u tolikoj mjeri prepoznata?
- Zašto socijalni radnici nisu u dovoljnoj mjeri uključeni u prevenciji prosjačenja djece?
- Koje korake moramo poduzeti kako bi uloga socijalnog radnika bila prepoznata kao značajna u slučaju rješavanja problema prosjačenja?
- Koji su problemi u ostvarivanju uloge socijalnog radnika kada je u pitanju prosjačenje?

1.4. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja je utvrđivanje zastupljenosti prosjačenja djece u Kantonu Sarajevo, iz kojih populacijskih grupa dolaze ta djeca, uzroci i faktori koji utiču na opstanak i širenje ove pojave, s posebnim osvrtom na ulogu socijalnog radnika u prevenciji prosjačenja djece, kao i rješavanju već registrovanih slučajeva.

Na osnovu raznih izvještaja može se ustanoviti da je procenat prosjačenja u proteklim godinama sve veći u Kantonu Sarajevo, naročito u vrijeme značajnijih događaja i u vrijeme turističke sezone. Izvještaj Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo (MUP KS) ukazuje da ovaj problem spada u sami vrh prema vrsti prekršaja, prema zakonu prosjačenje spada u prekršaj protiv Javnog reda i mira, što je glavni razlog zbog kojeg je Uprava policije MUP-a KS pod nadzorom Tužilaštva Kantona Sarajevo poduzela planske aktivnosti u cilju suzbijanja svih vrsta kriminaliteta. Uvedene su novčane kazne u iznosu od 300 do 1500 KM za one koji prose, organizuju prosjačenje, navode na prosjačenje itd. Također se ide ka tome da se aktivnije uključi Kantonalni centar za socijalni rad čiji bi službenici zajedno s policijskim službenicima radili na sprečavanju prosjačenja, naročito maloljetnih lica, svako u svojoj domeni.

Na osnovu uvida u dosadašnja istraživanja postoje razni faktori koji utiču na pojavu i opstanak problema dječjeg prosjačenja, kao i problemi koji ograničavaju mogućnosti socijalnih radnika u efikasnom rješavanju ovog problema pošto se njihov zadatok sastoji u tome da se takva djeca evidentiraju, prijave nadležnim organima i da se poduzmu mјere iz oblasti socijalne i porodične pravne zaštite.

1.5. Ciljevi istraživanja

1.5.1. Naučni ciljevi istraživanja

Naučni cilj ovog istraživanja je opisati ulogu socijalnog radnika u problemu prosjačenja djece, konstatovati koliko je ovaj problem zaista prisutan, na osnovu činjeničnog stanja utvrditi koji su najčešći uzroci prosjačenja u našoj zemlji, koje porodice su podložne ovom riziku i iz kojih porodica najčešće djeca prosjače, koji su se mehanizmi pokazali uspješnim u rješavanju ovog problema. Jedan od ciljeva je doći do otkrivanja veza i odnosa između uloge socijalnog radnika i mogućnosti njene realizacije, znači doći do zaključka koliko socijalni radnici kroz njihove nadležnosti, zaista, mogu prevenirati ili otkloniti prosjačenje djece. Osnovni cilj ovog

istraživanja je doprinos, na osnovu rezultata istraživanja, u otkrivanju i jačanju postojećih uspješnih strategija u rješavanju ili preveniranju ovog problema i eventualno postavljanje temelja drugim strategijama koje bi trebale da zamijene strategije koje su se pokazale manje efikasnima.

Kada je u pitanju naučni cilj ovog istraživanja, isto će se odnositi na potrebu sticanja naučnih saznanja koja će omogućiti jasnije i potpunije shvatanje, te razumijevanje samog problema prosjačenja. Najveći faktor rizik prosjačenja djece proizilazi iz siromašnih porodica. Općenito, iz tih porodica se djeca povlače iz obaveznog školovanja i postavljaju na ulice, koji je štetan za njihovo psiho – fizičko zdravlje, te za stvaranje dodatnih prihoda porodici.

1.5.2. Društveni ciljevi

Rezultatima ovog istraživanja smo pružili potrebne informacije široj društvenoj javnosti o ulozi socijalnog radnika u prevenciji i suzbijanju prosjačenja djece kako bi svaki pojedinac znao na koji način će postupiti i kako može doprinijeti smanjenju ove pojave, o pravnim i društvenim posljedicama samog čina prosjačenja, te na koga se odnose sankcije a na koga zaštita. Ovim radom se šira javnost može bolje upoznati s načinima saradnje sa socijalnim radnicima i doprinosa svakog pojedinca po pitanju dječjeg prosjačenja. Putem prikupljenih podataka i njihovim plasmanom kroz različite socijalne sredine skrenut će se pažnja na položaj djece koja prosjače, pogubnosti ovog čina po njihov psihofizički razvoj, zatim promjena percepcije od strane društva i zamjena predrasuda, stigme i diskriminacije ove djece od strane društva u percepciju djece koja imaju emocije, potrebe, prava. Također, rezultati mogu poslužiti kao osnova za neka daljnja dublja istraživanja, a sve u cilju rješavanja ove individualne ali ipak društvene devijacije.

1.6. Hipoteze istraživanja

1.6.1. Generalna hipoteza

Uloga socijalnog radnika u rješavanju problemu prosjačenja djece je jako bitna i nezaobilazna, ali je u praksi ograničena što predstavlja osnovnu prepreku u rješavanju problema prosjačenja djece, iznalaženja adekvatnih i trajnih rješenja, zaštite prava djece, kao i u očuvanju njihovog psiho-fizičkog zdravlja i samoga života.

1.6.2. Posebne hipoteze

Iz generalne hipoteze smo postavili i sljedeće posebne hipoteze:

- H1: Ne postoji adekvatan koordinirani okvir za međusektorsku saradnju u rješavanju problema ekonomske eksplotacije, uključujući prosjačenje.
- H2: Mobilnost prosjačenja i nepostojnost uvezane mreže komuniciranja kod međukontonalnih i međuopćinskih socijalnih službi dodatno otežavaju rješavanje ovog problema.
- H3: Pravovremeno detektovanje uzroka i faktora koji vode ka prosjačenju značajno može olakšati blagovremeno djelovanje socijalnih radnika u rješavanju ali i prevenciji ovog problema.
- H4: Nesaradnja porodice značajno otežava ulogu socijalnog radnika po pitanju problema rješavanja prosjačenja djece.
- H5: Socijalni radnici nisu u dovoljnoj mjeri uključeni u zaštitu djece koja su izložena prosjačenju.
- H6: Informisanost društva o štetnim posljedicama prosjačenja djece i adekvatna saradnja samog društva s nadležnim organima mogu dati veliki doprinos u rješavanju problema prosjačenja djece.
- H7: Ne postoje adekvatni socijalni centri za zaštitu, oporavak, reintegraciju i resocijalizaciju djece/prosjaka.

1.7. Metode istraživanja

Istraživanje na temu: „Uloga socijalnog radnika u rješavanju problema prosječenja djece“ je teorijsko - empirijsko.

Od osnovnih metoda u ovom istraživanju korištena je metoda deskripcije kojom je opisan pojava prosjačenja djece i radne eksplotacije djece. Metoda analize, koja je u procesu naučnog saznanja prva i osnovna metoda, da bi se sagledali i razmotrili osnovni faktori i struktura teme. Metodom sinteze svi jednostavniji elementi i struktura teme su objedinjeni u kompletniju sliku kako bismo stekli uvid o cjelini problema. Kao metod pribavljanje podataka koristili smo metodu ispitivanja, u okviru koje smo primjenili njenu tehniku, a to je anketa. Upotrijebili smo anketu u elektronском obliku i anonimnog je tipa.

U ovom istraživanju ukupan broj ispitanika u uzorku je bio 170. Budući da su u istraživanju učestvovali i javno mnijenje, tj. građani koji su iznosili svoj stav o pojavi prosjačenja djece, bilo je radi objektivnosti važno da čujemo i ispitamo stavove socijalnih radnika. Od 170 ispitanika je bilo 55 socijalnih radnika, dok je 115 osoba predstavljalo građane. Kada mislimo na javno mnijenje, onda mislimo

1.8. Vremensko određenje predmeta istraživanja

Realizacija ovog istraživanja obuhvata period od početka 2021. godine do aprila, 2023. godine, što nam je pružilo mogućnost uspoređivanja podataka u vezi sa ovom pojmom u vrijeme pandemije COVID-a 19 i u vrijeme normalnih uvjeta.

1.9. Prostorno određenje predmeta istraživanja

Izraživanje je realizovano u Kantonu Sarajevo, uključujući sljedeće opštine: Novo Sarajevo, Stari Grad, Centar, Novi Grad i Iličići.

II. PROSJAČENJE

2.1. Definisanje pojma prosjačenja

Prosjačenje je inicirana kao društvena praksa još od postojanja ljudskog društva. Smatra se jednim od najstarijih izazova za ljudsko društvo, ali ne postoje dokazi da je prosjačenje postojalo u primitivnim društvima zbog bliskih društvenih veza i snažnog porodičnog sistema (Khan, 2013), dok je slabija društvena struktura i podrška porodice postavila temelje prosjačenju kao društvenom problemu. Historija bilježi prosjačenje u Grčkoj u ranim periodima i doba Vizantije (Johnny, 2008). Prosjačenje se populariziralo u okviru kršćanske doktrine davanja milostinje tokom srednjeg vijeka (Tatek, 2009).

Ranija istraživanja o razvijenim i nerazvijenim zemljama sugerisu da „sociokulturalni faktori poput migracijskog porijekla, niskog obrazovnog nivoa i radnog opterećenja igraju značajnu ulogu u određivanju prakse prosjačenja. U tom smislu, mogu se postaviti razna pitanja i argumenti prilikom analize procesa prosjačenja“ (Loknath, 2014: 28).

Prosjačenje je po prirodi vrlo složena i kompleksna pojava zbog veoma širokog shvatanja i poimanja tog pojma i činjenice da su prosjaci tokom vremena postali dosta dosjetljivi i razvili različite strategije za prosjačenje. Tripathi i Arora (2010) su prosjačenje opisali kao traženje ili primanje milostinje na javnim mjestima izlažući ranu, povredu, deformitet ili bolest, bilo svoje ili neke druge osobe ili životinje kako bi kod drugih izazvali sažaljenje. Ono što je evidentno i bitno spomenuti jeste činjenica da prosjaci koriste različite taktike za prosjačenje, a tome u prilog ide i konstatacija Tanvira (2001) koji je primijetio da mnogi prosjaci koriste različite strategije kako bi privukli ljude i Fivesa (2010) da bolesni mladi prosjak obično privlači sažaljenje običnih ljudi. U prilog navedenom ide i činjenica da se na ulicama nerijetko nalaze žene s malim djetetom u naručju bez obzira na vremenske prilike. U novije vrijeme primjenjuje se i taktika prikupljanja novčanih pomoći za određene osobe u različite svrhe kao što su liječenje, stambeno zbrinjavanje, nabavku životnih namirnica itd.

Broun (2010) smatra prosjačenje optužbom za neuspjeh ili slabu vlast u nekoliko kultura, posmatrajući prosjačenje kao praksu traženja od drugih da pruže finansijsku podršku poput novca, odjeće ili hrane bez očekivanja razmjene ili povrata. Takođe, primijetio je da su „ulična djeca i prosjačenje uobičajena pojava“ (Broun, 2010: 40).

Neki učenjaci prosjačenje smatraju „aktom zaustavljanja ljudi na ulici kako bi molili za pomoć“ (Chukwulobe, 2011: 55), dok neki ljudi biraju prosjačenje kao zanimanje (Ogunkan i Fawole,

2009). Sam čin prosjačenja ima za cilj dobijanje novčane pomoći, obično u gotovini, ili dobrotvornih doprinosa bez pružanja usluge zauzvrat.

Postoji snažna vezu između devijantnog ponašanja i uličnog prosjačenja koje se uči u djetinjstvu, što nije nimalo iznenadjuće jer djeca koja odrastaju u ovakvim okolnostima prepisuju model ponašanja, bivaju odgajana u smislu da bez fizičkog truda i rada na „lahak“ način dođu do sredstava za život, te po uzoru na organizatora grupe čak veoma komforan život (Namwata, Mgabo, Dimoso, 2012).

U izvještaju Evropske komisije objavljenom 2012. godine, tipologija dječjeg prosjačenja podijeljena je na „Društveni i pravni kontekst“ i klasifikovana u šest kategorija koje se fokusiraju na karakteristike djece:

- situaciju prosjačenja,
- aktivnosti prosjačenja,
- dobnu grupu,
- trgovinu djecom i
- prosjačenje kao strategiju preživljavanja porodice.

2.2. Uključenost djece u prosjačenje

Ljudi koji praktikuju prosjačenje obično pripadaju najosjetljivijim skupinama u društvu, zarobljenim u beskrajnom krugu siromaštva i lišenim svojih temeljnih sloboda. Tako „nedostatak materijalnih i/ili finansijskih resursa, poznat kao siromaštvo, predstavlja ključni motiv koji tjeran pojedince da se upuste u prosjačenje. Koncept prosjačenja implicira aktivnost pojedinca koja se sastoji od traženja finansijskih sredstava ili hrane najčešće na prometnim javnim mjestima. Ova aktivnost se u društvu često percipira kao rizična i ponižavajuća“ (Stead, 2010,:70).

Sve veći broj djece koja žive u siromaštву postaje sudionikom prakse prosjačenja, a samo sudjelovanje u prosjačenju oduzima im priliku za normalno djetinjstvo i zdrav razvoj. Umjesto toga, njihovo djetinjstvo se pretvara u iskustvo provedeno na ulici, gdje postaju poznati kao „djeca ulice“, a njihove osnovne potrebe često ostaju nezadovoljene.

UNICEF je 1986. godine definisao „djecu ulice“ kao djecu koja se nalaze u ekstremno teškim životnim okolnostima, naglašavajući razliku između djece koja žive na ulici i one koja se tamo

povremeno zadrže. „Djeca koja žive na ulici nemaju pravog ili stvarnog skrbnika i prepuštena su sama sebi. S druge strane, djeca koja se bave prosjačenjem zarađuju novac, ali imaju dom i porodicu u koju se vraćaju nakon obavljenog posla“ (Vdović, 2008: 66).

Mogućnost povratka kući nakon vremena provedenog na ulici pruža djeci koja se bave prosjačenjem bolje izglede od djece koja su stalno na ulici, gdje je ulica njihov jedini svijet. Djeca koja žive na ulici suočavaju se s okolinom željezničkih stanica, glavnih gradskih ulica i mostova širom svijeta, a takvo iskustvo proizlazi iz kombinacije nepovoljnih porodičnih, ekonomskih, društvenih i političkih faktora (Humanium, 2011).

Globalni problemi kao što su siromaštvo, industrijska ekspanzija, rapidna urbanizacija i ratovi glavni su uzroci što djeca provode svoj život na ulici. Ipak, važno je napomenuti da loši porodični odnosi predstavljaju zajednički faktor među svom djecom ulice (Vdović, 2008). Za tu kategoriju djece prosjačenje postaje jedina opcija za osiguravanje osnovnih dnevnih potreba. Ono što je specifično za tu djecu je činjenica da uprkos izloženosti opasnostima života na ulici pokazuju iznenađujuću snalažljivost i otpornost, pronalazeći načine za preživljavanje, uključujući sudjelovanje u maloljetničkom kriminalu, konzumaciju opojnih sredstava ili prosjačenje (Consortium for Street Children, 2018).

Veliki broj djece koja završe na ulici pretrpjela su zlostavljanje i zanemarivanje od svojih porodica prije nego što su odlučila napustiti svoje domove i preuzeti kontrolu nad svojim životima. Bijeg iz porodičnog okruženja i život na ulici ne donosi im očekivanu istinsku slobodu, nego ih umjesto toga često uvodi u ovisnost o ulici. Odlazak iz porodičnog okruženja često znači da postaju robovi ulice, što rezultuje osjećajem praznine i neredom u njihovim životima (Devčić, 1996).

2.3. Problemi s kojima se susreću djeca koja prosjače

Problemi djece koja prosjače su duboko ukorijenjeni kroz složene društvene, ekonomске i emocionalne faktore. Djeca koja prose suočavaju se s nizom ozbiljnih problema i izazova koji se ne ograničavaju samo na ekonomski teškoće, nego su toj djeci zbog okolnosti u kojima žive uskraćene mogućnosti za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba, imaju ograničen pristup zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju, uskraćena su im osnovna prava kao što su pravo na igru, odmor, sigurnost i mnoga druga prava. Pored svega navedenog ova djeca su često izložena

riziku od fizičkog i emocionalnog zlostavljanja, iskorištavanja te zdravstvenih problema zbog nepovoljnih životnih uvjeta, a uvođenje djece u svijet prosjačenja predstavlja jedan od najtužnijih aspekata društvenih problema koji pogađaju našu globalnu zajednicu.

Posljedice prosjačenja na dječje psihičko i emocionalno zdravlje ne mogu se zanemariti. Djeca koja prose suočavaju se s osjećajem stida, krivice i niskog samopouzdanja, što može imati dugoročne posljedice na njihov emocionalni razvoj, a izostanak iz obrazovnog sistema ograničava njihove mogućnosti za razvoj vještina i sposobnosti koje su potrebne da bi sebi osigurali sigurnu budućnost što često dovode do ciklusa siromaštva koji se prenosi s generacije na generaciju.

Zabrinjavajuća je činjenica da raste brojka djece koja rastu i preživljavaju na ulici te se gotovo svakodnevno suočavaju s nizom problema i prijetnji. Ona su izložena raznim opasnostima, a njihova osnovna prava, koja bi inače trebala biti zagarantovana, ozbiljno su narušena. Kako bi preživjela u takvim okolnostima, ova djeca se moraju oslanjati na obezbjeđivanje hrane, često prikupljajući novac ili hranu prosjačenjem. Njihovo zdravstveno stanje znatno je ugroženo jer im je otežan pristup zdravstvenoj zaštiti, što rezultuje čestim zarazama i bolestima koje negativno utječu na njihov tjelesni i psihosocijalni razvoj. Dalje, ova djeca često nemaju pristup formalnom obrazovanju i institucijskom odgoju (Humanium, 2011). Noći provode na nezaštićenim mjestima, s nadom da će uspjeti prikupiti dovoljno sredstava ili hrane kako bi preživjeli još jedan izazovan dan svog života.

U velikim svjetskim gradovima, broj djece koja žive na ulici kontinuirano raste, tako što „stvaraju različite grupe koje se naseljavaju u različitim dijelovima grada i razvijaju svoje jedinstvene obrasce ponašanja. Njihove akcije vođene su ličnim moralnim vrijednostima, subjektivnim pravilima, uvjerenjima i percepcijama koje utječu na njihove postupke“ (Čehok, 1997, 16).

Glavne prepreke s kojima se suočavaju djeca na ulici dodatno ih vezuju uz ovakav način života i čine napuštanje istog gotovo nepremostivim. Djeca koja svoje vrijeme provode na ulici zbog prosjačenja, za razliku od djece koja žive na ulici, pripadaju nekoj zajednici i imaju barem privremeni krov nad glavom, iako često neadekvatan za normalno djetinjstvo. Ipak, i ta djeca suočavaju se s problemima kao što su neadekvatna prehrana, ograničen pristup zdravstvenoj zaštiti i nemogućnost formalnog obrazovanja.

Jedna od ključnih razlika između djece prose na ulici i djece koja žive na ulici je ta što su djeca koja prosjače često prisiljena na taj način života od strane odraslih osoba koje ih potiču na prosjačenje, dok djeca na ulici preuzimaju odgovornost za svoje postupke jer nemaju odraslu osobu koja bi bila odgovorna za njihovo ponašanje. Kada roditelji iskorištavaju djecu za svakodnevno prosjačenje na ulici, oni su odgovorni za njihove postupke. Zbog toga, djeca mogu biti aktivni subjekti u prosjačenju ili instrumenti za prosjačenje odraslih, odnosno mogu biti predmetom prosjačenja.

2.3.1. Dijete kao subjekt prosjačenja

U raspravi o fenomenu prosjačenja kod djece, „Akt prosjačenja kada ga izvodi dijete kao pojedinac rezultat je njegove lične slobode, gdje je dijete svjesno razloga za svoje djelovanje, donosi odluku i samostalno provodi tu radnju, preuzimajući odgovornost za svoje postupke“ (Devčić, 1996: 108). Za mnogo djecu koja žive na ulici prosjačenje predstavlja ključnu komponentu njihovog svakodnevnog života, jer novac ili hrana koju prikupe često znače razliku između preživljavanja i gladovanja. Postoji i skupina djece koja, iako imaju porodični dom i nisu iskorištavana od odraslih za prosjačenje, samostalno se odlučuju na takav čin zbog oskudnih životnih uvjeta.

Dijete, kao moralni subjekt, prosjačenje kao akt slobodnog izbora prakticira vođen motivacijom zbog potreba za onim što mu nedostaje. Kao motiv za ovaj čin možemo navesti unutrašnji osjećaj gladi, koji je prirođan i ne ovisi o njihovoj volji. Dijete donosi odluku o tome kako će zadovoljiti tu potrebu na temelju vlastitih moralnih uvjerenja, ličnih procjena i mogućnosti (Devčić, 1996). U okvirima njihovog životnog stila, prosjačenje predstavlja rješenje za problem gladi, bilo da traže novac ili konkretnu hranu. Dijete kao individua ima pravo na slobodno djelovanje i odgovornost za svoje postupke, pri čemu su ti postupci njegova lična odgovornost. Koncept personalizma naglašava važnost ljudske ličnog kao najveće vrijednosti i postavlja autonomno djelovanje kao ključnu etičku obavezu. U ovom kontekstu dijete djeluje samostalno i autonomno, iako takvo ponašanje nije u skladu s društvenim normama i nije prikladno za dječji život (Čehok, 1997). To dovodi do ugrožavanja djetetove ličnosti koju oblikuje i usmjerava kultura ulice.

Unutar savremenog društva koje promoviše ideje jednakosti i slobode, djeca koja odrastaju u takvim okolnostima često su uskraćena za svoja temeljna ljudska prava. To ukazuje na to da ideali jednakosti, slobode i poštovanja često ostaju neostvareni. Djeca koju vidimo na ulicama

kao subjekte prosjačenja u mnogim slučajevima su manipulisana od strane odraslih osoba koje ih potiču da odu na ulice s uvjerenjem da će društvo lakše pružiti pomoć, koja je prijeko potrebna za opstanak porodice, djeci iz sažaljenja nego odraslima.

2.3.2. Dijete kao objekt prosjačenja

Mnoga mala bića svoje prve dane života provode na ulicama, držeći se u naručju odraslih osoba. Ti mališani su izloženi buci gradskog okruženja i vremenskim uvjetima, često suočavajući se sa:

- neuhranjenošću i
- potpunim zanemarivanjem u pogledu odgovarajuće zdravstvene zaštite primjerene njihovom razvojnom stadiju.

U društvu gdje se suočavamo s alarmantnim fenomenom gdje odrasli iskorištavaju djecu kao sredstvo prosjačenja, „Odrasli iskorištavaju djecu kao instrument prosjačenja, vođeni uvjerenjem da će društvo vidjevši malena, ranjiva dječija lica brže reagovati i pružiti im novčanu pomoć. U takvim situacijama odrasli instrumentaliziraju dijete za vlastite potrebe prosjačenja svodeći ga na sredstvo za ostvarivanje vlastitih ciljeva i manipulacija, što direktno ugrožava djetetova subjektivna prava. Odrastajući u takvim okolnostima i uvjetima života dijete postaje sve više predmetom i opasnom objektifikacijom, a obzirom na svoju nezrelost i nemoć teško je da se samo suprotstavi ovoj situaciji bez vanjske pomoći. Nedostaje im prilika za aktivno sudjelovanje u zajednici, njihovo mišljenje i kritička svijest često su ignorisani, a njihova vjerodostojnost osporavana“ (Devčić, 1996, 116).

Dostojanstvo djeteta koje je objekat ili subjekat prosjačenja, koje traži međusobno poštivanje u društvu, bitno je narušeno. Kako kaže poznata izreka: „Moralno postupamo samo ako nikada ne koristimo druge kao sredstvo“ (Čehok, 1997, 39). Međutim, odrasli često krše ovu moralnu normu, koristeći djecu kao sredstvo i nepravedno se ponašajući prema njima, pretvarajući ih u objekte čina prosjačenja. Kroz manipulaciju, odrasli nastoje ostvariti vlastitu korist, dok samoj djeci često izmiče stvarna korist (Čehok, 1997).

2.3.3. Uzroci prosjačenja

Cijeli proces prosjačenja ima duboke korijene u različitim društvenim i ekonomskim faktorima. Postoji niz uzroka koji dovode do pojave prosjačenja, a ovi faktori često su međusobno povezani i složeni. Evo nekoliko glavnih uzroka prosjačenja:

- **Siromaštvo:** Jedan od glavnih uzroka prosjačenja je siromaštvo. Djeca koja dolaze iz porodica s ograničenim finansijskim resursima često su prisiljena na prosjačenje kako bi preživjela. Nedostatak osnovnih životnih potrepština, uključujući hranu, odjeću i sklonište, potiče djecu da traže pomoć na ulici (Seni, 2017).
- **Nedostatak pristupa obrazovanju:** Djeca koja nemaju pristup obrazovanju često se suočavaju s teškoćama u budućnosti. Bez odgovarajućeg obrazovanja imaju manje šanse za zapošljavanje u budućnosti i često ostaju zarobljena u krugu siromaštva.
- **Razbijanje porodica:** Različiti faktori uključujući alkoholizam, nasilje u porodici i loši porodični odnosi mogu dovesti do razbijanja porodica. Djeca koja ostaju bez podrške porodice često su prisiljena na ulicu kao sredstvo preživljavanja.
- **Socijalna isključenost:** Društvena isključenost i stigmatizacija mogu dovesti do marginalizacije djece i njihovih porodica, a to direktno može otežati pristup obrazovanju i zapošljavanju te potaknuti djecu na prosjačenje kako bi preživjela (Save the Children, 2013).
- **Nedostatak socijalnih usluga:** Nedostatak odgovarajućih socijalnih usluga, uključujući skloništa za beskućnike, mentalno zdravstvenu zaštitu i podršku za porodice u krizi, može otežati situaciju djece koja žive na ulici. Nedostatak takvih usluga često ih ostavlja bez podrške i alternativa.
- **Unutrašnji i vanjski konflikti:** Djeca koja su izložena unutrašnjim ili vanjskim konfliktima, kao što su ratovi ili prirodne katastrofe, često su prisiljena napustiti svoje domove i postati beskućnici. Takvi konflikti mogu uništiti ekonomske i socijalne strukture zajednice što opet može biti direktni uzrok prosjačenja.
- **Nedostatak zaštite dječijih prava:** U mnogim društvima nedostaje adekvatna zaštita dječijih prava i provedbe zakona koji bi štitali djecu od iskorištavanja. Nedostatak pravne zaštite može doprinijeti širenju fenomena prosjačenja.
- **Kulturološki faktori:** U nekim kulturama prosjačenje se može smatrati tradicionalnom praksom ili čak oblikom inicijacije u odraslost. Takvi kulturološki faktori mogu poticati djecu na prosjačenje unatoč izazovima i opasnostima s kojima se suočavaju.

Dalje, valja istaknuti da ekomska globalizacija i nejednakost također igraju značajnu ulogu u pojavi prosjačenja. U mnogim dijelovima svijeta ekomska nejednakost je sveprisutna, a ekomska globalizacija može povećati razliku između bogatih i siromašnih. Ovo često rezultuje time da djeca iz siromašnih porodica postaju posebno ranjiva i sklona prosjačenju kako bi preživjela.

Također, društveni i kulturni faktori igraju ključnu ulogu u pojavi prosjačenja. Na primjer, u nekim društвима postoji stigmatizacija određenih skupina ljudi, uključujući beskućnike i prosjake. Ova stigmatizacija može otežati djeci da se integrišu u društvo i pronađu druge načine preživljavanja osim prosjačenja (UNESCO, 2014).

Kada je riječ o dječjem prosjačenju posebno je važno naglasiti da djeca često nisu svjesna svojih prava i mogu biti lako iskorištena od strane odraslih. Nedostatak pristupa obrazovanju i informacijama o njihovim pravima često čini djecu ranjivima na iskorištavanje.

U konačnici, rješavanje problema dječjeg prosjačenja zahtijeva sveobuhvatan pristup koji uključuje borbu protiv siromaštva, pružanje obrazovanja i socijalnih usluga, jačanje pravnih okvira za zaštitu dječjih prava te smanjenje društvene stigmatizacije. Samo integriranim pristupom možemo stvoriti okruženje u kojem će djeca imati bolje izglede za budućnost bez prosjačenja i beskućništva.

2.3.4. Posljedice prosjačenja po djecu

Prosjačenje ima ozbiljne posljedice po djecu, kako fizički, tako i emocionalno i socijalno. Ovdje su neke od glavnih posljedica koje mogu utjecati na djecu koja se bave prosjačenjem (Becker, 2007):

- **Fizičke posljedice:** Djeca koja provode mnogo vremena na ulici izložena su različitim fizičkim opasnostima. Nepravilna prehrana i nedostatak higijene mogu dovesti do ozbiljnih zdravstvenih problema, uključujući infekcije, malnutriciju i hronične bolesti. Izloženost vremenskim neprilikama, poput hladnoće ili vrućine, također predstavlja ozbiljnu prijetnju njihovom zdravlju.
- **Emocionalne posljedice:** Dugotrajno izlaganje stresnim situacijama na ulici može negativno utjecati na emocionalno stanje djece. Osjećaji tuge, bespomoćnosti i anksioznosti česti su kod djece koja se suočavaju s teškim životnim uvjetima na ulici.

Traumatična iskustva, kao što su nasilje ili zlostavljanje od strane drugih beskućnika ili odraslih, mogu ostaviti trajne emocionalne ožiljke.

- **Socijalne posljedice:** Djeca koja provode veći dio vremena na ulici često nemaju priliku razvijati zdrave socijalne vještine ili uspostaviti stabilne međuljudske odnose. To može otežati njihovu integraciju u društvo i budući uspjeh u školi ili poslu.
- **Obrazovne posljedice:** Nedostatak pristupa obrazovanju i redovnom školovanju može ozbiljno ometati dječji intelektualni razvoj. Djeca koja se bave prosjačenjem često zaostaju u obrazovanju, što im može smanjiti buduće mogućnosti za zapošljavanje i finansijsku neovisnost.
- **Rizik od iskorištavanja:** Djeca koja prose često su izložena riziku iskorištavanja od strane odraslih, uključujući organizovani kriminal ili trgovinu djecom. Odrasli ih mogu prisiljavati na ilegalne aktivnosti ili ih koristiti kao sredstvo za vlastitu korist.
- **Stigmatizacija i diskriminacija:** Djeca koja prose često su stigmatizirana i diskriminirana u društvu. To ih može dodatno izolirati i otežati im pristup osnovnim uslugama i podršci.

Sve ove posljedice mogu dugoročno utjecati na dobrobit djece koja se bave prosjačenjem. Zbog toga je veoma važno pružiti podršku i zaštitu toj djeci te raditi na rješavanju osnovnih uzroka prosjačenja kako bi se smanjile njegove negativne posljedice. Po pitanju ovog problema potrebno je razviti i adekvatan plan prevencije kako bi se, pored otklanjanja postojećih, spriječila pojava novih slučajeva

2.4. Prisilni i štetni dječiji rad i eksploracije djece

S ciljem dodatnog pojašnjjenja termina i karakteristika prisilnog i štetnog dječjeg rada i eksploracije djece, kako u teorijskom tako i praktičnom kontekstu, budući da postoje brojne nejasnoće u vezi s ovim oblicima iskorištavanja djece, što često uključuje nasilje nad djecom i značajno narušavanje njihovih prava, analizirani su ključni pojmovi:

- dječiji rad,
- eksploracija djece,
- prisilni dječiji rad,
- štetni rad djece,
- djeca ulice i
- prosjačenje (Save the Children, 2013).

Djeca mlađa od 18 godina sudjeluju u raznovrsnim aktivnostima koje se svrstavaju pod pojam „dječiji rad“. Bitno je naglasiti da svaka forma dječjeg rada ne implicira štetnost ili eksploataciju. Primjera radi, kada dijete pridonosi obavljanju svakodnevnih kućnih zadataka, dobiva džeparac od roditelja ili sudjeluje u poslovnim aktivnostima porodice, a takve aktivnosti se odvijaju tokom dječjeg slobodnog vremena i prilagođene su njegovim fizičkim i emocionalnim kapacitetima, ne mogu se nužno smatrati eksploatacijom djece. Naprotiv, rani angažman djece u takvim zadacima može imati pozitivan utjecaj na njihov socijalno-emocionalni razvoj pružajući priliku za učenje važnih socijalnih vještina koje će koristiti u budućnosti.

Koncept „eksploatacije djece“ obuhvata različite aspekte dječjeg rada, uključujući prisilan i štetan rad te druge oblike iskorištavanja. Iako eksploatacija djece nije nov pojam, njeni oblici i metode neprestano se mijenjaju i razvijaju širom svijeta. „Ovaj koncept se može analizirati putem različitih vidova dječjeg rada, uključujući najozbiljnije oblike prema Konvenciji o zabrani najtežih oblika dječjeg rada“ (Save the Children, 2013: 35).

Ti najozbiljniji oblici uključuju situacije kao što su ropstvo, srodnici oblici prisilnog rada, trgovina djecom, dužničko ropstvo, prisilni rad ili rad pod prijetnjom, prisilno regrutovanje djece u vojsku, iskorištavanje djece u prostituciji, proizvodnja pornografskog materijala, ilegalne aktivnosti i bilo koja vrsta rada koja podrazumijeva okolnosti u kojima je dijete zapostavljeno, preopterećeno i izloženo opasnostima po zdravlje, sigurnost i moralne vrijednosti.

Kad se govori o „prisilnom dječijem radu“, taj termin obuhvata situacije u kojima dijete izvodi radni zadatak bez vlastitog slobodnog izbora, često pod prijetnjom ili prisilom. Važno je napomenuti da čak i kad dijete pristane na takav rad u određenim slučajevima, postojanje dobrovoljnog pristanka ne isključuje potencijalnu krivičnu odgovornost za djela protiv djeteta, što često vodi upotrebi izraza „radna eksploatacija djece“ (MOR/ILO, 1999).

Izraz „štetan rad djece“ odnosi se na vrste rada koje mogu negativno utjecati na emocionalni i socijalni razvoj djeteta, ometajući njegovo redovito školovanje ili ga prisiljava da prerano napusti školu.

2.5. Karakteristike radne eksploracije djece u Bosni i Hercegovini

Izrazi kao prisilni rad, migracije, upravljanje granicama, zločin, ljudska prava i međunarodna trgovina su komponente koje čine složenu sliku trgovine ljudima, posebno kad se radi o radnoj eksploraciji. Radna eksploracija djece nije novi pojarni oblik, ali oblici i razmjere eksploracije, kao i sredstva koja omogućavaju takve situacije, postali su raznolikiji i globalniji. U skladu s Protokolom za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, posebno ženama i djecom, koji dopunjuje Konvenciju Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organizovanog kriminala iz 2000. godine, trgovina ljudima obuhvata vrbovanje, prevoz, transfer, skrivanje i prihvatanje osoba protiv njihove volje ili pod prijetnjom sile ili drugih oblika prisile, otmice, obmane, prevare, zloupotrebe moći, ili isplatom ili primanjem koristi kako bi se dobila saglasnost osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom s ciljem njihove eksploracije. Eksploracija, u širem smislu, obuhvata prisilni rad, seksualnu eksploraciju, prostituciju, prakse slične ropstvu, prisilni rad u pružanju usluga, podčinjavanje i trgovinu ljudskim organima (Hodžić, 2017).

Istraživanje o radnoj eksploraciji djece kao obliku trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini provodilo se tokom 2013. godine u gradovima Federacije Bosne i Hercegovine, uključujući Prozor-Rama, Sarajevo, Tuzlu, Mostar i Gornji Vakuf. Cilj ovog istraživanja je bio analizirati kako različite skupine ispitanika, uključujući policajce, pedagoge, socijalne radnike, prosvjetne radnike (nastavnike i profesore) i učenike u dobi od 14 do 18 godina, percipiraju, razmišljaju te se postavljaju prema problemu radne eksploracije djece u Bosni i Hercegovini (Hodžić, 2017).

Rezultati istraživanja ukazali su na to da mnogi ispitanici nisu dovoljno upućeni u koncept radne eksploracije djece. Čak 45,5% ispitanika samo djelomično razumije ovaj pojam. Policajci i socijalni radnici bolje su razumjeli ovu temu, dok su prosvjetni radnici i pedagozi pokazali manje poznavanje ove problematike, što se odrazilo na odgovorima njihovih učenika. Na primjer, 20% učenika nije bilo sigurno je li radna eksploracija prisilan rad, dok su neki učenici čak mislili da se radi o dobrovoljnem radu (Hodžić, 2017).

Najčešći oblik radne eksploracije djece prema mišljenju ispitanika bio je prosjačenje, što je smatralo 80% ispitanika. Također, 52,7% ispitanika smatralo je da su dječaci i djevojčice podjednako uključeni u aktivnosti dječjeg rada (Hodžić, 2017).

Istraživanje je istaknulo da siromaštvo, uzrokovano ratom i tranzicijskim promjenama u društvu, predstavlja glavni faktor rizika za radnu eksploraciju djece u Bosni i Hercegovini.

Djeca iz siromašnih porodica često napuštaju školovanje kako bi doprinijela porodičnom budžetu, što može imati ozbiljne posljedice po njihovo fizičko i mentalno zdravlje.

2.6. Uzroci i oblici radne eksploracije

Radna eksploracija predstavlja složen problem s ozbiljnim društvenim i ekonomskim posljedicama. Kako bismo bolje razumjeli ovu temu, moramo analizirati njezine temeljne uzroke i različite oblike koji se pojavljuju u različitim dijelovima svijeta.

I. Uzroci radne eksploracije

Jedan od glavnih uzroka radne eksploracije je siromaštvo. „Osobe i porodice koje žive u ekstremnom siromaštvu često su prisiljene prihvatići bilo kakav posao, bez obzira na uvjete ili plaću, kako bi preživjele. Siromaštvo može stvoriti začarani krug u kojem se slabi ekomska i obrazovna mobilnost“ (Bales, 1999: 114).

Nedostatak obrazovanja također igra ključnu ulogu. Djeca koja nemaju pristup kvalitetnom obrazovanju imaju ograničene mogućnosti za budućnost. Bez adekvatnog obrazovanja, teže će se boriti protiv radne eksploracije i teže će se osloboditi iz ciklusa siromaštva (Choudhury, 2016).

Nejednakost i diskriminacija u društvu imaju zanačajan doprinos radnoj eksploraciji. Pripadnici marginaliziranih ili ranjivih skupina, kao što su etničke manjine ili žene, često su izloženi većem riziku. Diskriminacija na temelju spola, rase ili druge karakteristike mogu rezultirati nižim plaćama i lošim uvjetima rada.

Kako bismo se bolje upoznali s uzrocima radne eksploracije nužno je sagledati i njezine različite oblike.

II. Oblici radne eksploracije

Jedan od najraširenijih oblika radne eksploracije je dječiji rad. Djeca širom svijeta često su prisiljena raditi u opasnim i nehumanim uvjetima. „Ovaj oblik eksploracije često se događa u sektorima kao što su poljoprivreda, tekstilna industrija i rudarstvo“ (Beate, 2014: 69).

Prisilni rad je još jedan učestali oblik radne eksploracije. Radnici su prisiljeni raditi pod prijetnjom ili upotrebotom sile, često bez mogućnosti da napuste svoje radno mjesto ili traže bolje uvjete rada.

Trgovina ljudima je još jedan od oblika koji je povezan s radnom eksplotacijom. Osobe su često prebačene preko granica ili zavedene obećanjima o boljem životu da bi ih kasnije iskoristilo za prisilni rad ili seksualnu eksplotaciju.

III. PRAVNI OKVIR O TRETMANU PRISILNOG RADA DJECE U BIH

3.1. Međunarodni okvir

Konvencija Međunarodne organizacije rada, navodi da „najgori oblici dječjeg rada“ uključuju „sve oblike ropstva ili praksi sličnih ropstvu, kao što su prodaja i trgovina djecom, dužničko ropstvo, te prisilan ili obavezan rad, uključujući prisilno ili obavezno regrutovanje djece za upotrebu u oružanim sukobima“ (Fair Labor Association, 2006: 40).

Palermo Protokol je dodatni protokol Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organizovanog kriminala. Definicija trgovine ljudima iz Protokola je postala standardni model za nacionalno zakonodavstvo.

Prisilan rad djece definiše se kao rad koji obavlja dijete pod prisilom koju primjenjuje treća strana (osim njegovih roditelja), ili nad djetetom ili nad roditeljima djeteta, ili rad koji dijete obavlja kao direktna posljedica njegovih roditelja koji se bave prisilnim radom.

U pravnom smislu, dijete mlađe od zakonske starosti (18 godina) ne može samostalno dati pristanak za rad i zbog toga se mora razmotriti pristanak roditelja umjesto njega.

Prisila može imati mjesta tokom regrutovanja djeteta, prisiljavajući dijete ili njegove roditelje da prihvate posao ili, nakon što dijete radi, prisiljavajući ga da obavlja zadatke koji nisu bili dogovoreni tokom regrutovanja.

Kao i prisilni rad odraslih, prisilan rad djece može imati četiri različita oblika:

- Nedobrovoljno regrutovanje djece obuhvata i prisilno i obmanjujuće regrutovanje. Prisilno regrutovanje je kada se tokom procesa regrutovanja primjenjuju ograničenja i ucjene kako bi se dijete prisililo da radi za određenog poslodavca - pri čemu siromaštvo i potreba porodice za dodatnim prihodima nisu prepoznati kao indikativni za prisilno regrutovanje.
- Obmanjujuće regrutovanje događa se kada se dijete regrtuje putem lažnih obećanja datih djetetu ili njegovim roditeljima, što uvodi element neprihvatljivosti budući da dijete ili roditelj, da su bili svjesni stvarnih uvjeta rada ili drugih uvjeta, vjerovatno ne bi prihvatali ili dozvolili obavljanje posla.
- Rad i život djece pod prisilom obuhvataju nepovoljne radne ili životne situacije koje se nametnu djetetu primjenom sile, kazne ili prijetnje kaznom. „Rad pod prisilom“ može uključivati prekomjernu količinu rada ili zadatke koji su izvan onoga što se razumno očekuje od djeteta s obzirom na njegovu fizičku i mentalnu sposobnost. „Život pod

prisilom“ odnosi se na situacije u kojima se ograničavaju slobode ili stvaraju pretjerane ovisnosti djeteta o svom poslodavcu.

- Nemogućnost djece da napuste svog poslodavca tretira se kao posebna dimenzija. Teškoća napuštanja poslodavca karakteristična je za prisilan rad u situacijama gdje bi odlazak podrazumijevao kaznu ili kažnjavanje, što u slučaju djece može biti nešto što se na prvi pogled čini manje značajnim nego za odrasle, na primjer, zaključak da bi roditelji bili izuzetno nesretni ili razočarani ako bi dijete otišlo, i da bi porodica patila kao posljedica toga (Fair Labor Association, 2006).

3.2. Pravni okvir u Bosni i Hercegovini

3.2.1. Trgovina ljudima

Pravni okvir koji reguliše krivično djelo trgovine ljudima znatno varira između zakona na državnom nivou u Bosni i Hercegovini i zakona entiteta.

Na državnom nivou, krivično djelo trgovine ljudima precizno je definisano članom 186 Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine i obuhvaćeno je Poglavlјem XVII pod nazivom „Krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom.“ „Ovaj član detaljno opisuje tri ključna elementa krivičnog djela:

- radnju izvršenja,
- način izvršenja i
- svrhu, pri čemu su ovi elementi usklađeni s Protokolom iz Palerma i Evropskom konvencijom o borbi protiv trgovine ljudima“ (OSCE, 2009: 46).

Bitno je napomenuti da za dokazivanje ovog krivičnog djela nije potrebna saglasnost ili pristanak žrtve za seksualne aktivnosti, a članom 186 Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine predviđen je izuzetak u slučajevima kada je žrtva dijete ili maloljetnik.

S druge strane, entitetski krivični zakoni i Krivični zakon Brčko distrikta Bosne i Hercegovine ne sadrže preciznu definiciju trgovine ljudima u skladu s Evropskom konvencijom o borbi protiv trgovine ljudima. Umjesto toga, ovi zakoni sadrže odredbe koje se odnose na pojedine aspekte ovog krivičnog djela, kao što je primoravanje na prostituciju ili navođenje na prostituciju. Ove odredbe često ne obuhvataju sve složenosti krivičnog djela trgovine ljudima, kako je definisano u međunarodnim instrumentima. Na primjer, neki entitetski zakoni ne uzimaju u obzir poseban status maloljetnih žrtava i njihovu nesposobnost da daju saglasnost, i

dalje zahtijevaju dokaze o prisili, prijetnji ili primjeni sile za dokazivanje ovih slučajeva (OSCE, 2009).

Iako je moguće da se krivična djela definisana Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine mogu podvesti pod odredbe entitetskih zakona nije istinito, jer entitetski zakoni često ne obuhvataju sve elemente krivičnog djela trgovine ljudima u skladu s međunarodnim standardima.

Zbog toga bi se, kad god se suočimo s djelom koje bi moglo biti kvalifikovano kao trgovina ljudima, trebali pridržavati definicije i elemenata krivičnog djela navedenih u Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine.

3.2.2. Zapuštanje i zanemarivanje djeteta

U Bosni i Hercegovini, izuzev krivičnih zakona, regulacija zapuštanja i zanemarivanja djece, s posebnim naglaskom na nasilje nad djecom kroz radnu eksploataciju, obuhvaćena je putem Zakona o prevenciji nasilja u porodici u Federaciji Bosne i Hercegovine i Zakona o suprotstavljanju nasilju u porodici u Republici Srpskoj. Ovi zakonodavni akti prepoznaju ovu specifičnu formu nasilja unutar šireg konteksta nasilja unutar porodice.

Definicija nasilja u porodici obuhvata širok spektar djela koja mogu nanijeti fizičku, psihičku, seksualnu ili ekonomsku štetu ili patnju članovima porodice. To podrazumijeva i prijetnje takvim djelima kao i propuste u ispunjavanju dužnosti i obaveza što ozbiljno ograničava prava i slobode članova porodice na osnovi principa ravnopravnosti, kako u javnom tako i u privatnom životu.

Ključno je napomenuti da nasilje u porodici može biti povezano s radnom eksploatacijom djece, uključujući zanemarivanje i zlostavljanje djeteta ili maloljetnika te izbjegavanje ispunjavanja obaveza izdržavanja, što često uključuje i radnu eksploataciju djece (Save the Children, 2013).

Zakon o prevenciji nasilja u porodici pruža strukturu za prijavu nasilja nad djecom unutar porodičnog okruženja. „Prijavu o nasilju u porodici podnose zdravstveni i socijalni radnici, nastavnici, odgajatelji, medicinske, obrazovne i druge ustanove i organi, kao i nevladine organizacije koje u obavljanju svoje dužnosti saznaju za počinjene radnje nasilja u porodici iz člana 7. stav 2. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Prijavu o nasilju u porodici mogu podnijeti i članovi porodice, kao i svaki građanin koji sazna za počinjene radnje nasilja u porodici“ (Hrnić, Bećirović, 2018: 15).

Nadležni policijski organi, tužilaštvo, sudovi, starateljske institucije i druge relevantne službe odgovorne za socijalnu i zdravstvenu zaštitu obavezni su osigurati hitnu zaštitu žrtava porodičnog nasilja od nasilničkog ponašanja. Posebno treba istaknuti da djeca koja su žrtve nasilja unutar porodice imaju pravo na posebnu pomoć i zaštitu, kako je naglašeno u zakonima o prevenciji nasilja u porodici u Republici Srpskoj i Federaciji Bosne i Hercegovine.

3.2.3. Krivične odredbe u zakonima FBiH, RS i Brčko Distrikta

Zaštita djece od zanemarivanja i zapuštanja zakonski je regulisana kroz tri različita krivična zakona u Bosni i Hercegovini, s obzirom na krivična djela protiv braka i porodice koja su direktno povezana s radnom eksploracijom djece. Ova krivična djela uključuju:

Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika: Prema članu 219 Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine i članu 216 Krivičnog zakona Brčko Distrikta, kazna za roditelja, usvojitelja, staratelja ili drugu osobu koja grubo zanemaruje svoje obaveze u zaštiti ili odgoju djeteta ili maloljetnika može biti kazna zatvora u trajanju od tri mjeseca do tri godine (Save the Children, 2013).

Osim toga, kazna zatvora primjenjuje se i na roditelja, usvojitelja, staratelja ili drugu osobu koja zlostavlja dijete ili maloljetnika, prisiljava ih na rad koji nije primjeren njihovoj dobi, na pretjerani rad ili prosjačenje ili ih potiče na ponašanje koje šteti njihovom razvoju. U slučajevima gdje krivičkim djelom iz st. 1 i 2 uzrokuju teške tjelesne ozljede djeteta ili maloljetnika, ozbiljno narušavaju njihovo zdravlje ili ih izlažu prosjačenju, prostituciji ili drugim oblicima asocijalnog ponašanja, počinitelj može biti osuđen na kaznu zatvora u trajanju od tri mjeseca do pet godina (Save the Children, 2013).

Član 207 Krivičnog zakona Republike Srpske navodi: Roditelj, usvojitelj, staratelj ili druga osoba koja grubo zanemaruje svoje obaveze u zaštiti i odgoju maloljetne osobe, čime ih zapušta, može biti kažnjena novčanom kaznom ili zatvorom do dvije godine prema stavu 1.

U slučaju da roditelj, usvojitelj, staratelj ili druga osoba zlostavlja maloljetnu osobu, prisiljava je na prekomjeran rad ili rad koji nije prikladan za njihovu dob, na prosjačenje ili je potiče na postupke koji štete njihovom razvoju iz sebičnih razloga, takav počinitelj može biti kažnjen zatvorom do tri godine prema stavu 2.

U slučaju da djelo iz stavova 1 i 2 prouzrokuje teške tjelesne povrede ili ozbiljno narušavanje zdravlja maloljetnog lica ili ga navodi na prostituciju, alkohol ili druge oblike neprihvatljivog ponašanja počinitelj može biti osuđen na kaznu zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina prema stavu 3.

IV. ULOGA SOCIJALNIH RADNIKA U RJEŠAVANJU PROBLEMA PROSJAČENJA DJECE

4.1. Trenutno stanje u Kantonu Sarajevo

Socijalni radnici imaju ključnu ulogu u suočavanju s problemom prosjačenja djece u Kantonu Sarajevo, kao i širom Bosne i Hercegovine. Njihov rad usmjeren je na zaštitu i unapređenje dobrobiti djece koja se suočavaju s ovim oblikom eksploracije. Evo nekoliko ključnih aspekata njihove uloge i trenutnog stanja u Kantonu Sarajevo:

- **Identifikacija i procjena situacije:** Socijalni radnici igraju ključnu ulogu u identifikaciji i procjeni djece koja prosjače na ulicama Kantona Sarajevo. Kroz saradnju s lokalnim zajednicama, školama i drugim relevantnim institucijama oni prikupljaju informacije o djeci izloženoj riziku ili već uključenoj u prosjačenje (Save the Children, 2013).
- **Prevencija:** Socijalni radnici provode programe prevencije kako bi smanjili rizik od prosjačenja djece. To uključuje informisanje roditelja, skrbinika i djece o rizicima i posljedicama prosjačenja te pružanje podrške porodicama koje se suočavaju s ekonomskim poteškoćama.
- **Intervencija i zaštita:** Kada se identificiraju dijete koje je uključeno u prosjačenje, socijalni radnici provode intervencije usmjerene na zaštitu djetetovih prava i dobrobiti. To može uključivati privremeni smještaj djeteta u sigurno okruženje, pružanje psihosocijalne podrške i saradnju s drugim relevantnim institucijama kao što su policija i centri za socijalni rad.
- **Reintegracija i edukacija:** Socijalni radnici rade na reintegraciji djece koja su bila uključena u prosjačenje nazad u porodicu i u školu. Pružaju podršku u obrazovnom procesu i promovišu aktivno sudjelovanje djece u školovanju kako bi se osigurala njihova budućnost bez eksploracije.
- **Saradnja s lokalnim zajednicama i NVO-ima:** Socijalni radnici sarađuju s lokalnim zajednicama, nevladinim organizacijama i drugim akterima kako bi zajedno radili na rješavanju problema prosjačenja djece. Ova saradnja omogućuje bolju koordinaciju resursa i programa (Save the Children, 2013).

S druge strane, institucija ombudsman za ljudska prava Bosne i Hercegovine je sprovedla istraživanje koje se bavilo problemom prosjačenja djece u Bosni i Hercegovini. Ovo istraživanje je obavljeno u gradovima Sarajevo, Banja Luka, Tuzla, Mostar i Brčko Distriktu. Rezultati istraživanja su pokazali da većina institucija nema uspostavljenu bazu podataka niti

statističke evidencije o dječijem prosjačenju. Kao razloge za ovu situaciju, institucije su istakle nedostatak nadležnosti za rad na problemima vezanim za prava djece koja prose, nedostatak potrebnih materijalnih i ljudskih resursa, preopterećenost drugim zadacima i slične faktore (Save the Children, 2013)..

Na teritoriji Bosne i Hercegovine postoji pet dnevnih centara koji djeluju s ciljem poboljšanja položaja i pružanja pomoći djeci koja su uključena u život i rad na ulici ili djeci koja su pod rizikom da to postanu. Ovi centri uključuju:

- „Služba za prevenciju, prihvat i zaštitu djece u riziku“ u okviru KJU - Disciplinski centar za maloljetnike u Sarajevu, sa 337 korisnika.
- Dnevni centar za djecu koji je dio Udruženja „Zemlja djece“ u Tuzli, sa 332 korisnika.
- Djeciji dnevni centar koji pripada organizaciji „Medica“ u Zenici, sa 58 korisnika.
- Dnevni centar za djecu u organizaciji „Humanitarne organizacije Altruist“ u Mostaru, sa 367 korisnika.
- Dnevni centar za djecu u okviru Udruženja „Nova generacija“ u Banja Luci, sa 159 korisnika (Save the Children, 2013).

4.2. Uloga socijalnog radnika u centru za socijalni rad (CSR)

Djeca koja postanu žrtve bilo kojeg oblika zanemarivanja i zapuštanja imaju pravo na različite oblike podrške, uključujući sljedeće:

- Osiguravanje odgovarajućeg smještaja za dijete.
- Pružanje socijalne i zdravstvene zaštite kako bi se osiguralo fizičko i emocionalno blagostanje djeteta.
- Garantovanje sigurnosti djeteta i zaštita njegovog identiteta.
- Osiguravanje pravne pomoći i omogućavanje djetetu da sudjeluje u postupcima protiv počinitelja krivičnih djela ili prekršaja, uz pomoć stručnjaka iz centra za socijalni rad i uz uključenost roditelja ili staratelja (Save the Children, 2013).

Centar za socijalni rad, kao tijelo odgovorno za starateljstvo, trebao bi primjenjivati različite mjere u svrhu zaštite djeteta. To uključuje:

- porodične intervencije,
- različite oblike socijalne zaštite i

- pružanje raznih socijalnih usluga (Save the Children, 2013).

Usluge socijalnog rada, u širem smislu, obuhvataju savjetovanje i terapiju temeljenu na stručnim znanjima i naučnim saznanjima. Cilj je pružiti pomoć kako bi se prevladale poteškoće ili ublažile posljedice slučaja trgovine ljudima.

Centri za socijalni rad pružaju različite usluge socijalnog rada, uključujući:

- Savjetodavne usluge za žrtve i njihove porodice.
- Posredovanje i zastupanje u slučajevima gdje je potrebna pravna pomoć.
- Pružanje podrške i praćenje osoba u situacijama socijalne potrebe (Save the Children, 2013).

Kada je riječ o djeci žrtvama radne eksploracije primarna uloga centra za socijalni rad je osigurati odgovarajući smještaj djeteta ako je to potrebno. Za djecu stranih državljanina centar za socijalni rad također može odrediti staratelja na isti način kao za djecu koja su državljeni Bosne i Hercegovine. „Uloga centra za socijalni rad kao tijela starateljstva uključuje:

- nadzor nad izvršavanjem roditeljskih prava,
- produženje roditeljskog prava/staranja i dužnosti u skladu s odlukama suda, te
- povlačenje roditeljskih prava/staranja, što može pokrenuti centar za socijalni rad pred nadležnim sudom (Save the Children, 2013: 43)“.

Centar za socijalni rad zastupa prava i interes djeteta, posebno u sudskim postupcima.

Djeca koja su postala žrtvama radne eksploracije trebaju pravo na stručnu pravnu pomoć i zastupanje u krivičnim, građanskim i prekršajnim postupcima. Osim toga, važno im je omogućiti nastavak školovanja ili dodatno obrazovanje, uzimajući u obzir njihove individualne potrebe.

Neka djeca su prisiljena prekinuti svoje školovanje ili napustiti osnovnu školu što može imati ozbiljne ekonomske posljedice. Zbog toga je ekonomska podrška od velike važnosti kako bi se pomoglo djeci da povrate samopouzdanje i ostvare pozitivan psihosocijalni razvoj. Uporedo s ekonomskom podrškom treba voditi računa o individualnim potrebama djece i pružiti im priliku za dodatno obrazovanje ili prekvalifikaciju prema njihovim željama i sposobnostima.

Osim pravne i obrazovne podrške, važno je naglasiti da djeca žrtve radne eksploracije trebaju kontinuiranu emocionalnu podršku, zbog toga što iskustva koja su prošli često ostavljaju emocionalne i psihološke ožiljke, koji se mogu odraziti na njihovu budućnost. Uvezši sve

navedeno uobzir veoma je važno osigurati pristup psihosocijalnoj podršci, kao i terapiji, ukoliko je to potrebno.

Terapeuti i stručnjaci za mentalno zdravlje igraju ključnu ulogu u pomoći djeci da se nose s traumama i razvijaju strategije za suočavanje s izazovima.

Društvo i zajednica igraju veoma značajnu ulogu u reintegraciji djece žrtava radne eksploatacije pa je potrebno promovisanje inkluzivnog okruženja i smanjenje stigmatizacije što predstavlja ključne korake prema osiguravanju da se ova djeca osjećaju dobrodošlom i podržanom. Edukacija i podizanje svijesti među građanima mogu doprinijeti razumijevanju problema i pomoći u prevenciji budućih slučajeva radne eksploatacije djece.

Uz to, važno je raditi na adresiranju strukturalnih uzroka radne eksploatacije djece. To uključuje:

- borbu protiv siromaštva,
- pružanje pristupa obrazovanju i zapošljavanju za roditelje te
- jačanje socijalnih sigurnosnih mreža.

Osim toga, zakoni i politike trebaju biti usklađeni s međunarodnim standardima zaštite djece i žrtava trgovine ljudima kako bi se osiguralo adekvatno kažnjavanje počinitelja.

U konačnici, rad na zaštiti prava djece žrtava radne eksploatacije zahtijeva sveobuhvatan pristup koji uključuje saradnju između vlasti, nevladinih organizacija, stručnjaka, i zajednice. Samo zajedničkim naporima možemo osigurati bolju budućnost za ovu djecu i spriječiti daljnje slučajeve radne eksploatacije.

4.3. Uloga socijalnog radnika u prevenciji prosjačenja

Socijalni radnici imaju ključnu ulogu u prevenciji prosjačenja, posebno kada je riječ o djeci. Njihova funkcija obuhvata različite aspekte, uključujući identifikaciju potencijalno ugrožene djece, pružanje podrške obiteljima, rad s lokalnim zajednicama i partnerstvo s drugim relevantnim akterima (IFSW, 2014). Evo nekoliko ključnih aspekata uloge socijalnog radnika u prevenciji prosjačenja:

- **Identifikacija i procjena rizika:** Socijalni radnici igraju ključnu ulogu u identifikaciji djece koja su podložna riziku od prosjačenja. To uključuje procjenu porodičnih

dinamika, socioekonomskih uvjeta i drugih faktora koji mogu povećati vjerovatnost da će dijete postati prosjak.

- **Porodična podrška:** Socijalni radnici rade na jačanju porodičnih funkcija kako bi se smanjio rizik od prosjačenja. To može uključivati savjetovanje roditelja o boljim načinima brige o djeci, pristup socijalnim uslugama i resursima te rješavanje porodičnih problema (IASSW, 2012).
- **Edukacija i svjesnost:** Socijalni radnici mogu provoditi programe edukacije u zajednicama kako bi povećali svjesnost o rizicima prosjačenja i posljedicama koje to može imati na djecu. Također, mogu raditi na osnaživanju djece i mlađih kako bi se zaštitili od potencijalnih iskorištavanja.
- **Rad s lokalnim zajednicama:** Saradnja s lokalnim zajednicama ključna je za prevenciju prosjačenja. Socijalni radnici mogu raditi na jačanju socijalnih mreža i podrške unutar zajednica te promovirati sigurno i inkluzivno okruženje za djecu.
- **Partnerstvo s drugim organizacijama:** Socijalni radnici često sarađuju s drugim organizacijama kao što su škole, zdravstvene ustanove, policijske agencije i nevladine organizacije kako bi zajednički radili na prevenciji prosjačenja. Ovo partnerstvo omogućava razmjenu informacija i resursa te bolje koordinirane intervencije.
- **Praćenje i podrška:** Socijalni radnici prate dječje porodice i pružaju kontinuiranu podršku kako bi se osiguralo da se problemi rješavaju i da djeca ostaju zaštićena. U nekim slučajevima, to može uključivati i smještaj djece u sigurne uvjete ako su izložena neposrednoj opasnosti.

Također, socijalni radnici imaju ključnu ulogu u prevenciji prosjačenja djece jer se bave zaštitom i dobrobiti najranjivijih članova društva. Njihova uloga nije samo reaktivna, već i proaktivna, s fokusom na sprječavanje problema prije nego što se dogode (UNICEF, 2006). Evo dodatnih informacija o ulozi socijalnih radnika u prevenciji prosjačenja:

- **Rano intervenisanje:** Socijalni radnici često rade na identifikaciji porodica i djece koji su u riziku od prosjačenja još u ranim fazama. To može uključivati praćenje djece koja pokazuju znakove zanemarivanja ili napuštanja škole te pružanje odgovarajuće podrške kako bi se spriječilo daljnje pogoršanje njihove situacije.
- **Savjetovanje i terapija:** Socijalni radnici pružaju savjetodavne usluge djeci i porodicama kako bi im pomogli suočiti se s izazovima i traumama koje mogu dovesti do prosjačenja. Terapijski pristup može pomoći djeci da razviju emocionalnu stabilnost i bolje se nose sa stresom.

- **Rad s djecom na ulici:** Socijalni radnici često izlaze na teren kako bi uspostavili kontakt s djecom koja već prose na ulici. Njihova svakodnevna prisutnost omogućava im da izgrade povjerenje s djecom i pokušaju ih uvjeriti da se vrate kući ili se pridruže programima za podršku.
- **Obrazovanje o pravima djece:** Socijalni radnici igraju važnu ulogu u obrazovanju djece o njihovim pravima i dostupnim resursima. To uključuje informisanje djece o opasnostima prosjačenja i njihovim pravima na sigurnost, obrazovanje i zaštitu.
- **Advokacija i promocija politika:** Socijalni radnici također rade na promociji politika i programa koji podržavaju prevenciju prosjačenja. To uključuje lobiranje za poboljšanje socijalnih usluga, stvaranje sigurnih skloništa i osiguranje obrazovnih prilika za sve djecu.
- **Istraživanje i analiza problema:** Dio uloge socijalnih radnika u prevenciji prosjačenja uključuje prikupljanje podataka i analizu problema. Istraživanje može pomoći u identifikaciji uzroka i faktora rizika te omogućiti bolje usmjeravanje resursa prema prioritetnim područjima.

4.4. Nadležnosti socijalnih radnika

Kao što je poznato, „uloga socijalnih radnika u prevenciji prosjačenja djece je izuzetno važna i obuhvata niz ključnih aktivnosti i odgovornosti. Socijalni radnici rade na različitim nivoima kako bi spriječili da djeca započnu s prosjačenjem i kako bi zaštitili one koji su već u toj situaciji“ (Fattore, Moore, 2016: 48).

Njihova uloga uključuje identifikaciju porodica i djece koja su podložni riziku od prosjačenja. To podrazumijeva pažljivu procjenu porodičnih uvjeta, ekonomske situacije te prisutnih faktora rizika kao što su nasilje, zanemarivanje ili loši životni uvjeti. Na temelju tih procjena, socijalni radnici pružaju podršku porodicama kako bi se prevazišle teškoće koje dovode do prosjačenja, uključujući obuku roditelja i osiguravanje pristupa socijalnim uslugama (Krumer – Nevo, 2013).

Socijalni radnici također rade direktno s djecom koja su već uključena u prosjačenje ili su u riziku da to postanu. Kroz individualni pristup, pomažu djeci da razumiju svoja prava i pružaju emocionalnu podršku. Također sarađuju s drugim stručnjacima kako bi osigurali fizičko i emocionalno blagostanje djece.

Jedna od ključnih zadaća socijalnih radnika je osigurati da svako dijete ima pristup obrazovanju. To uključuje uklanjanje prepreka koje sprječavaju djecu da idu u školu, kao što su finansijske poteškoće ili diskriminacija. Također, socijalni radnici rade na promicanju obrazovanja kao ključnog faktora u izbjegavanju prosjačenja (Fattore, Moore, 2016).

Osim toga, socijalni radnici sarađuju s pravosudnim sistemom kako bi osigurali pravnu zaštitu djece koja su žrtve prosjačenja. Ovo uključuje poduzimanje pravnih mjera protiv počinitelja krivičnih djela ili prekršaja i zastupanje interesa djece pred sudom.

U svojoj ulozi, socijalni radnici rade na prevenciji prosjačenja kroz proaktivne mjere poput edukacije zajednice o pravima djece, obiteljske podrške i programa za smanjenje siromaštva. Kroz te aktivnosti, nastoje stvoriti okruženje u kojem djeca imaju bolje šanse za siguran i zdrav razvoj.

V. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Empirijsko istraživanje o ulozi socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja djece u Kantonu Sarajevo predstavlja ključnu komponentu ovog magistarskog rada. Kao što je ranije i navedeno, u ovom istraživanju ukupan broj ispitanika u uzorku je bio 170. Budući da su u istraživanju učestvovali i javno mnijenje, tj. građani koji su iznosili svoj stav o pojavi prosjačenja djece, bilo je radi objektivnosti važno da čujemo i ispitamo stavove socijalnih radnika. Od 170 ispitanika je bilo 55 socijalnih radnika, dok je 115 osoba iz javnog mnijenja. Istraživanje ima za cilj dublje razumijevanje uloge socijalnih radnika u suočavanju s problemom prosjačenja djece, kao i stavova i percepcija građana u vezi s ovim pitanjem.

Za provođenje istraživanja o ulozi socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja djece u Kantonu Sarajevo, koristili smo strukturirani anketni upitnik koji se sastojao od tri dijela:

- Prvi dio upitnika je prikupio demografske karakteristike ispitanika, uključujući spol, dobnu skupinu, razinu obrazovanja, ekonomski status, i iskustvo s prosjacima.
- Drugi dio upitnika je sadržavao prvu skaliranu sekciju s 10 tvrdnji koje su mjerile percepciju ispitanika o ulozi socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja djece. Ispitanici su ocjenjivali svoje stavove koristeći petostepenu Likertovu ljestvicu.
- Treći dio upitnika je sadržavao drugu skaliranu sekciju s 21 tvrdnjom koje su mjerile stavove i mišljenja ispitanika o problemu prosjačenja djece i povezane faktore. Također su ocjenjivali svoje stavove koristeći Likertovu ljestvicu.

Nakon prikupljanja anketnih upitnika, podaci su uneseni u Excelov dokument radi daljnje obrade i analize. Za svaki dio upitnika primijenili smo odgovarajuće statističke metode kako bismo identificirali ključne uzorke i zaključke iz dobivenih informacija.

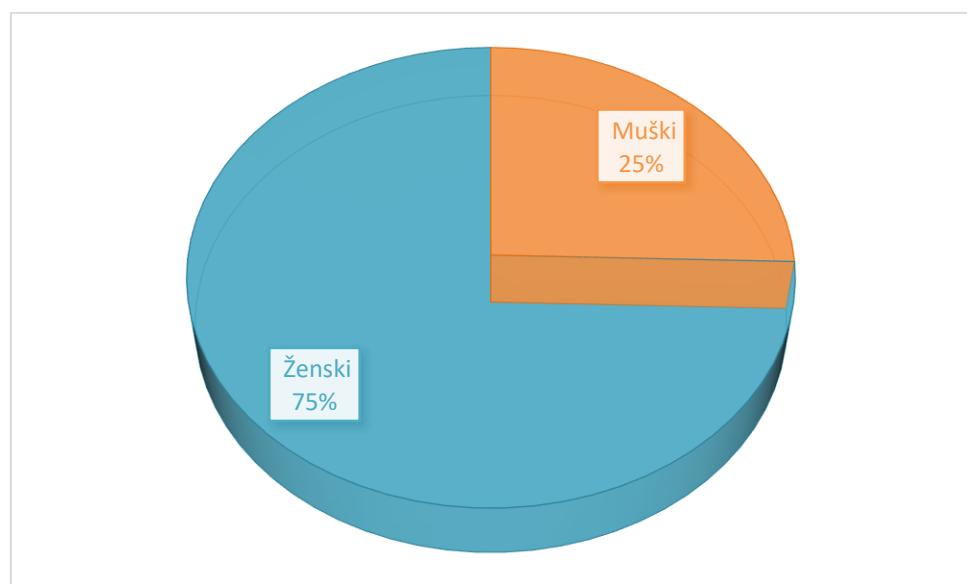
Obrada podataka uključivala je analizu distribucije odgovora na pitanja, kreiranje grafičkih prikaza za vizualizaciju rezultata te identifikaciju ključnih zaključaka iz dobivenih podataka. Nakon završene obrade podataka, pristupili smo izradi drugog upitnika koji je bio usmjeren prema korisnicima. Taj upitnik je sadržavao 15 pitanja s ciljem dobivanja njihove perspektive i iskustava u vezi s problemom prosjačenja djece.

Ovi koraci u metodologiji osiguravaju da su podaci prikupljeni na sistemski način, te da su rezultati istraživanja relevantni za bolje razumijevanje i rješavanje problema prosjačenja djece u Kantonu Sarajevo iz perspektive socijalnih radnika i korisnika usluga.

Kroz prikupljanje i analizu ovih podataka, istraživanje ima za cilj doprinijeti boljem razumijevanju problema prosjačenja djece i uloge socijalnih radnika u rješavanju istog, te pružiti smjernice za moguće unapređenje strategija prevencije i intervencije. S obzirom na ozbiljnost ovog problema, rezultati istraživanja mogu poslužiti kao osnova za donošenje informisanih političkih odluka i programa koji će ciljati na zaštitu i dobrobit djece koja se suočavaju s prosjačenjem u Kantonu Sarajevo.

5.1. Analiza i interpretacija rezultata istraživanja

Radi boljeg razumijevanja dobijenih rezultata ankete, iste smo obradili i prikazali grafičkim prikazom:

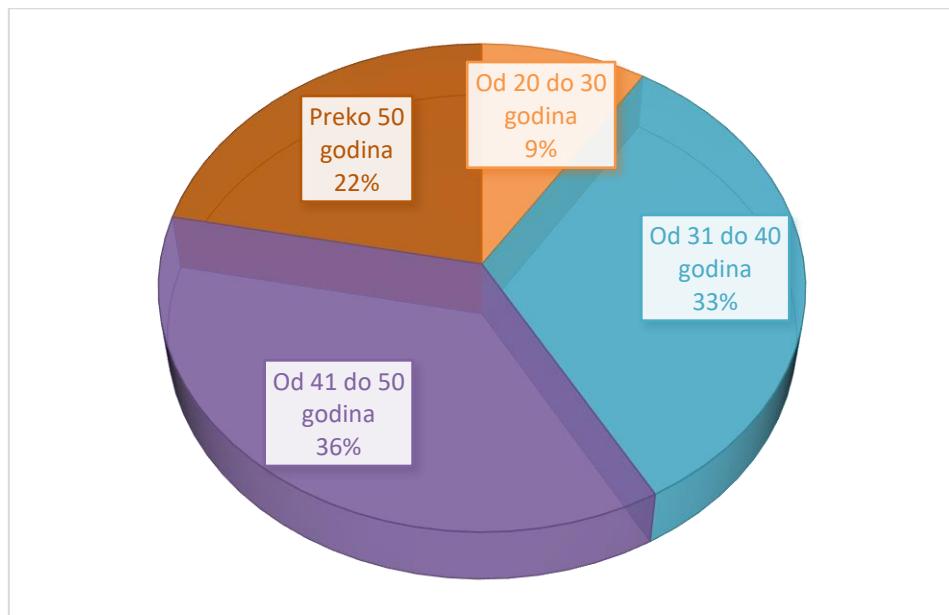

Grafikon 1: Polna struktura učesnika ankete

Analizirajući rezultate možemo primijetiti da većina ispitanika koji su učestvovali u istraživanju pripadaju ženskom spolu, sa 41 ženskim ispitanikom u poređenju sa samo 14 muškim ispitanika. Ovakva nejednaka raspodjela među spolovima odražava tradicionalnu dinamiku u profesiji socijalnog rada, gdje su žene historijski češće bile zastupljene.

Važno je napomenuti da spol ispitanika nije bio ključan faktor u istraživanju uloge socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja djece. Ispitanici, bez obzira na spol, imaju važnu ulogu u davanju povratnih informacija o njihovom iskustvu i percepciji ove oblasti rada. Dakle, iako je veći broj ženskih ispitanika od muških to ne utiče na validnost i relevantnost rezultata istraživanja.

Može se zaključiti da i muški i ženski socijalni radnici imaju dragocjen doprinos u razumijevanju uloge socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja djece, te će njihove perspektive doprinijeti obogaćivanju zaključaka ovog istraživanja.

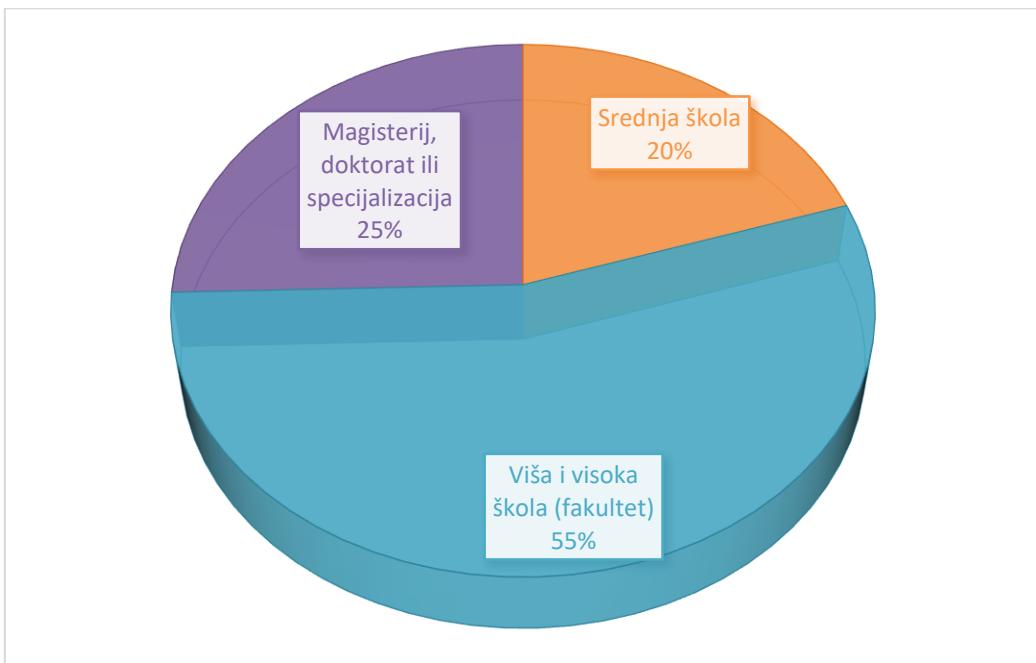
Grafikon 2: Starosna struktura

Analizirajući rezultate u tabeli „Starosna struktura“ možemo primijetiti da je veći broj ispitanika starijih od 30 godina, s ukupno 38 ispitanika između 31 i 50 godina starosti. To ukazuje na to da su socijalni radnici u ovom istraživanju uglavnom iskusniji profesionalci sa znatnim radnim iskustvom.

Međutim, važno je napomenuti da su i mlađi ispitanici, oni između 20 i 30 godina, također značajno zastupljeni s 5 ispitanika. Ovo je dobar pokazatelj koji ukazuje na postojanje mlađih i ambicioznih socijalnih radnika koji se već u ranim fazama svoje karijere angažuju u problemima prosjačenja djece i žele doprinijeti rješavanju ovog društvenog problema.

Zastupljenost čak 12 socijalnih radnika starijih od 50 godina je pokazatelj koji ukazuje na kontinuitet, iskustvo, istrajnost i zainteresiranost za rješavanje problema prosjačenja djece.

Raznolikost starosne strukture ispitanika može doprinijeti raznolikosti perspektiva i iskustava u analizi uloge socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja djece.

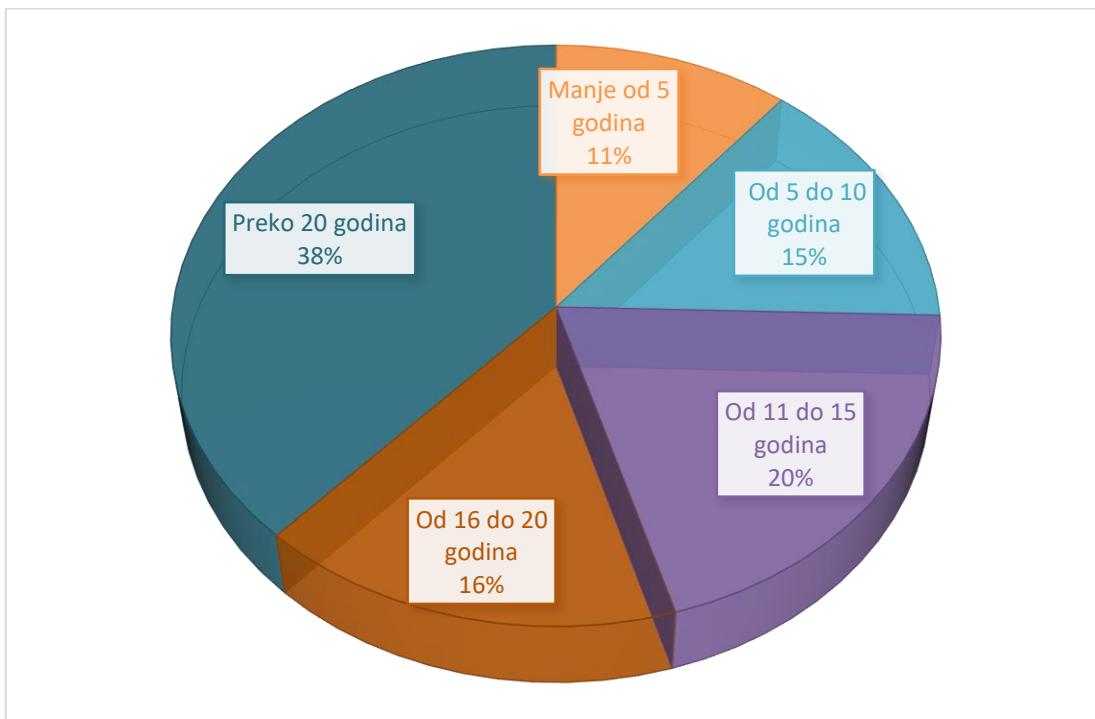
Grafikon 3: *Stepen obrazovanja*

Rezultati pokazuju da su socijalni radnici s različitim nivoima obrazovanja bili uključeni u ovu studiju. Najveći broj ispitanika ima višu i visoku školu (fakultet) kao najviši stepen obrazovanja, što iznosi 30 ispitanika. Ovo ukazuje na to da većina socijalnih radnika u istraživanju ima visok nivo formalnog obrazovanja, što je čest zahtjev u ovoj profesiji i omogućava im da se bave kompleksnim socijalnim problemima, uključujući prosjačenje djece.

Također, 14 ispitanika ima magisterij, doktorat ili specijalizaciju kao najviši stepen obrazovanja. Ova grupa socijalnih radnika vjerojatno posjeduje dodatno specijalizirano znanje i vještine u oblasti socijalnog rada, što može biti od velike koristi u rješavanju problema prosjačenja djece.

Dalje, 11 ispitanika ima srednju školu kao najviši stepen obrazovanja. Iako su brojčano manje zastupljeni, socijalni radnici sa srednjom školom također mogu pružiti značajan doprinos rješavanju ovog društvenog problema svojim iskustvom i praktičnim znanjem.

Raznolikost nivoa obrazovanja među ispitanicima doprinosi različitim perspektivama i pristupima u radu s prosjacima i analizi njihove uloge u rješavanju problema prosjačenja djece.

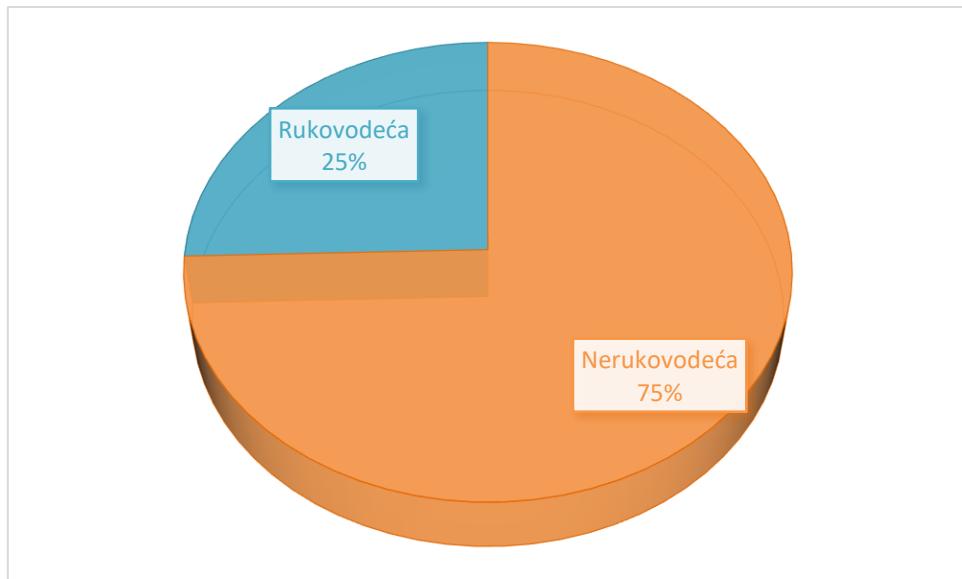

Grafikon 4: *Dužina radnog staža*

Rezultati pokazuju da socijalni radnici u istraživanju imaju različite nivoe radnog iskustva. Evo analize rezultata:

- 6 ispitanika ima manje od 5 godina radnog iskustva. Ovi socijalni radnici su relativno nedavno ušli u profesiju i mogu donijeti svježe perspektive i ideje u rješavanju problema prosjačenja djece.
- 8 ispitanika ima između 5 i 10 godina radnog iskustva. Ova grupa socijalnih radnika ima solidno iskustvo u polju, što ih čini sposobnima za suočavanje s raznim izazovima u radu s prosjacima.
- 11 ispitanika ima između 11 i 15 godina radnog iskustva. Socijalni radnici s ovim iskustvom mogu imati dublje razumijevanje problema prosjačenja djece i razvijene vještine za njihovo rješavanje.
- 9 ispitanika ima između 16 i 20 godina radnog iskustva. Ovi socijalni radnici su već dugi niz godina u profesiji i donose značajno iskustvo i ekspertizu u rješavanje problema prosjačenja.
- 21 ispitanik ima preko 20 godina radnog iskustva, što predstavlja najbrojniju grupu u ovom aspektu. Socijalni radnici s ovako dugim stažem mogu biti ključni resursi u identifikaciji uzroka i faktora koji dovode do prosjačenja djece i pronalaženju trajnih rješenja za ovaj problem.

Raznovrsnost radnog iskustva među ispitanicima može doprinijeti bogatom dijalogu i razmjeni iskustava u vezi s rješavanjem problema prosjačenja djece.

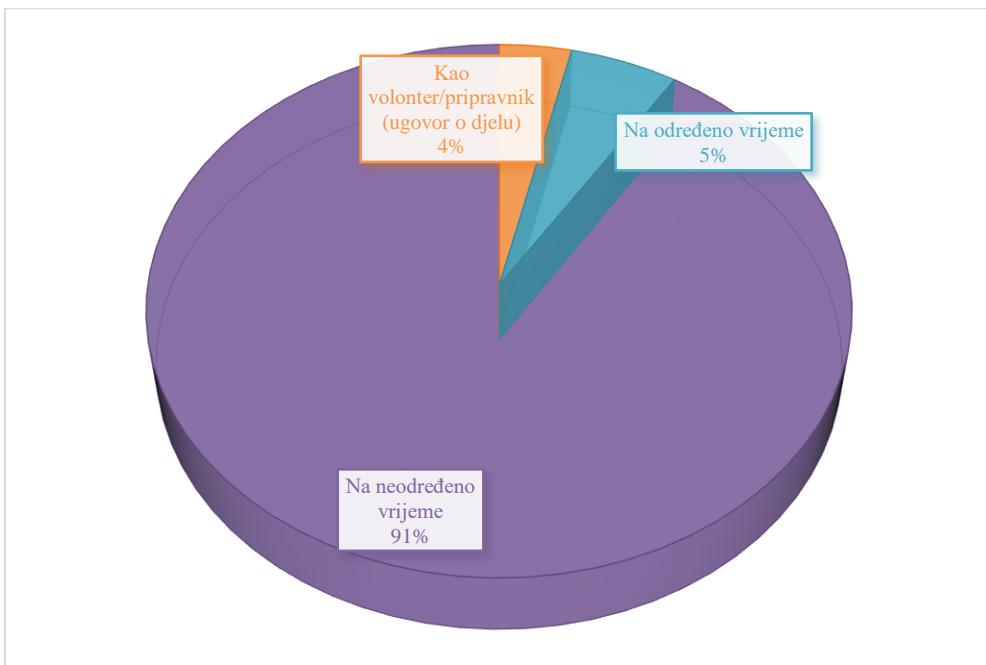

Grafikon 5: Pozicija u službi za socijalnu zaštitu ili centra za socijalni rad

Možemo zaključiti da većinu ispitanika čine socijalni radnici koji nisu na rukovodećim pozicijama. Evo analize rezultata:

- 41 ispitanik radi na nerukovodećoj poziciji. To znači da većina socijalnih radnika u ovom istraživanju ima ulogu terenskih radnika ili stručnjaka za direktni kontakt s prosjacima. Ovi socijalni radnici obično su direktno angažovani u pružanju podrške i rješavanju problema prosjačenja djece.
- 14 ispitanika su na rukovodećim pozicijama. Ovi socijalni radnici, kao rukovodioci, mogu imati ulogu u vođenju i upravljanju radom centara za socijalnu zaštitu ili centara za socijalni rad. Njihov doprinos može biti ključan za usmjeravanje resursa i razvoj strategija za rješavanje problema prosjačenja djece.

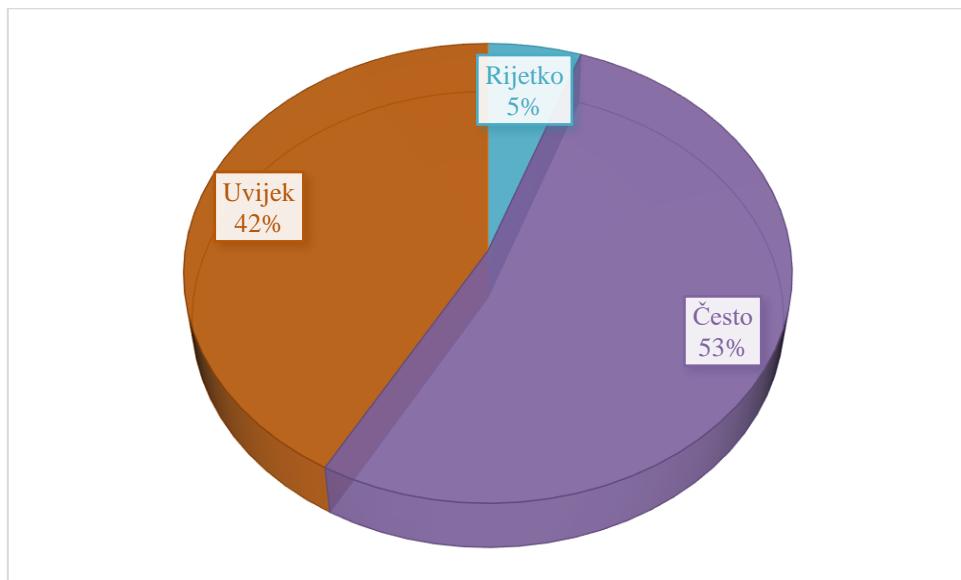
Raznolikost pozicija među ispitanicima može donijeti različite perspektive i pristupe u rješavanju problema prosjačenja, što može doprinijeti holističkom pristupu u suočavanju s ovim izazovom.

Grafikon 6: *Vrsta radnog odnosa*

Rezultati pokazuju različite vrste zaposlenja među socijalnim radnicima uključenim u istraživanje. Evo analize rezultata:

- Samo 2 ispitanika rade kao volonteri ili pripravnici s ugovorom o djelu. To ukazuje na to da je mali broj socijalnih radnika u istraživanju angažovan kao volonteri ili pripravnici koji obavljaju rad na osnovu privremenih ugovora.
- 3 ispitanika radi na određeno vrijeme. To znači da je mali broj socijalnih radnika zaposlen na privremene ili sezonske pozicije.
- Većina, njih 50, radi na neodređeno vrijeme. To ukazuje na to da je najveći broj socijalnih radnika zaposlen na stalnim pozicijama unutar centara za socijalnu zaštitu ili centara za socijalni rad. Imajući stalno zaposlenje može omogućiti socijalnim radnicima kontinuirani angažman i dugoročnu posvećenost radu s problemom prosjačenja djece.

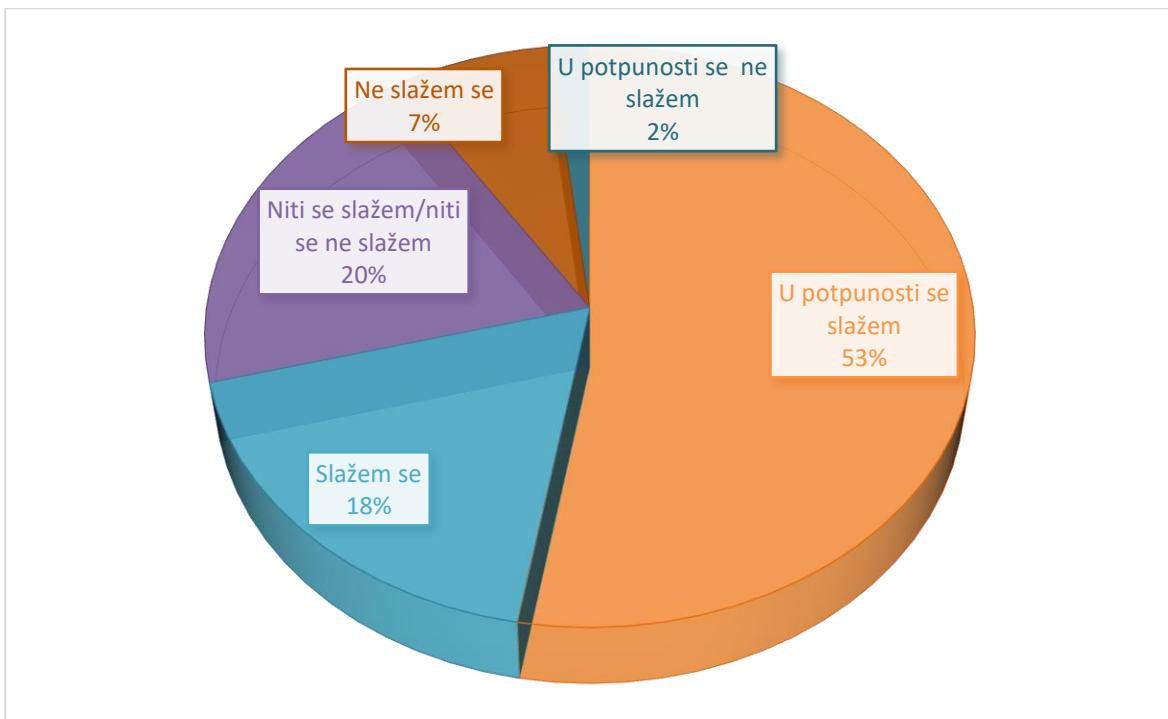

Grafikon 7: *Učestalost svjedočenja intervencijama socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja djece*

Grafički prikaz „*Učestalost svjedočenja intervencijama socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja djece*“ ukazuje na učestalost s kojom ispitanici dolaze u kontakt s intervencijama socijalnih radnika u vezi s problemom prosjačenja djece.

- Nikad: Nijedan od ispitanika nije izjavio da nikada nije svjedočio intervencijama socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja djece. Ovo ukazuje na to da je problem prosjačenja djece prisutan u iskustvima većine ispitanika.
- Rijetko: Samo 3 ispitanika izjavilo je da rijetko svjedoče intervencijama socijalnih radnika. Ovo sugerira da, iako se problem prosjačenja djece pojavljuje, intervencije socijalnih radnika nisu uvek prisutne ili su sporadične.
- Često: Značajan broj ispitanika, njih 29, često svjedoči intervencijama socijalnih radnika u vezi s problemom prosjačenja djece. To može ukazivati na to da socijalni radnici aktivno i redovno rade na rješavanju ovog problema u svojim zajednicama.
- Uvijek: Također, 23 ispitanika izjavilo je da uvijek svjedoče intervencijama socijalnih radnika. To sugerira da postoji kontinuirani i stalni angažman socijalnih radnika u vezi s problemom prosjačenja djece, a njihove intervencije su prisutne u svakodnevnom životu zajednica.

Ovi rezultati ukazuju na različite nivoje prisutnosti i učestalosti intervencija socijalnih radnika u zajednicama, što može biti odraz resursa, prioriteta i angažmana u rješavanju problema prosjačenja djece u različitim kontekstima.

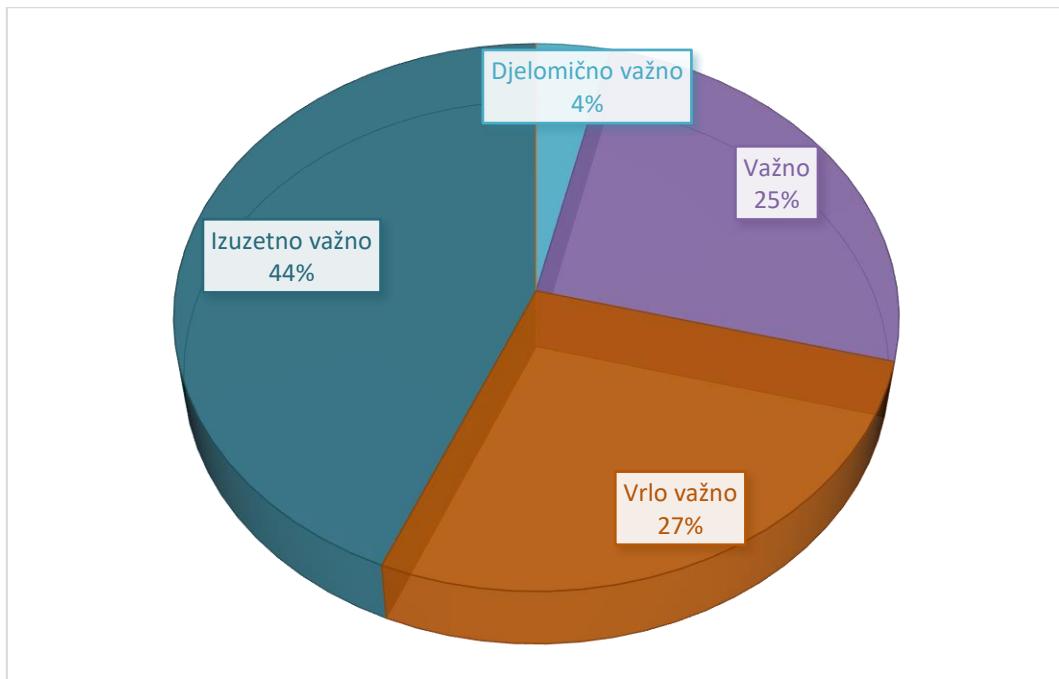
Grafikon 8: *Procjena kompetencija socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja djece*

Grafički prikaz „*Procjena kompetencija socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja djece*“ ukazuje na mišljenje ispitanika o kompetencijama socijalnih radnika u vezi s rješavanjem problema prosjačenja djece. Evo analize rezultata:

- U potpunosti se slažem: 29 ispitanika (54.7%) izrazilo je potpuno slaganje da socijalni radnici imaju dovoljno znanja i vještina za rješavanje problema prosjačenja djece. Ovi ispitanici vjeruju da su socijalni radnici stručni i sposobni da se efikasno bave ovim problemom.
- Slažem se: 10 ispitanika (18.9%) slaže se s tvrdnjom da socijalni radnici imaju potrebno znanje i vještine za rješavanje problema prosjačenja djece, iako možda nisu potpuno uvjereni kao prva grupa.
- Niti se slažem/niti se ne slažem: 11 ispitanika (20.8%) izrazilo je neutralno mišljenje ili nesigurnost u vezi s ovim pitanjem. Oni ne donose izražen stav o kompetencijama socijalnih radnika.
- Ne slažem se: 4 ispitanika (7.5%) ne slaže se s tvrdnjom da socijalni radnici imaju dovoljno znanja i vještina za rješavanje problema prosjačenja djece. Ova grupa ispitanika vjeruje da socijalni radnici nisu adekvatno opremljeni za rješavanje ovog problema.

- U potpunosti se ne slažem: Samo 1 ispitanik (1.9%) potpuno se ne slaže s tvrdnjom. To znači da većina ispitanika, osim ovog pojedinca, ima barem neki stepen povjerenja u kompetencije socijalnih radnika.

Ovi rezultati ukazuju na različita mišljenja i percipiranja ispitanika u vezi s kompetencijama socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja djece, s većinom ispitanika koji izražavaju povjerenje u stručnost socijalnih radnika.

Grafikon 9: *Važnost razumijevanja psiholoških, socijalnih i ekonomskih uzroka prosjačenja djece za socijalne radnike*

Grafički prikaz „*Važnost razumijevanja psiholoških, socijalnih i ekonomskih uzroka prosjačenja djece za socijalne radnike*“ pokazuje značaj koji ispitanici pridaju razumijevanju različitih uzroka prosjačenja djece. Većina ispitanika izražava visok nivo važnosti u razumijevanju ovih uzroka, što ima ključnu ulogu u efikasnom rješavanju problema prosjačenja djece.

Gotovo svi ispitanici (39 ili 73.6%) smatraju da je ovo pitanje vrlo važno ili izuzetno važno. To ukazuje na široko prihvatanje stava da socijalni radnici trebaju razumjeti dublje složene faktore, kao što su psihološki, socijalni i ekonomski uzroci, koji stoje iza pojave prosjačenja djece. Razumijevanje ovih uzroka omogućava socijalnim radnicima da bolje identifikuju i rješavaju probleme te pruže ciljane intervencije kako bi se poboljšao život djece koja su izložena ovom riziku.

Ovaj konsenzus među ispitanicima sugerira da se razumijevanje šireg konteksta i dubokih uzroka prosjačenja djece smatra ključnim za efikasno djelovanje socijalnih radnika u ovoj oblasti.

	Faktori	Vrijednosti	
	Stepen ispitivanja stavova	Prosjak	Standardna devijacija
1.	Socijalni radnici su svjesni problema prosjačenja djece u društvu.	3,92	1,21886
2.	Socijalni radnici su dovoljno obučeni da se bore protiv problema prosjačenja djece.	3,90	1,32490
3.	Socijalni radnici pružaju podršku djeci koja prosjače u procesu rehabilitacije i resocijalizacije.	4,2	1,11844
4.	Socijalni radnici su osnaženi da promijene uvjerenja i stavove društva o problemu prosjačenja djece.	3,89	1,18586
5.	Socijalni radnici u svom radu koriste interdisciplinirani pristup u rješavanju problema prosjačenja djece.	4,07	1,00642
6.	Socijalni radnici su u mogućnosti pružiti odgovarajuću psihološku podršku djeci koja prosjače.	3,94	1,10236
7.	Socijalni radnici su ključni u identificiranju uzroka i faktora koji dovode do problema prosjačenja djece.	4,4	0,88625
8.	Socijalni radnici su u mogućnosti pronaći adekvatna i trajna rješenja za probleme djece koja prosjače.	3,98	1,11991
9.	Socijalni radnici su uključeni u proces zagovaranja za prava djece koja prosjače.	3,90	1,17971
10.	Socijalni radnici u saradnji s drugim stručnjacima mogu pomoći u prevenciji problema prosjačenja djece u društvu.	4,12	1,04541
UKUPNO		4,03	1,12661

Tabela 1:*Uloga socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja djece*

Rezultati u tabeli „Uloga socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja djece“ ukazuju na percepciju socijalnih radnika o njihovojo ulozi i sposobnostima u vezi s rješavanjem problema prosjačenja djece. Evo objašnjenja za tri najveće prosječne vrijednosti:

- Socijalni radnici su ključni u identificiranju uzroka i faktora koji dovode do problema prosjačenja djece (Prosječna vrijednost: 4,4): Ovaj rezultat ukazuje na visok stepen

svijesti i samopouzdanja socijalnih radnika u vezi s njihovom ulogom u identifikovanju uzroka i faktora koji stoje iza problema prosjačenja djece. Visoka prosječna vrijednost sugerije da socijalni radnici vjeruju da su ključni u razumijevanju dubokih uzroka ovog problema, što je ključno za pravilno usmjeravanje intervencija i podrške.

- Socijalni radnici pružaju podršku djeci koja prosjače u procesu rehabilitacije i resocijalizacije (Prosječna vrijednost: 4,2): Ova prosječna vrijednost ukazuje na visoku ocjenu socijalnih radnika u vezi s njihovom sposobnošću pružanja podrške djeci koja su uključena u prosjačenje. Visoka ocjena sugerije da socijalni radnici vjeruju da su dobro opremljeni za pružanje pomoći i podrške djeci u njihovom procesu rehabilitacije i ponovnog uključivanja u društvo.
- Socijalni radnici u saradnji s drugim stručnjacima mogu pomoći u prevenciji problema prosjačenja djece u društvu (Prosječna vrijednost: 4,12): Ova prosječna vrijednost odražava uvjerenje socijalnih radnika da, zajedno s drugim stručnjacima, mogu igrati ključnu ulogu u prevenciji problema prosjačenja djece u društvu. Visoka prosječna vrijednost sugerije da socijalni radnici smatraju da je multidisciplinarni pristup važan za prevenciju ovog problema i da su spremni surađivati kako bi postigli te ciljeve.

Ovi rezultati pokazuju visoku svijest i samopouzdanje socijalnih radnika u vezi s njihovom ulogom u rješavanju problema prosjačenja djece i pružanju podrške tom dijelu populacije. To može biti korisno u oblikovanju politika i programa za suzbijanje prosjačenja djece u društvu.

	Faktori	Vrijednosti	
	Stepen ispitivanja stavova	Proslek	Standardna devijacija
1.	Koordinirana saradnja između sektora je važna za rješavanje problema ekonomске eksploracije.	4,39	0,76551
2.	Nedostatak koordinacije između sektora otežava rješavanje problema ekonomске eksploracije.	3,91	1,07594
3.	Koordinirani okvir za saradnju između sektora bi mogao olakšati rješavanje problema ekonomске eksploracije.	3,96	1,01236
4.	Nedostatak koordinacije između socijalnih službi otežava rješavanje problema prosjačenja.	3,76	1,15968
5.	Mobilnost prosjačenja otežava praćenje djece koja prosjače.	4,21	1,06960
6.	Uvezana mreža komuniciranja između socijalnih službi bi mogla olakšati rješavanje problema prosjačenja.	4,31	0,97235
7.	Pravovremeno otkrivanje uzroka prosjačenja je važno za rješavanje problema.	4,43	0,87606
8.	Identificiranje uzroka i faktora koji dovode do prosjačenja može pomoći u prevenciji ovog problema.	4,45	0,99776
9.	Pravovremeno djelovanje socijalnih radnika je ključno za rješavanje problema prosjačenja.	4,53	0,68931
10.	Nedostatak saradnje porodice otežava rješavanje problema prosjačenja djece.	4,37	0,93679
11.	Porodica igra važnu ulogu u rješavanju problema prosjačenja djece.	4,46	0,98087
12.	Socijalni radnici trebaju uključiti porodicu u rješavanje problema prosjačenja djece.	4,71	0,68226
13.	Socijalni radnici su dovoljno uključeni u zaštitu djece koja su izložena prosjačenju	4,05	1,08622
14.	Socijalni radnici bi trebali biti više uključeni u zaštitu djece koja su izložena prosjačenju.	4,32	0,89002
15.	Uključivanje socijalnih radnika u zaštitu djece koja su izložena prosjačenju bi moglo smanjiti ovaj problem.	4,62	0,69107
16.	Edukacija javnosti o problemu prosjačenja djece je važna.	4,46	0,63638

17.	Saradnja društva s nadležnim organima je ključna za rješavanje problema prosjačenja djece.	4,29	0,81265
18.	Informisanost društva o štetnim posljedicama prosjačenja djece može doprinijeti smanjenju ovog problema.	4,33	0,99320
19.	Nedostatak socijalnih centara otežava rješavanje problema prosjačenja.	3,86	1,09957
20.	Adekvatni socijalni centri su važni za zaštitu, oporavak, reintegraciju i resocijalizaciju djece/prosjaka.	4,05	0,83242
21.	Nedostatak socijalnih centara za zaštitu, oporavak, reintegraciju i resocijalizaciju djece/prosjaka otvara mogućnost da se djeca koja su prosjačila ponovno vrate prosjačenju.	3,65	1,03875
UKUPNO		4,27	0,96968

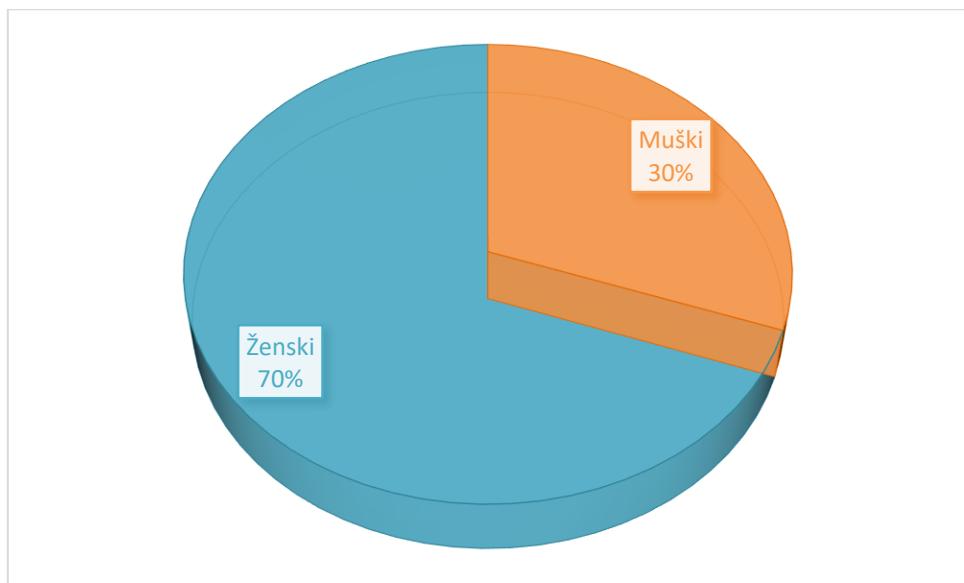
Tabela 2:*Tvrđnje/stavovi o problemu prosjačenja djece*

Najveće prosječne vrijednosti (najveći stepen slaganja sa tvrdnjama) u tabeli „Tvrđnje/stavovi o problemu prosjačenja djece“ ukazuju na ključne aspekte koje socijalni radnici smatraju važnima u rješavanju problema prosjačenja djece. Evo objašnjenja za tri najveće prosječne vrijednosti:

- Uključivanje socijalnih radnika u zaštitu djece koja su izložena prosjačenju bi moglo smanjiti ovaj problem (Prosječna vrijednost: 4,62): Ova visoka prosječna vrijednost sugerire da socijalni radnici smatraju da je njihova aktivna uloga u zaštiti djece koja su izložena prosjačenju ključna za smanjenje ovog problema. Vjeruju da njihova intervencija može donijeti pozitivne promjene i doprinijeti prevenciji i rješavanju problema prosjačenja.
- Socijalni radnici trebaju uključiti porodicu u rješavanje problema prosjačenja djece (Prosječna vrijednost: 4,71): Ova visoka prosječna vrijednost ukazuje na važnost uloge porodice u rješavanju problema prosjačenja djece prema percepciji socijalnih radnika. Oni smatraju da je saradnja s porodicom od suštinskog značaja za uspješnu intervenciju i prevenciju prosjačenja djece te da bi socijalni radnici trebali aktivno uključiti porodicu u proces rješavanja ovog problema.
- Pravovremeno djelovanje socijalnih radnika je ključno za rješavanje problema prosjačenja (Prosječna vrijednost: 4,53): Ova visoka prosječna vrijednost ističe važnost brzog i efikasnog djelovanja socijalnih radnika u kontekstu problema prosjačenja. Socijalni radnici vjeruju da je hitna reakcija i pravovremeno djelovanje ključno za

sprečavanje daljnog širenja problema prosjačenja i zaštite djece koja su već izložena ovoj situaciji.

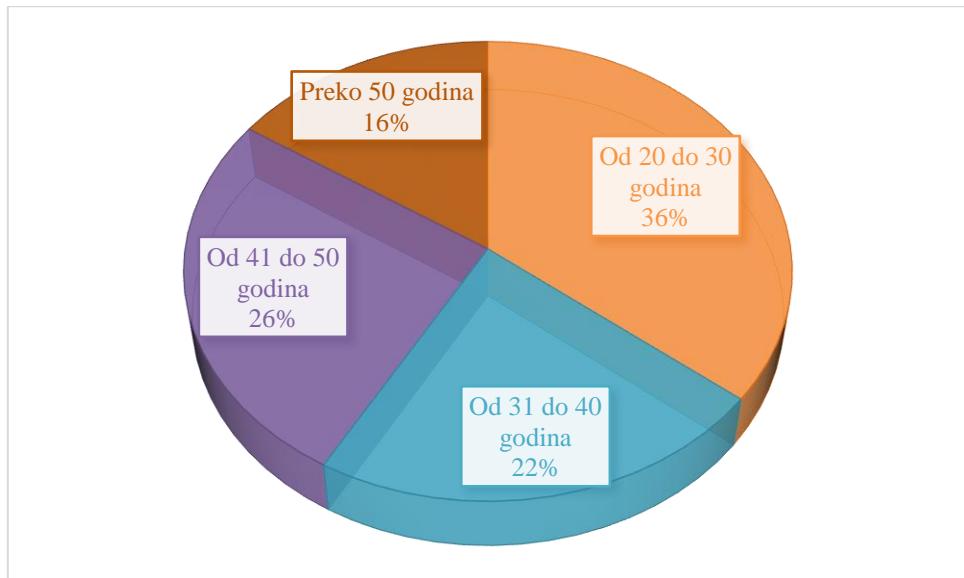
Ovi rezultati naglašavaju ključne faktore koji se smatraju presudnim u rješavanju problema prosjačenja djece prema perspektivi socijalnih radnika. To uključuje njihovu aktivnu ulogu, saradnju s porodicom i brzo djelovanje kako bi se osigurala sigurnost i dobrobit djece koja su uključena u prosjačenje.

Grafikon 10: *Pol ispitanika*

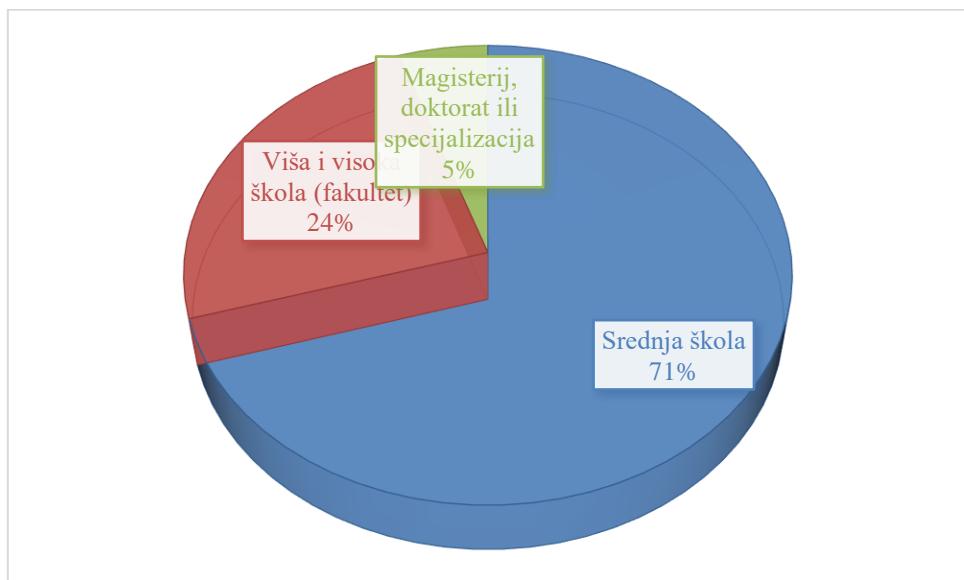
Ispitanici drugog dijela anketnog upitnika su građani koji su sudjelovali u anketi koja se bavila temom problema prosjačenja djece. Analiza demografske karakteristike spola pokazuje da je veći broj ženskih ispitanika, njih 80, dok je broj muških ispitanika manji, ukupno 35.

Ova razlika u broju može se objasniti demografskim faktorima unutar populacije građana koji su sudjelovali u anketi. Iako ova razlika može utjecati na raznolikost stavova i percepcija problema prosjačenja djece unutar ove populacije, važno je napomenuti da su oba spola zastupljena u istraživanju, što doprinosi raznovrsnosti prikupljenih informacija o temi.

Grafikon 11: Starosna struktura ispitanika

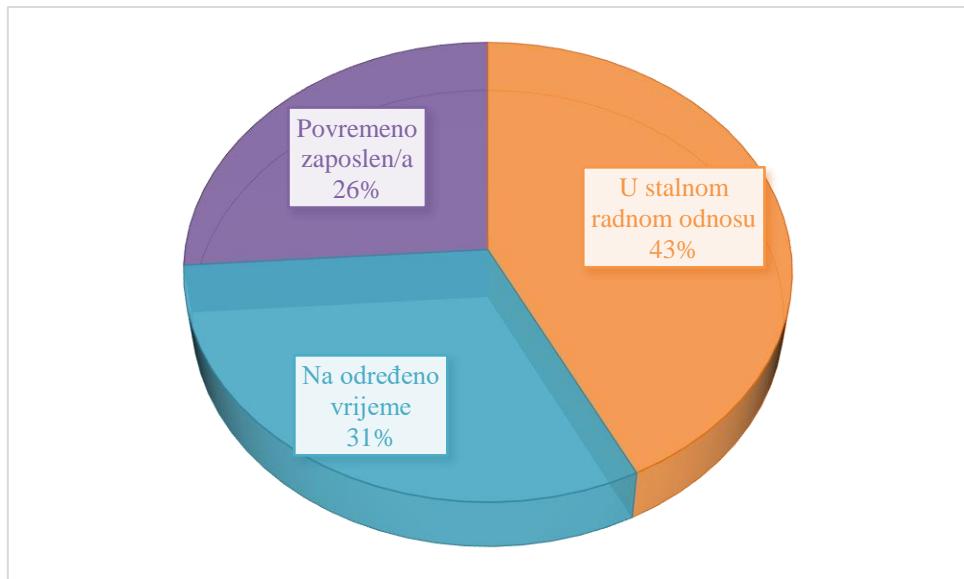
Analizirajući starosnu strukturu ispitanika, primjećujemo da su sudionici istraživanja različitih dobnih skupina. Najbrojnija skupina čine osobe u dobi od 20 do 30 godina, s ukupno 41 ispitanikom. Sljedeća po brojnosti je skupina osoba u dobi od 41 do 50 godina, koja broji 30 ispitanika. Skupina od 31 do 40 godina ima 26 ispitanika, dok je 18 ispitanika starije od 50 godina.

Grafikon 12: Stepen obrazovanja ispitanika

Analizirajući stepen obrazovanja sudionika istraživanja, primjećujemo da većina ispitanika ima srednju školsku spremu, što čini najveći udio. Konkretno, 81 ispitanik ima srednjoškolsku spremu. Sljedeća najzastupljenija skupina su ispitanici s višim i visokim obrazovanjem

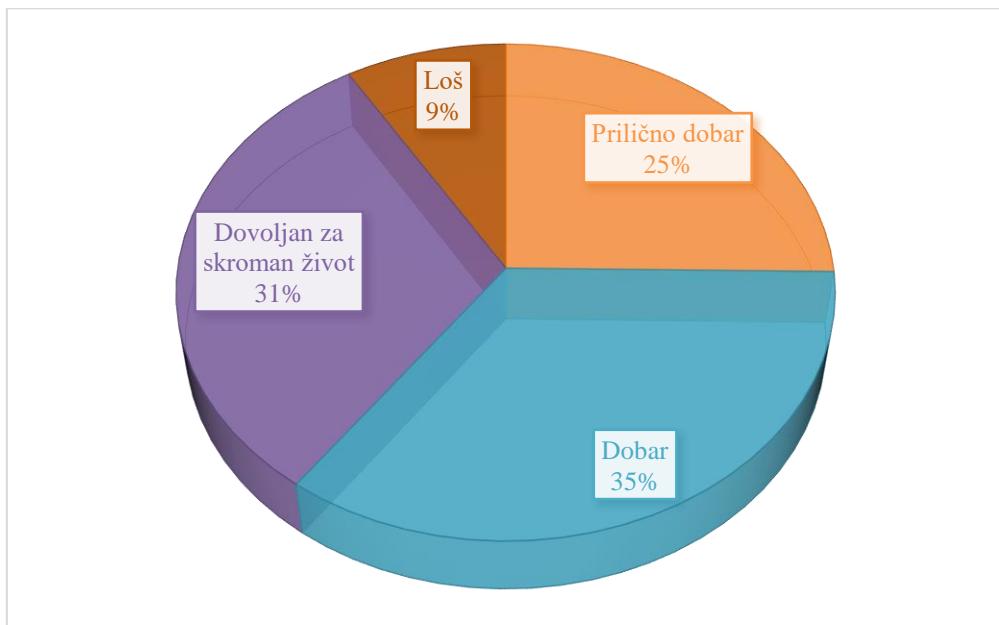
(fakultet), njih 28. Manji broj ispitanika, njih 6, ima višu razinu obrazovanja, uključujući magisterij, doktorat ili specijalizaciju.

Grafikon 12: *Stepen obrazovanja ispitanika*

Rezultati u vezi s radnim odnosom ispitanika ukazuju na raznolikost zaposlenja sudionika u istraživanju. Veći broj ispitanika, njih 49, nalazi se u stalnom radnom odnosu, dok je 36 ispitanika zaposleno na određeno vrijeme. Također, 30 ispitanika radi povremeno.

Ova raznolikost u vrstama radnih odnosa sugerira da se sudionici u istraživanju nalaze u različitim radnim okolinama, što može utjecati na njihovu percepciju i svijest o problemu prosjačenja djece. Osobe u stalnom radnom odnosu možda imaju više stabilnosti u svom zaposlenju i više resursa za sudjelovanje u aktivnostima rješavanja ovog problema, dok osobe na određeno vrijeme ili povremeno zaposlene mogu imati drugačiji pristup ili manje resursa za takve aktivnosti. Ovo je važan kontekst za razumijevanje kako sudionici istraživanja mogu doprinijeti rješavanju problema prosjačenja djece iz svoje perspektive zaposlenja.

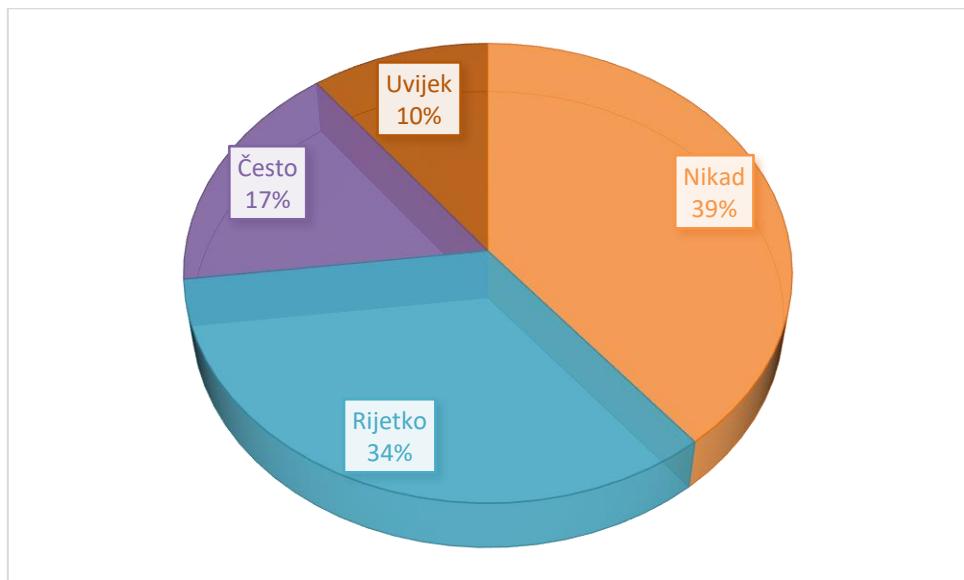

Grafikon 13: *Ekonomski status*

Rezultati u vezi s ekonomskim statusom sudionika ukazuju na različite ekonomske uvjete u kojima se nalaze:

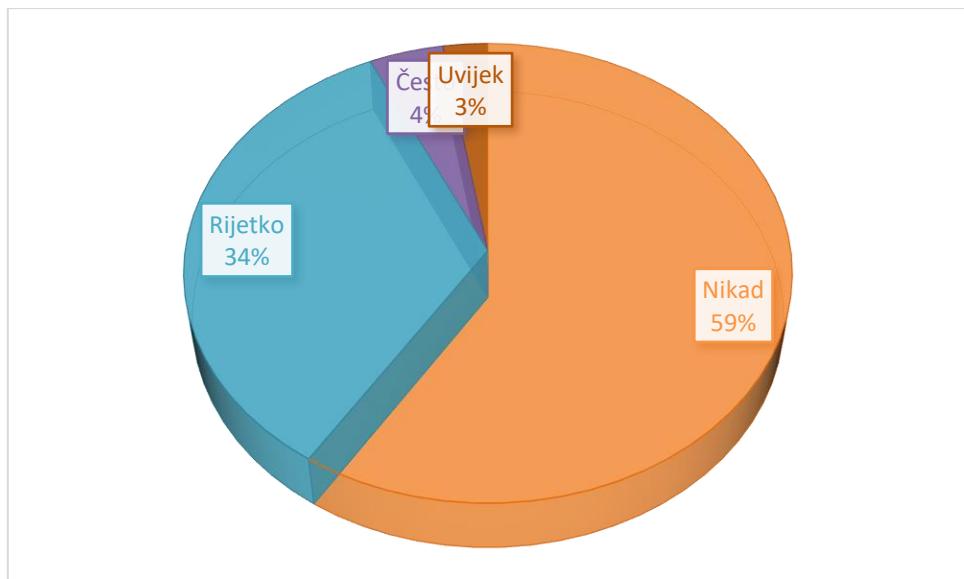
- Prilično dobar: 29 sudionika (22.09%)
- Dobar: 40 sudionika (30.53%)
- Dovoljan za skroman život: 36 sudionika (27.48%)
- Loš: 10 sudionika (7.63%)

Ovi rezultati sugeriraju da većina sudionika istraživanja percipira svoj ekonomski status kao dobar ili prilično dobar, s ukupno 69.62% sudionika koji smatraju da imaju stabilan ili povoljan ekonomski status. Manji broj sudionika (27.48%) ocjenjuje svoj ekonomski status kao dovoljan za skroman život, dok samo 7.63% sudionika smatra da je njihov ekonomski status loš.

Grafikon 14: *Iskustvo u traženju bespovratne novčane pomoći od drugih*

Rezultati u vezi s traženjem bespovratne novčane pomoći od drugih ukazuju na različite obrasce finansijske samostalnosti i potreba sudionika. Najveći broj ispitanika (45%) nikada nije tražio takvu pomoć od drugih, dok se 39% sudionika ponekad odlučuje na takav korak. Manji broj sudionika (19%) često traži bespovratnu novčanu pomoć, dok 12% sudionika uvijek traži ovu vrstu pomoći od drugih. Ovi odgovori ukazuju na različite strategije i pristupe sudionika u upravljanju svojim finansijskim situacijama, pri čemu neki rijetko ili nikada ne traže pomoć, dok drugi često oslanjaju na ovu vrstu podrške od drugih osoba.

Grafikon 15: *Iskustvo s drugim koji su tražili bespovratnu pomoć od građana*

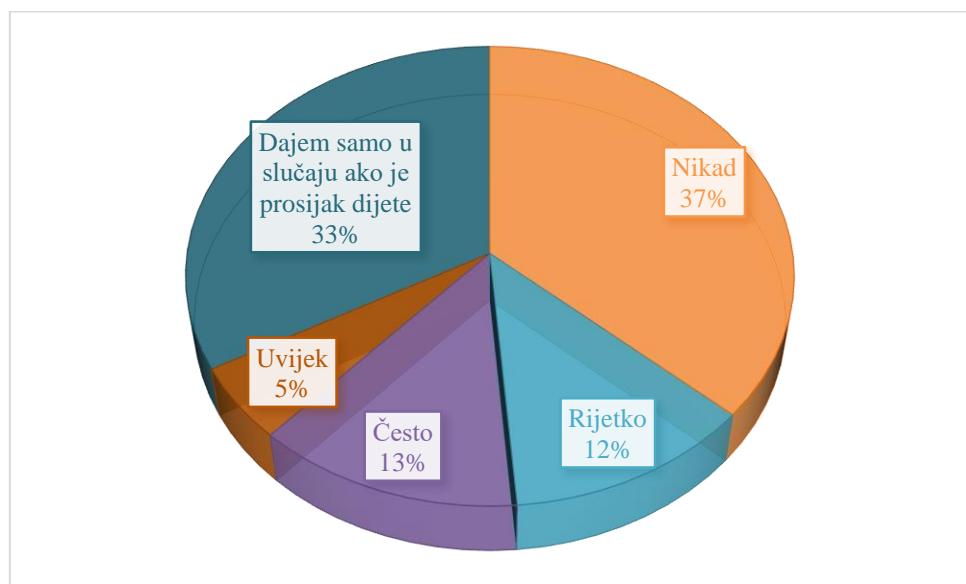
Razmatrajući odgovore sudionika na pitanje o iskustvu s traženjem bespovratne novčane pomoći od drugih, primjećujemo raznolike obrasce finansijskih situacija među ispitanicima.

Najveći dio sudionika (59.13%) nikada nije bio suočen s potrebom da drugima traži bespovratnu finansijsku pomoć. To sugerire da većina ispitanika ima relativno stabilnu finansijsku situaciju ili se dosad nije našla u situacijama koje bi zahtjevale takvu pomoć.

S druge strane, 33.91% ispitanika je reklo da su rijetko bili u situacijama u kojima su ih ljudi molili za bespovratnu novčanu pomoć. Ovi sudionici su vjerovatno povremeno doživjeli finansijske izazove ili su bili u kontaktu s ljudima koji su tražili njihovu pomoć, ali ovo nije bila učestala pojava u njihovim životima.

Manji broj ispitanika (4.35%) izjavio je da su često bili suočeni s zahtjevima za bespovratnu novčanu pomoć. To ukazuje na to da su ovi sudionici često bili u situacijama u kojima su im se ljudi obraćali za finansijsku podršku i da su vjerovatno često bili uključeni u pomoć drugima.

Najmanji broj ispitanika (2.61%) je izjavio da su uvijek bili u situacijama u kojima su od njih drugi tražili bespovratnu novčanu pomoć. To sugerire da su ovi sudionici često bili primarni izvor finansijske pomoći za druge i da su se redovno susretali s takvim zahtjevima.

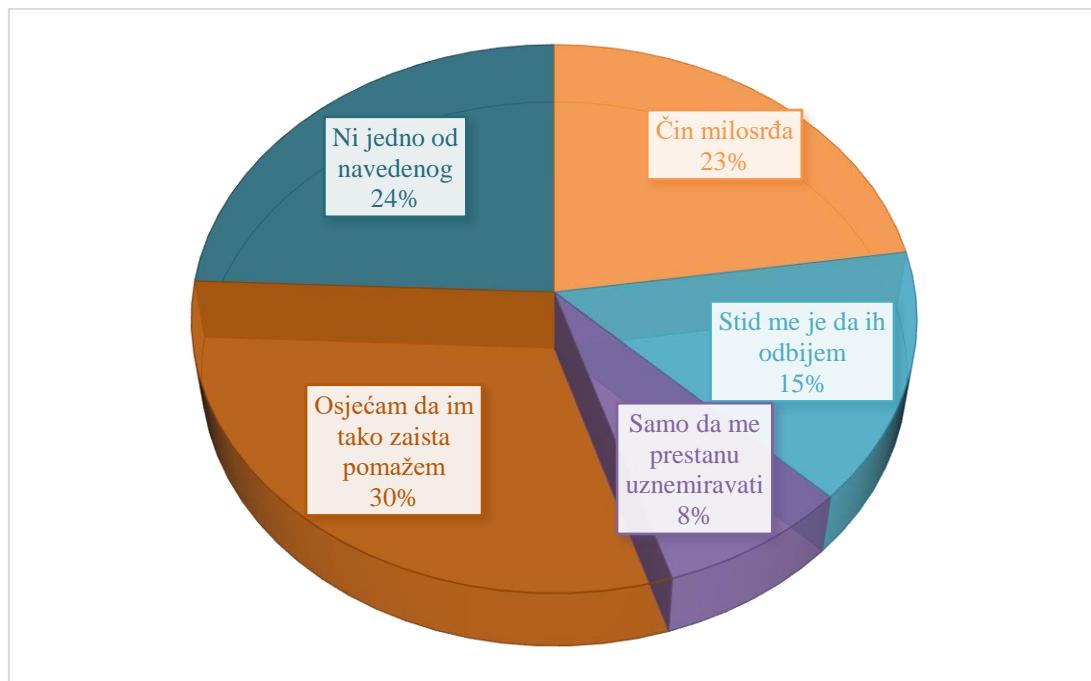

Grafikon 16: *Učestalost davanja novca prosjacima*

Ispitujući koliko često sudionici daju novac prosjacima, uočavamo raznolikost u njihovim odgovorima, što sugerire različite pristupe pomoći prosjacima.

- Najveći broj sudionika (36.52%) izjavio je da nikada ne daje novac prosjacima. To može ukazivati na oprezan ili rezervisan stav prema davanju novca ili na vlastitu finansijsku situaciju koja ne dopušta često davanje pomoći.

- Manji broj sudionika (12.17%) rekao je da rijetko daju novac prosjacima, što sugerira povremeno ili selektivno pružanje finansijske pomoći, vjerojatno ovisno o okolnostima ili potrebama prosjaka.
- Drugi manji dio sudionika (13.04%) izjavio je da često daje novac prosjacima, što ukazuje na redovnu ili učestalu praksu pružanja finansijske pomoći.
- Samo 5.22% sudionika izjavilo je da uvijek daje novac prosjacima. To ukazuje na izrazito angažovan ili darežljivi pristup pomoći prosjacima, bez obzira na okolnosti.
- Dalje, 33.04% sudionika reklo je da daju novac prosjacima samo ako je prosjak dijete. Ovaj odgovor sugerira da mnogi sudionici imaju posebno saosjećanje prema djeci koja prose i da su voljni pomoći ovim najranjivijim članovima društva.

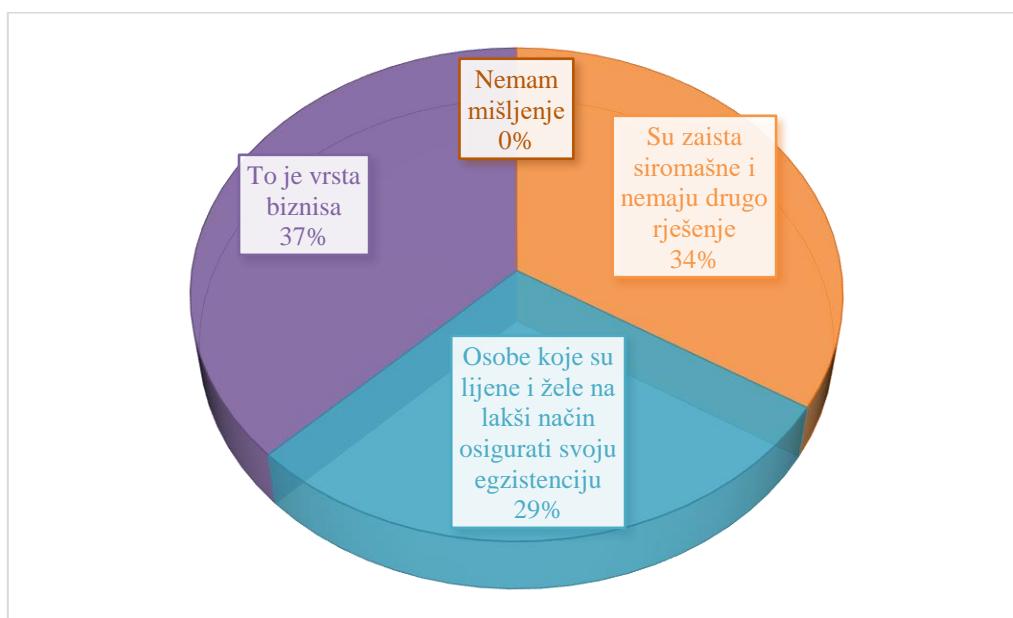
Grafikon 17: *Misljenje o davanju novca prosjacima*

Ispitanici su različito percipirali davanje novca prosjacima i to se odrazilo u njihovim odgovorima na ovo pitanje. Evo objašnjenja rezultata:

- Čin milosrđa: 26 ispitanika (22.61%) doživjava davanje novca prosjacima kao čin milosrđa, što znači da pružaju finansijsku pomoć iz altruističkih razloga i sa željom da pomognu ljudima u potrebi.
- Stid me je da ih odbijem: 17 ispitanika (14.78%) izjavljuje da daju novac prosjacima jer se stide odbiti ih, što ukazuje na socijalni pritisak i nelagodu koju osjećaju ako odbiju prosjaka.

- Samo da me prestanu uznemiravati: 9 ispitanika (7.83%) doživljava davanje novca prosjacima kao način da ih prestanu uznemiravati, sugerijući da ponekad daju novac kako bi se oslobodili napornih situacija.
- Osjećam da im tako zaista pomažem: 35 ispitanika (30.43%) izjavljuje da davanje novca prosjacima doživljava kao način da zaista pomognu tim osobama, što ukazuje na njihovu svijest o potrebama prosjaka i vjerovanje u svoj doprinos.
- Ni jedno od navedenog: 28 ispitanika (24.35%) nije se složilo ni s jednom od ponuđenih tvrdnji, sugerujući da imaju druge razloge za davanje novca prosjacima ili da nisu sigurni u svoje osjećaje prema toj situaciji.

Ovi rezultati ukazuju na različite emocionalne i motivacijske aspekte koji utječu na odluku o davanju novca prosjacima, uključujući altruizam, socijalni pritisak, želju za izbjegavanjem nelagode i svijest o pomoći koju pružaju.

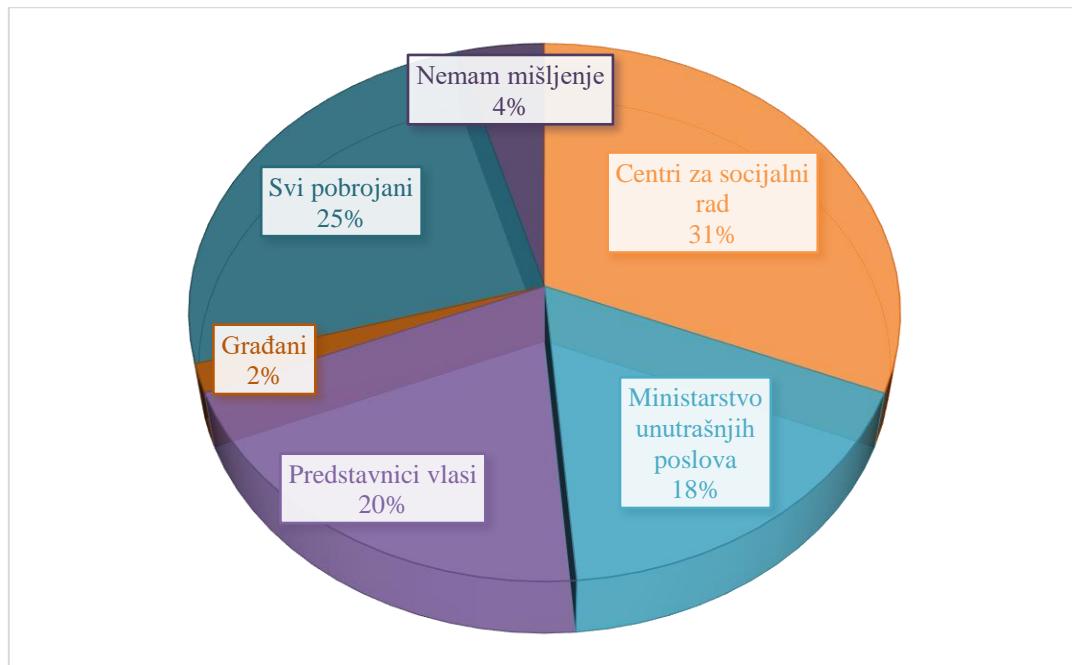
Grafikon 18: Stav prema prosjacima

Ispitanici različito percipiraju prosjake i to se odražava u njihovim odgovorima na ovo pitanje. Evo objašnjenja rezultata:

- Su zaista siromašne i nemaju drugo rješenje: 39 ispitanika (34.35%) vidi prosjake kao zaista siromašne osobe koje nemaju drugo rješenje za osiguravanje svog egzistencijalnog minimuma. Ovo ukazuje na empatičan i saosećajan pogled na prosjake.
- Osobe koje su lijene i žele na lakši način osigurati svoju egzistenciju: 33 ispitanika (29.07%) doživljava prosjake kao ljude koji su lijeni i pokušavaju na lakši način osigurati svoj život. Ovo ukazuje na skeptičan ili kritičan pogled prema prosjacima.

- To je vrsta biznisa: 43 ispitanika (37.98%) smatra da je prosjačenje vrsta biznisa. Ova perspektiva sugerira da ljudi doživljavaju prosjake kao one koji profitiraju od prosjačenja.
- Nemam mišljenje: Nijedan ispitanik nije izrazio da nema mišljenje o prosjacima.

Ovi rezultati pokazuju raznolike percepcije prosjaka, uključujući empatičan, kritičan i skeptičan pogled na ovu populaciju.

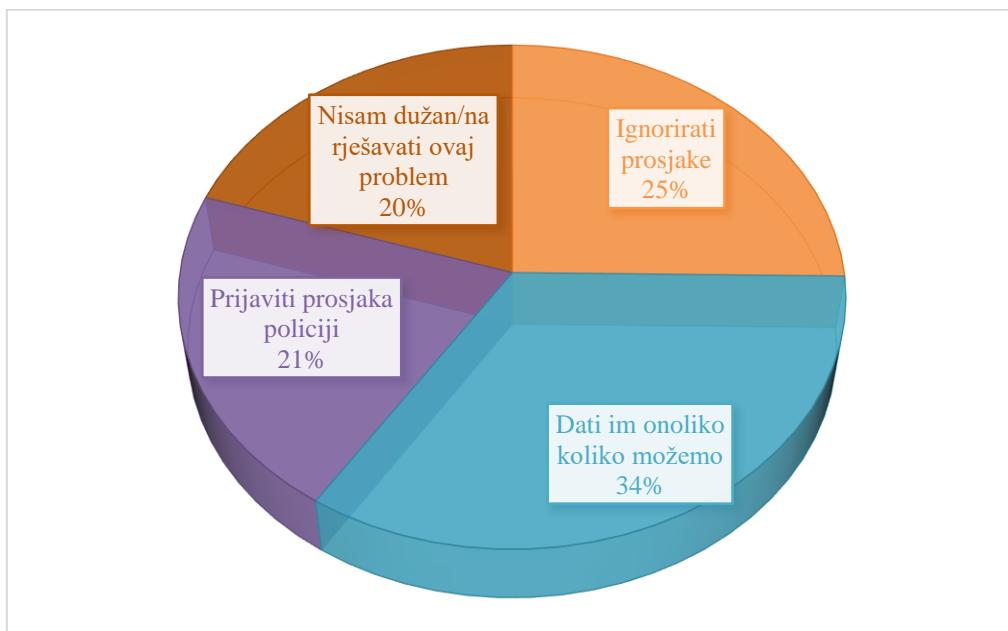
Grafikon 19: Stav o rješavanju problema prosjačenja

Ispitanici različito percipiraju tko bi trebao rješavati problem prosjačenja. Evo objašnjenja rezultata:

- Centri za socijalni rad: 36 ispitanika (31.30%) smatra da bi problem prosjačenja trebali rješavati centri za socijalni rad. Ovo sugerira da vjeruju da su socijalni radnici stručnjaci koji su najbolje opremljeni za rad s prosjacima.
- Ministarstvo unutrašnjih poslova: 20 ispitanika (17.39%) vidi Ministarstvo unutrašnjih poslova kao ključno za rješavanje problema prosjačenja. Ovo ukazuje na vjerovanje u važnost pravne i policijske intervencije.
- Predstavnici vlasti: 23 ispitanika (20%) smatraju da bi predstavnici vlasti trebali rješavati ovaj problem. To sugerira da neki smatraju da bi lokalne vlasti i lideri zajednice trebali biti odgovorni za rješavanje problema prosjačenja.
- Građani: Samo 2 ispitanika (1.74%) vjeruju da bi građani trebali rješavati problem prosjačenja. Ovo je manjina među ispitanim osobama.

- Svi pobrojani: 29 ispitanika (25.22%) smatraju da bi svi navedeni akteri (centri za socijalni rad, Ministarstvo unutrašnjih poslova, predstavnici vlasti i građani) trebali zajedno rješavati problem prosjačenja. Ovo ukazuje na potrebu za međusektorskom saradnjom.
- Nemam mišljenje: 5 ispitanika (4.35%) nije izrazilo mišljenje o tome tko bi trebao rješavati problem prosjačenja.

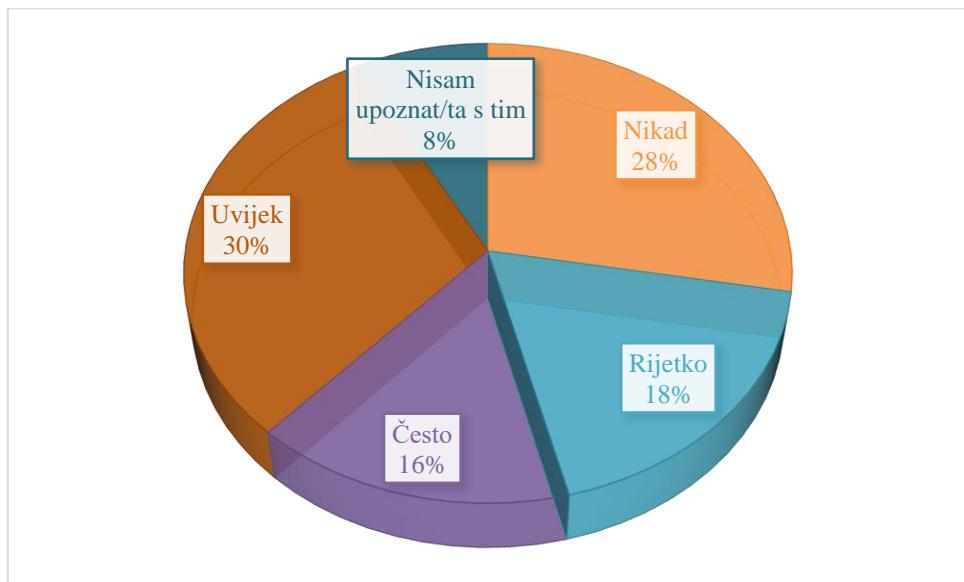
Ovi rezultati pokazuju različite stavove o tome tko bi trebao biti odgovoran za rješavanje problema prosjačenja, s naglaskom na ulogu centara za socijalni rad i lokalnih vlasti.

Grafikon 20: Stavovi o građanskoj dužnosti u rješavanju problema prosjačenja

Ispitanici različito percipiraju svoju građansku dužnost u pogledu rješavanja problema prosjačenja. Neki odgovori na pitanje o građanskoj dužnosti uključuju:

- Ignorisati prosjake: 29 ispitanika (25.22%) smatra da bi trebali ignorirati prosjake, sugerijući da ne osjećaju obavezu ili odgovornost za rješavanje ovog problema.
- Dati im onoliko koliko možemo: 39 ispitanika (33.91%) vidi svoju dužnost kao pružiti pomoć prosjacima onoliko koliko sami mogu. Ovo ukazuje na altruistički pristup rješavanju problema.
- Prijaviti prosjaka policiji: 24 ispitanika (20.87%) smatra da bi trebali prijaviti prosjaka policiji, što ukazuje na potrebu za pravnom intervencijom.
- Nisam dužan/na rješavati ovaj problem: 23 ispitanika (20%) smatra da nisu dužni rješavati problem prosjačenja, što ukazuje na njihovo gledište da to nije njihova odgovornost.

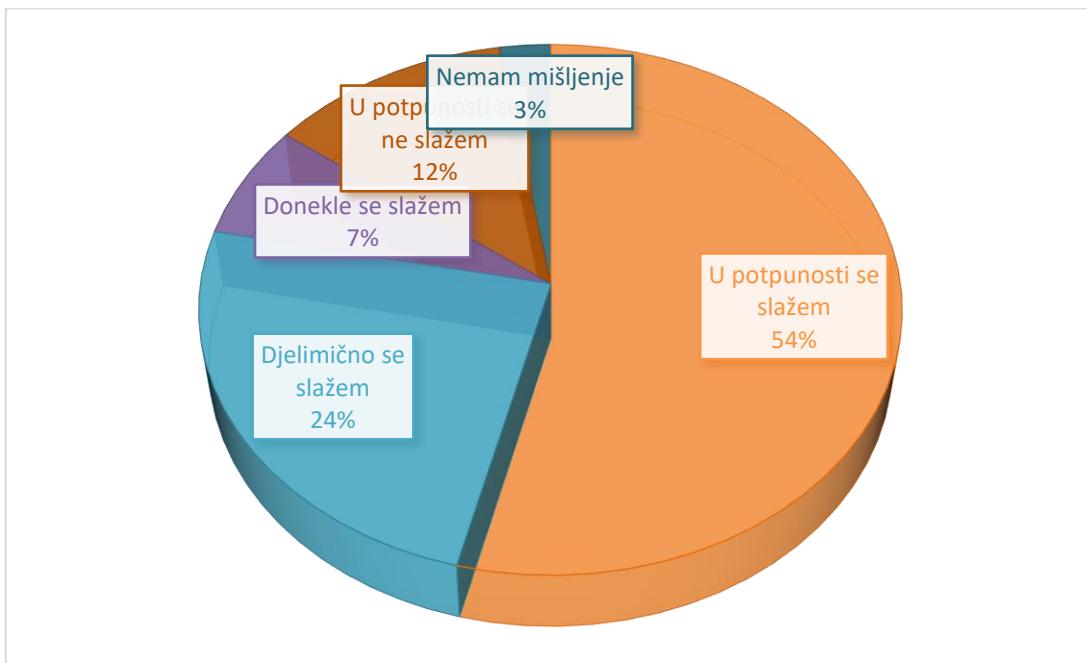

Grafikon 21: *Uključenost socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja, posebno prosjačenja djece*

Odgovori na pitanje o uključenosti socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja, posebno prosjačenja djece, variraju među ispitanicima. Evo pregleda tih odgovora:

- Nikad: 32 ispitanika (27.83%) smatra da socijalni radnici nikada nisu dovoljno uključeni u rješavanje problema prosjačenja.
- Rijetko: 21 ispitanik (18.26%) izjavljuje da socijalni radnici rijetko sudjeluju u rješavanju ovog problema.
- Često: 18 ispitanika (15.65%) smatra da se socijalni radnici često uključuju u rješavanje problema prosjačenja.
- Uvijek: 35 ispitanika (30.43%) vjeruje da su socijalni radnici uvijek dovoljno uključeni u rješavanje problema prosjačenja djece.
- Nisam upoznat/ta s tim: 9 ispitanika (7.83%) nisu upoznati sa stepenom uključenosti socijalnih radnika u ovu problematiku.

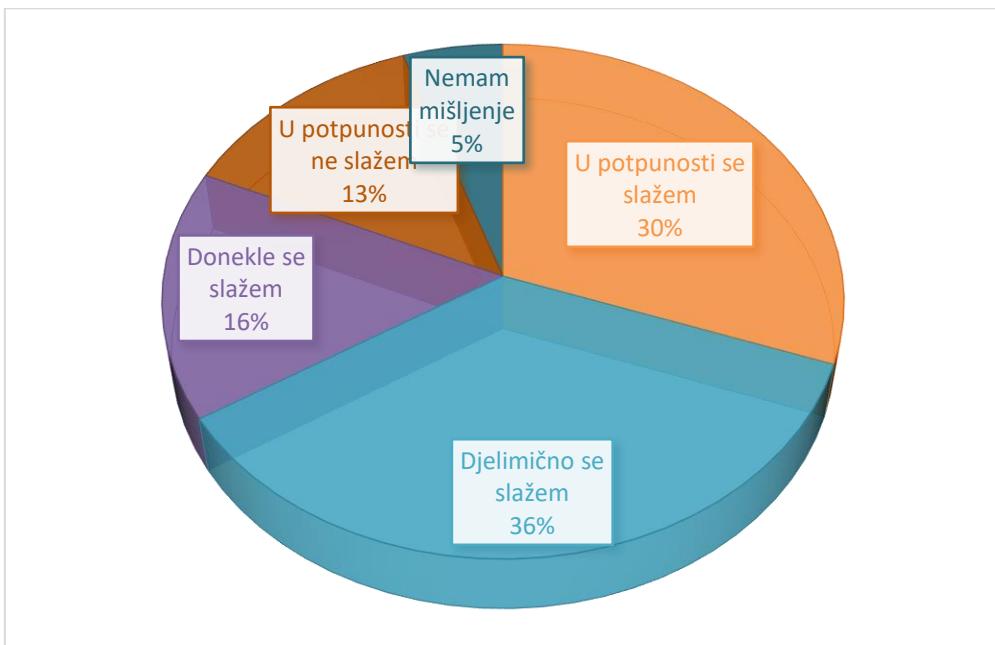
Ovi odgovori ukazuju na raznolika mišljenja i percepcije ispitanika o ulozi socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja, a posebno kada je riječ o djeci koja prosjače.

Grafikon 22: *Uključenost socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja, posebno prosjačenja djece*

Odgovori na pitanje o većim ovlaštenjima socijalnih radnika ukazuju na stavove ispitanika u vezi s potencijalom socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja, posebno prosjačenja i radne eksploracije djece. Većina ispitanika izražava pozitivan stav prema ovom pitanju:

- U potpunosti se slažem: Najveći broj ispitanika, njih 62 (53.91%), potpuno se slaže s tvrdnjom da bi socijalni radnici značajno mogli doprinijeti rješavanju ovih problema ako bi imali veća ovlaštenja. To ukazuje na veliku podršku njihovoj ulozi u borbi protiv prosjačenja i eksploracije djece.
- Djelimično se slažem: 28 ispitanika (24.35%) djelomično se slaže s tvrdnjom, što sugerira da postoje određene rezerve ili nijanse u njihovom stavu prema ulozi socijalnih radnika.
- Donekle se slažem: 8 ispitanika (6.96%) izražava donekle slaganje, što može ukazivati na skeptičan ili oprezan stav prema ulozi socijalnih radnika u ovom kontekstu.
- U potpunosti se ne slažem: 14 ispitanika (12.17%) ne slaže se s tvrdnjom da bi veća ovlaštenja socijalnih radnika značajno doprinijela rješavanju problema prosjačenja i radne eksploracije djece. Ovo može ukazivati na sumnju u efikasnost socijalnih radnika ili njihovih ovlaštenja.
- Nemam mišljenje: 3 ispitanika (2.61%) nisu izrazili konkretan stav o ovom pitanju.

Grafikon 23: *Uloga centara za rehabilitaciju i resocijalizaciju u rješavanju problema prosjačenja, posebno među djecom*

Odgovori na pitanje o osnivanju adekvatnih centara za rehabilitaciju i resocijalizaciju prosjaka, posebno djece, ukazuju na stavove ispitanika o potrebi takvih centara u rješavanju problema prosjačenja. Evo kako se stavovi raspoređuju:

- U potpunosti se slažem: 35 ispitanika (30.43%) potpuno se slaže s tvrdnjom da bi osnivanje adekvatnih centara za rehabilitaciju i resocijalizaciju prosjaka, naročito djece, značajno uticalo na rješavanje ovih problema. To ukazuje na visok nivo podrške ideji osnivanja takvih centara.
- Djelimično se slažem: 41 ispitanik (35.65%) djelimično se slaže s tvrdnjom, što ukazuje na postojanje određenih rezervi ili nijansi u stavu prema ovom pitanju. Moguće je da vide prednosti u takvim centrima, ali također prepoznaju i izazove ili nedostatke.
- Donekle se slažem: 18 ispitanika (15.65%) izražava donekle slaganje, što može ukazivati na određeni oprez ili sumnju u efikasnost takvih centara.
- U potpunosti se ne slažem: 15 ispitanika (13.04%) ne slaže se s tvrdnjom da bi osnivanje centara za rehabilitaciju i resocijalizaciju prosjaka imalo značajan uticaj na rješavanje problema prosjačenja, naročito djece. Ovo može ukazivati na skeptičan stav prema takvim centrima ili vjerovanje da drugi pristupi imaju veći potencijal.
- Nemam mišljenje: 6 ispitanika (5.22%) nisu izrazili konkretno mišljenje o ovom pitanju.

Ovi odgovori odražavaju različite perspektive i stavove ispitanika u vezi s potrebom i efikasnošću centara za rehabilitaciju i resocijalizaciju prosjaka, posebno djece.

Nezavisni T test (N = 55)

	Koordinirani okvir za saradnju između sektora bi mogao olakšati rješavanje problema ekonomске eksplotacije.	Nedostatak koordinacije između sektora otežava rješavanje problema ekonomске eksplotacije.		
	AVG	SD	AVG	SD
Ukupno	3,96	1,01236	3,91	1,07594

Repeated-measures ANOVA test (N = 55) = 0,0000618

Tabela 3: Koordinacija međusektorske saradnje u rješavanje problema ekonomске eksplotacije i prosjačenja

Hipoteza, „Ne postoji adekvatan koordinirani okvir za međusektorskiju saradnju u rješavanju problema ekonomске eksplotacije, uključujući prosjačenje“, ima statistički značajne rezultate.

Dobijeni rezultati ukazuju da postoji statistički značajna razlika između grupa koje su testirane u vezi s koordiniranom saradnjom u rješavanju problema ekonomске eksplotacije, uključujući prosjačenje. Vrijednost ANOVA testa (N = 55) iznosi 0.0000618, što je znatno manje od konvencionalnog praga statističke značajnosti od 0.05.

Prema rezultatima analize, možemo zaključiti da postoji statistički značajna razlika u saradnji između sektora u rješavanju ovog problema. Ovo podržava hipotezu da ne postoji adekvatan koordinirani okvir za međusektorskiju saradnju u rješavanju problema ekonomске eksplotacije, uključujući prosjačenje.

Nezavisni T test (N = 55)

	Mobilnost prosjačenja otežava praćenje djece koja prosjače.	Uvezana mreža komuniciranja između socijalnih službi bi mogla olakšati rješavanje problema prosjačenja.		
	AVG	SD	AVG	SD
Ukupno	4,21	1,06960	4,31	0,97235

Repeated-measures ANOVA test (N = 55) = 0,0000054

Tabela 4: Mobilnost prosjačenja i komunikacijska mreža međukantonalnih i međuopćinskih službi u kontekstu ekonomске eksplotacije

Hipoteza: „Mobilnost prosjačenja i nepostojanost uvezane mreže komuniciranja kod međukantonalnih i međuopćinskih socijalnih službi dodatno otežavaju rješavanje ovog problema“, je dokazana.

Rezultat Repeated-measures ANOVA testa ($N = 55$) iznosi 0.0000054. Ova vrijednost p-vrijednosti je znatno manja od konvencionalnog praga statističke značajnosti od 0.05.

Prema rezultatima analize, možemo zaključiti da postoji statistički značajna veza između mobilnosti prosjačenja, nepostojanosti uvezane mreže komuniciranja i otežavanja rješavanja problema u kontekstu međukontonalnih i međuopćinskih socijalnih službi. Navedeni rezultati potvrđuju hipotezu.

Nezavisni T test ($N = 55$)

	Identificiranje uzroka i faktora koji dovode do prosjačenja može pomoći u prevenciji ovog problema		Pravovremeno djelovanje socijalnih radnika je ključno za rješavanje problema prosjačenja.	
	AVG	SD	AVG	SD
Ukupno	4,45	0,99776	4,53	0,68931

Repeated-measures ANOVA test ($N = 55$) = 0,00000

Tabela 5:*Faktori koji vode ka prosjačenju i značaj pravovremenog detektovanja u socijalnom radu*

Hipoteza: „Pravovremeno detektovanje uzroka i faktora koji vode ka prosjačenju značajno može olakšati blagovremeno djelovanje socijalnih radnika u rješavanju ali i prevenciji ovog problema“, je dokazana.

Rezultat Repeated-measures ANOVA testa ($N = 55$) iznosi 0.00000. Ova vrijednost p-vrijednosti je potpuno nula, što znači da je apsolutno manja od konvencionalnog praga statističke značajnosti od 0.05.

Prema rezultatima analize, možemo zaključiti da postoji izuzetno snažna statistička veza između pravovremenog detektovanja uzroka i faktora prosjačenja i olakšavanja blagovremenog djelovanja socijalnih radnika u rješavanju i prevenciji ovog problema. O Navedeni rezultati potvrđuju hipotezu.

Nezavisni T test (N = 55)

	Nedostatak koordinacije između socijalnih službi otežava rješavanje problema prosjačenja		Porodica igra važnu ulogu u rješavanju problema prosjačenja djece.	
	AVG	SD	AVG	SD
Ukupno	3,76	1,15968	4,46	0,98087

Repeated-measures ANOVA test (N = 55) = 0,0000202

Tabela 6:*Uloga nesaranadnje porodice u rješavanju problema prosjačenja djece u socijalnom radu*

Hipoteza: „Nesaranadnja porodice značajno otežava ulogu socijalnog radnika po pitanju problema rješavanja prosjačenja djece“, ima statistički značajne rezultate.

Rezultat Repeated-measures ANOVA testa (N = 55) iznosi 0.0000202. Ova vrijednost p-vrijednosti je znatno manja od konvencionalnog praga statističke značajnosti od 0.05.

Prema rezultatima analize, možemo zaključiti da postoji izuzetno snažna statistička veza između nesaranadnje porodice i otežavanja uloge socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja djece. Navedeni rezultati potvrđuju hipotezu.

Nezavisni T test (N = 55)

	Mobilnost prosjačenja otežava praćenje djece koja prosjač		Socijalni radnici trebaju uključiti porodicu u rješavanje problema prosjačenja djece.	
	AVG	SD	AVG	SD
Ukupno	4,46	0,63638	4,71	0,68226

Repeated-measures ANOVA test (N = 55) = 0,00000

Tabela 7:*Uključenost socijalnih radnika u zaštiti djece izložene prosjačenju*

Hipoteza: „Socijalni radnici nisu u dovoljnoj mjeri uključeni u zaštitu djece koja su izložena prosjačenju“, ima statistički značajne rezultate.

Rezultat Repeated-measures ANOVA testa (N = 55) iznosi 0.00000. Ova vrijednost p-vrijednosti je potpuno nula, što znači da je apsolutno manja od konvencionalnog praga statističke značajnosti od 0.05.

Prema rezultatima analize, možemo zaključiti da postoji izuzetno snažna statistička veza između niske uključenosti socijalnih radnika i problema zaštite djece izložene prosjačenju. Navedeni rezultati potvrđuju hipotezu.

Nezavisni T test (N = 55)

	Edukacija javnosti o problemu prosjačenja djece je važna.		Saradnja društva s nadležnim organima je ključna za rješavanje problema prosjačenja djece.	
	AVG	SD	AVG	SD
Ukupno	4,46	0,63638	4,29	0,81265

Repeated-measures ANOVA test (N = 55) = 0,00000

Tabela 8:*Informisanost društva i saradnja s nadležnim organima u rješavanju problema prosjačenja djece*

Hipoteza: „Informisanost društva o štetnim posljedicama prosjačenja djece i adekvatna saradnja samog društva s nadležnim organima mogu dati veliki doprinos u rješavanju problema prosjačenja djece“, ima statistički značajne rezultate. Rezultat Repeated-measures ANOVA testa (N = 55) iznosi 0.00000. Ova vrijednost p-vrijednosti je potpuno nula, što znači da je apsolutno manja od konvencionalnog praga statističke značajnosti od 0.05.

Prema rezultatima analize, možemo zaključiti da postoji izuzetno snažna statistička veza između informisanosti društva o štetnim posljedicama prosjačenja djece i adekvatne saradnje sa nadležnim organima i rješavanja ovog problema. Navedeni rezultati potvrđuju hipotezu.

Nezavisni T test (N = 55)

	Nedostatak socijalnih centara otežava rješavanje problema prosjačenja.		Adekvatni socijalni centri su važni za zaštitu, oporavak, reintegraciju i resocijalizaciju djece/prosjaka.	
	AVG	SD	AVG	SD
Ukupno	3,86	1,09957	4,05	0,83242

Repeated-measures ANOVA test (N = 55) = 0,0000108

Tabela 9:*Nedostatak adekvatnih socijalnih centara za zaštitu, oporavak, reintegraciju i resocijalizaciju djece/prosjaka*

Hipoteza: „Ne postoje adekvatni socijalni centri za zaštitu, oporavak, reintegraciju i resocijalizaciju djece/prosjaka“, ima statistički značajne rezultate.

Rezultat Repeated-measures ANOVA testa ($N = 55$) iznosi 0.0000108. Ova vrijednost p-vrijednosti je znatno manja od konvencionalnog praga statističke značajnosti od 0.05.

Prema rezultatima analize, možemo zaključiti da ne postoje adekvatni socijalni centri za zaštitu, oporavak, reintegraciju i resocijalizaciju djece/prosjaka. Navedeni rezultati potvrđuju hipotezu.

VI. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE

Problem prosjačenja djece predstavlja ozbiljan društveni izazov u mnogim zajednicama širom svijeta. Djeca koja prose često su izložena različitim oblicima zlostavljanja, zapostavljanja i ekonomske isključenosti. U takvim situacijama, socijalni radnici igraju ključnu ulogu u identifikaciji, procjeni i pružanju podrške ovoj djeci i njihovim porodicama.

Socijalni radnici imaju ključnu ulogu u rješavanju problema prosjačenja djece iz više razloga. Prvo, oni su obučeni za prepoznavanje znakova zlostavljanja i zanemarivanja, što je često prisutno u situacijama gdje djeca prose. Njihova uloga u identifikaciji i procjeni rizika omogućava brzu reakciju kako bi se zaštitila djeca koja su u opasnosti.

Drugo, socijalni radnici pružaju emocionalnu podršku djeci koja prose. Ovi mališani često su izloženi stigmatizaciji i diskriminaciji, što može imati ozbiljan uticaj na njihovo emocionalno blagostanje. Socijalni radnici služe kao oslonac i podrška, pružajući im siguran prostor za izražavanje svojih emocija i iskustava.

Treće, socijalni radnici igraju ključnu ulogu u povezivanju ove djece i njihovih porodica s relevantnim resursima i uslugama u zajednici. To uključuje pristup obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti, socijalnoj pomoći i drugim resursima koji su neophodni za njihovu dobrobit. Socijalni radnici rade na izgradnji mreže podrške za ove porodice kako bi im pomogli da prevaziđu teškoće.

Iako je uloga socijalnih radnika neosporno važna, oni se suočavaju s različitim izazovima u radu sa prosjačkom djecom. Jedan od glavnih izazova je nedostatak resursa. Mnoge zajednice imaju ograničene fondove i programe za podršku djeci koja prose, što ograničava kapacitet socijalnih radnika da pruže adekvatnu pomoć. Nedostatak resursa može se manifestovati i kroz nedostatak obuke i edukacije za socijalne radnike kako bi se nosili s specifičnim potrebama ove populacije.

Također, stigma i predrasude često su prisutne kod problema prosjačenja djece. Mnogi ljudi krive djecu ili njihove porodice za njihovu situaciju, umjesto da prepoznaju šire ekonomske i društvene faktore koji dovode do prosjačenja. Ovakva stigma može otežati rad socijalnih radnika i smanjiti podršku koju ova djeca i njihove porodice dobijaju od zajednice.

Unapređenje uloge socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja djece zahtijeva integriran pristup i saradnju između različitih sektora i organizacija. Evo nekoliko ključnih preporuka:

- Jačanje saradnje institucija: Centri za socijalni rad, obrazovne ustanove, zdravstveni sektor i organizacije za zaštitu djece trebaju aktivno sarađivati kako bi se efikasno identifikovala i pružila podrška prosjačkoj djeci. Multidisciplinarni timovi mogu bolje procijeniti potrebe i razviti personalizirane planove podrške.
- Kreiranje specifičnih programa podrške: Razvoj specijaliziranih programa podrške za djecu u riziku od prosjačenja i njihovih porodica ključan je korak u rješavanju ovog problema. Ovi programi trebaju uključivati ekonomске, obrazovne i socijalne komponente kako bi se zadovoljio što veći broj potreba.
- Kontinuirana obuka i edukacija: Socijalni radnici trebaju imati pristup kontinuiranoj obuci i edukaciji o specifičnostima rada s djecom koja prose. Ova obuka treba uključivati prepoznavanje znakova zlostavljanja, upravljanje slučajevima, komunikacijske vještine i podršku emocionalnom blagostanju.
- Podizanje svijesti u zajednici: Rad na podizanju svijesti u zajednici o problemima prosjačenja djece može pomoći u smanjenju stigme i predrasuda. Edukativni programi u školama, javne kampanje i tribine mogu doprinijeti boljem razumijevanju ovog problema.
- Pristup finansijskim resursima: Da bi socijalni radnici bili efikasniji u svom radu, potrebno je osigurati dovoljno finansijskih resursa za programe podrške i obuke. Povećanje budžeta za ove svrhe moglo bi znatno poboljšati kapacitet za rad s djecom koja prose.

U zaključku, s obzirom na potvrđene hipoteze, važno je naglasiti hitnost jačanja međusektorske saradnje, kontinuirane obuke socijalnih radnika, podizanja svijesti u zajednici i osiguranje adekvatnih resursa za socijalne programe. Samo integrisanim pristupom i zajedničkim naporima možemo efikasno rješavati problem prosjačenja djece, osiguravajući im sigurno i zdravo odrastanje.

Istraživanje provedeno u ovom radu pruža uvid u ozbiljan društveni izazov s kojim se suočavaju djeca koja prose u mnogim zajednicama. Na temelju analize podataka, možemo sa sigurnošću potvrditi da je generalna hipoteza potvrđena. Socijalni radnici su ključni akteri u identifikaciji, procjeni i podršci djeci koja prose i njihovim porodicama. Njihova obučenost omogućava im brzu reakciju u prepoznavanju znakova zlostavljanja, zanemarivanja i ekonomске isključenosti,

često prisutnih u situacijama gdje djeca prose. Njihova emocionalna podrška djeci ima presudan uticaj na njihovo psiho-fizičko blagostanje, pružajući im siguran prostor za izražavanje emocija i iskustava.

Međutim, iako je uloga socijalnih radnika od neprocjenjive važnosti, istraživanje je također otkrilo niz izazova s kojima se oni suočavaju u radu sa prosjačkom djecom. Nedostatak adekvatnih resursa, posebno finansijskih sredstava i obuke, ograničava njihovu sposobnost da pruže potrebnu pomoć. Osim toga, stigma i predrasude prisutne u društvu dodatno otežavaju rad socijalnih radnika, smanjujući podršku koju djeca i njihove porodice dobijaju od zajednice.

S obzirom na potvrđene hipoteze, ključno je unaprijediti ulogu socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja djece. Integrисани pristup koji uključuje jačanje međusektorske saradnje i koordinaciju institucija, kao i specifične programe podrške usmjerene na ekonomski, obrazovni i socijalni aspekti, od presudne je važnosti. Kontinuirana obuka i edukacija socijalnih radnika o specifičnostima rada s djecom koja prose treba biti prioritet kako bi se osigurala efikasnost njihovih intervencija. Podizanje svijesti u zajednici o problemima prosjačenja djece i osiguranje adekvatnih finansijskih sredstava za programe podrške i obuke također su neophodni koraci u pravcu poboljšanja rada socijalnih radnika.

Sve ove mjere imaju zajednički cilj - stvoriti sigurno i podržavajuće okruženje za djecu koja prose, omogućavajući im pristup obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti i socijalnoj podršci. Samo kroz odlučno djelovanje i suradnju svih relevantnih aktera možemo zajednički raditi na smanjenju problema prosjačenja djece i poboljšanju njihove budućnosti.

LITERATURA

Knjige:

- 1) Bales, K. (1999). *Disposable People: New Slavery in the Global Economy*. University of California Press.
- 2) Čehok, I., Koprek, I. (1996). *Etika. Priručnik jedne discipline*. Zagreb: Školska knjiga.
- 3) Choudhury, S. R. (2016). *Child Labor in South Asia*. Routledge.
- 4) Devčić, I. (1996). Određenje dobra. U: Čehok, I. i Koprek, I., *Etika. Priručnik jedne discipline*. Zagreb: Školska knjiga, str. 93-132.
- 5) Dervišbegović, M. (2003). *Socijalni rad-teorija i praksa*, 3. dopunjeno i izmjenjeno izdanje. Sarajevo: Studentska štamparija Univerziteta.
- 6) Fives, A., Kennan, D., Canavan, J., Brady, B., & Cairns, D. (2010). *Study of Young Carers in the Irish Population*. Dublin: Government Publications.
- 7) Hrnić, Zlatan, Bećirović, Fatima (2018). *Postupanje u slučajevima nasilja u porodici – Multisektorski odgovor*. Sarajevo: Gender Centar Federacije BiH.
- 8) Institut ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine u saradnji sa Save the Children. (2009). Specijalni izvještaj o problem prosjačenja djece u Bosni i Hercegovini. Rezultati empirijskog istraživanja realizovanog u opština Sarajevo, Banja Luka, Tuzla, Mostar i Brčko distrikt Banja Luka/Sarajevo: Odjel za praćenje prava djece.
- 9) Milosavljević, M. (2003). *Devijacija i društvo*. Beograd: Draganić.
- 10) Šadić, S. (2014). *Ljudska prava i socijalni rad*. Sarajevo: Fakultet političkih nauka.
- 11) Tripathi, S. C., & Arora, V. (2010). *Law Relating to Women and Children*. Allahabad: Central Law Publications, str. 354-356.
- 12) UNESCO. (2014). *Teaching and Learning: Achieving Quality for All*. Place de Fontenoy: UNESCO Publishing.

Članci:

- 1) Becker, S. (2007). *Global Perspectives on Children's Unpaid Care Giving in The Family: Research and policy on 'young carers' in the UK, Australia, the USA and Sub-Saharan Africa*. *GLOBAL SOCIAL POLICY*, Vol. 7, no. 1, pp. 23-50.

- 2) Broun (2010). Idiege, B., Ube, M., and Bisong, M.D. Counseling Youth Against Drug Abuse: Implication for Human Development. CONFERENCE PROCEEDING. 34TH ANNUAL SCASSON CONFERENCE, pp. 20-28.
- 3) Chukwulobe, C. (2011). Street Begging and its Prevalence in Niger State. Unpublished Project, pp. 2-15.
- 4) Ghimire Loknath (2014). "Being on the Street Causes, Survival Strategy and Societal Perception: An Empirical Study of Street Children in Kathmandu." FACULTY OF SOCIAL SCIENCE, UNIVERSITY OF NORDLAND, NORWAY.
- 5) Humanium (2011). Street Children. HUMANIUM. Vol. Dostupno na: <https://www.humanium.org/en/street-children/>, preuzeto, 22.07.2023.
- 6) Johnny, J. (2008). In tough times, panhandling may increase in Oklahoma City. THE OKLAHOMA.
- 7) Khan, J. (2013). Problem of beggars: A case study. INTERNATIONAL JOURNAL OF MANAGEMENT AND SOCIAL SCIENCES RESEARCH, 2(120), 67-74.
- 8) Fawole, A., Ogunkan, D.V., Omoruan, A. (2010). The Menace of Begging in Nigerian Cities: A Sociological Analysis. INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIOLOGY AND ANTHROPOLOGY, Vol. 3(1), pp. 9-14.
- 9) Seni Abdallah Jacob (2017). Causes and Effects of Begging Style Involving Children as Guides in Dodoma Municipality, Tanzania: Liability in Basic Education Access. DEPARTMENT OF EDUCATIONAL FOUNDATIONS AND CONTINUING EDUCATION, UNIVERSITY OF DODOMA, TANZANIA.
- 10) Stead, I. (2010). Begging. POLITICS.CO.UK. Vol. Dostupno na: <http://www.politics.co.uk/reference/begging>, preuzeto, 22.07.2023.
- 11) Tanvir (2011). Beggars declassified. Stolen Emotions. Dostupno na: <http://stolenemotions.wordpress.com/2011/05/18/beggars-declassified/>, preuzeto, 22.07.2023.
- 12) Vdović, L. (2008). Djeca ulice. PRAVNIK: ČASOPIS ZA PRAVNA I DRUŠTVENA PITANJA, 42(86), 66 – 68. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/33877>, preuzeto, 22.07.2023.
- 13) Namwata, B.M.L., Mgabo, M.R. & Dimoso, P. (2012). Categories of Street Beggars and Factors Influencing Street Begging in Central Tanzania. AFRICAN STUDY MONOGRAPHS, 33(2), 133-143.

Dokumenti:

- 1) Andrees, Beate, et al. (2014). Forced Labor and Human Trafficking: Estimating the Profits. International Labour Organization.
- 2) Consortium for Street Children (2018). About Street Connected Children. Dostupno na: <https://www.streetchildren.org/about-street-connected-children/>, preuzeto, 25.08.2023.
- 3) European Commission (2012). Report for the Study on Typology and Policy Responses to Child Begging in the EU (pp. 27-41).
- 4) Fair Labor Association (2006). Legal Framework and Indicators on Child Labour.
- 5) International Association of Schools of Social Work (IASSW) (2012). Global Standards for the Education and Training of the Social Work Profession.
- 6) International Federation of Social Workers (IFSW) (2014). Global Social Work Statement of Ethical Principles.
- 7) Konvencija Međunarodne organizacije rada (MOR/ILO) – Konvencija o zabrani i trenutačnoj akciji na ukidanju najtežih oblika dječjeg rada br. C182 (1999). Službeni list RBiH, br. 2/92 i 13/94.
- 8) OSCE (2009). Trgovina Ljudima i Odgovor Domaćeg Krivičnopravnog Sistema: Kritički Pregled Zakona i Prakse u Bosni i Hercegovini u Svetlu Ključnih Međunarodnih Standarda. Juni 2009. Godine.
- 9) Save the Children. (2011). Regional Report on Child Begging: Prevalence, Prevention and Suppression of Child Begging' South East Asia: Save the Children.
- 10) Tatek A. (2009). ‘Sikalla’: The Survival Strategies of Ethiopian Child Beggars. In Ege, H., Aspen, B., Tefera, B., and Bekele, S. (Eds.). Proceedings of the 16th International Conference of Ethiopian Studies (PP1033-1044), Trondheim: Norway.
- 11) United Nations Children's Fund (UNICEF) (2006). Guidelines for the Protection of Children from Begging.
- 12) Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine. (2004,2005,2010,2011,2014,2016 i 2017). Službene novine Federacije BiH. Br. 36/2003, 21/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016 i 75/2017.
- 13) Porodični zakon Federacije BiH. (2005). Službene novine Federacije BiH. Br.35/5.
- 14) ZAKON o izmjenama i dopunama Porodičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (2014). Službene novovine Federacije BiH. Br. 31/14.
- 15) UN Konvencija o pravima djeteta, 1989.

Internet izvori:

- 1) <http://www.mcp.gov.ba>, Dječiji rad, Ministarstvo civilnih poslova Bosne I Hercegovine, datum pristupa: 18.02.2023.
- 2) <https://www.researchgate.net>, socijalna psihopatologija prosjačenja djece, datum pristupa: 18.02.2023.
- 3) <https://centarzadjecuiporodicuniksic.wordpress.com>, Osnovne informacije o prosjačenju, datum pristupa: 19.02.2023.
- 4) <https://www.eassw.org>, globalna definicija profesije socijalnog rada – EASSW, datum pristupa: 19.02.2023.
- 5) <https://hr.strephonsays.com/difference-between-social-worker-and-counselor#menu-1>, datum pristupa, 29.08.2022.
- 6) [https://www.researchgate.net/publication/268334328 Defining the Role and Contributions of Social Workers in the Advancement of Economic Stability and Capability of Individuals Families and Communities](https://www.researchgate.net/publication/268334328_Defining_the_Role_and_Contributions_of_Social_Workers_in_the_Advancement_of_Economic_Stability_and_Capability_of_Individuals_Families_and_Communities), datum pristupa, 02.01.2023.

Prilog 1. Anketni upitnik za uposlenike centara za socijalni rad

ANKETNI UPITNIK

**Naziv istraživanja : „Uloga socijalnog radnika u rješavanju problema
prosjačenja djece“**

Poštovani,

Moje istraživanje koje provodim na temu „ Uloga socijalnog radnika u rješavanju problema prosjačenja djece“ je u sklopu izrade magistarskog rada. Možemo istaći da je uloga socijalnog radnika prilično ograničena, a donekle i zanemarena u samoj praksi, te Vas s toga molim da izdvojite dio svoga vremena i popunite ovaj anketni upitnik u cilju uspješnijeg realiziranja ovog istraživanja, što bi u konačnici moglo doprinijeti kvalitetnijem pristupu rješavanja ovog problema. Prvi dio anketnog upitnika popunjavate tako što zaokružite slovo ispred odgovora s kojim se vi slažete. U drugom i trećem dijelu, koji je u vidu tabele, u odgovarajuće polje pored tvrdnje upišite X prateći ponuđene odgovore u vrhu tabele.

Anketa je anonimna, i podaci prikupljeni njome će biti iskorišteni isključivo u svrhu izrade ovog magistarskog rada.

Hvala na Vašem izdvojenom vremenu.

I. DEMOGRAFSKA STRUKTURA

1) Spol

- a) Muški
- b) Ženski

2) Starosna struktura

- a) Od 20 do 30 godina
- b) Od 31 do 40 godina
- c) Od 41 do 50 godina
- d) Preko 50 godina

3) Stepen obrazovanja

- a) Srednja škola
- b) Viša i visoka škola (fakultet)
- c) Magisterij, doktorat ili specijalizacija

4) Dužina radnog staža

- a) Manje od 5 godina
- b) Od 5 do 10 godina
- c) Od 11 do 15 godina
- d) Od 16 do 20 godina
- e) Preko 20 godina

5) Pozicija u službi za socijalnu zaštitu ili centra za socijalni rad

- a) Nerukovodeća
- b) Rukovodeća

6) Vrsta radnog odnosa

- a) Kao volonter/pripravnik (ugovor o djelu)
- b) Na određeno vrijeme
- c) Na neodređeno vrijeme

7) Koliko često ste svjedočili intervencijama socijalnih radnika u rješavanju problema prosjačenja djece?

- a) Nikad
- b) Rijetko
- c) Često
- d) Uvijek

8) Smatrate li da socijalni radnici imaju dovoljno znanja i vještina za rješavanje problema prosjačenja djece?

- a) U potpunosti se slažem
- b) Slažem se
- c) Niti se slažem/niti se ne slažem
- d) Ne slažem se
- e) U potpunosti se ne slažem

9) Koliko je važno da socijalni radnici razumiju psihološke, socijalne i ekonomске uzroke prosjačenja djece?

- a) Potpuno nevažno
- b) Djelomično važno
- c) Važno
- d) Vrlo važno
- e) Izuzetno važno

I. ULOGA SOCIJALNIH RADNIKA U RJEŠAVANJU PROBLEMA PROSJAČENJA DJECE

	(1) U potpunosti se ne slažem	(2) Ne slažem	(3) Niti se slažem, niti se ne slažem	(4) Uglavnom se slažem	(5) U potpunosti se slažem
Uloga socijalnih radnik					

1.	Socijalni radnici su svjesni problema prosjačenja djece u društvu.				
2.	Socijalni radnici su dovoljno obučeni da se bore protiv problema prosjačenja djece.				
3.	Socijalni radnici pružaju podršku djeci koja prosjače u procesu rehabilitacije i resocijalizacije.				
4.	Socijalni radnici su osnaženi da promijene uvjerenja i stavove društva o problemu prosjačenja djece.				
5.	Socijalni radnici u svom radu koriste interdisciplinirani pristup u rješavanju problema prosjačenja djece.				
6.	Socijalni radnici su u mogućnosti pružiti odgovarajuću psihološku podršku djeci koja prosjače.				
7.	Socijalni radnici su ključni u identificiranju uzroka i faktora koji dovode do problema prosjačenja djece.				
8.	Socijalni radnici su u mogućnosti pronaći adekvatna i trajna rješenja za probleme djece koja prosjače.				
9.	Socijalni radnici su uključeni u proces zagovaranja za prava djece koja prosjače.				
10.	Socijalni radnici u saradnji s drugim stručnjacima mogu pomoći u prevenciji problema prosjačenja djece u društvu.				

II. TVRDNJE/STAVOVI O PROBLEMU PROSJAČENJA DJECE

	(1) U potpunosti se ne slažem	(2) Ne slažem	(3) Niti se slažem, niti se ne slažem	(4) Uglavnom se slažem	(5) U potpunosti se slažem
Tvrđnje stavovi					
1. Koordinirana saradnja između sektora je važna za rješavanje problema ekonomске eksploatacije.					
2. Nedostatak koordinacije između sektora otežava rješavanje problema ekonomске eksploatacije.					
3. Koordinirani okvir za saradnju između sektora bi mogao olakšati rješavanje problema ekonomске eksploatacije.					
4. Nedostatak koordinacije između socijalnih službi otežava rješavanje problema prosjačenja.					
5. Mobilnost prosjačenja otežava praćenje djece koja prosjače.					
6. Uvezana mreža komuniciranja između socijalnih službi bi mogla olakšati rješavanje problema prosjačenja.					
7. Pravovremeno otkrivanje uzroka prosjačenja je važno za rješavanje problema.					
8. Identificiranje uzroka i faktora koji dovode do prosjačenja može pomoći u prevenciji ovog problema.					
9. Pravovremeno djelovanje socijalnih radnika je ključno za rješavanje problema prosjačenja.					
10. Nedostatak saradnje porodice otežava rješavanje problema prosjačenja djece.					
11. Porodica igra važnu ulogu u rješavanju problema prosjačenja djece.					
12. Socijalni radnici trebaju uključiti porodicu u rješavanje problema prosjačenja djece.					

13.	Socijalni radnici su dovoljno uključeni u zaštitu djece koja su izložena prosjačenju					
14.	Socijalni radnici bi trebali biti više uključeni u zaštitu djece koja su izložena prosjačenju.					
15.	Uključivanje socijalnih radnika u zaštitu djece koja su izložena prosjačenju bi moglo smanjiti ovaj problem.					
16.	Edukacija javnosti o problemu prosjačenja djece je važna.					
17.	Saradnja društva s nadležnim organima je ključna za rješavanje problema prosjačenja djece.					
18.	Informisanost društva o štetnim posljedicama prosjačenja djece može doprinijeti smanjenju ovog problema.					
19.	Nedostatak socijalnih centara otežava rješavanje problema prosjačenja.					
20.	Adekvatni socijalni centri su važni za zaštitu, oporavak, reintegraciju i resocijalizaciju djece/prosjaka.					
21.	Nedostatak socijalnih centara za zaštitu, oporavak, reintegraciju i resocijalizaciju djece/prosjaka otvara mogućnost da se djeca koja su prosjačila ponovno vrate prosjačenju.					

ANKETNI UPINIK

Naziv istraživanja : „Uloga socijalnog radnika u rješavanju problema prosjačenja djece“

Poštovani,

Moje istraživanje koje provodim na temu „Uloga socijalnog radnika u rješavanju problema prosjačenja djece“ je u sklopu izrade magistarskog rada. Cilj ovog anketnog upitnika je da se utvrdi koliko su građani upoznati s problemom prosjačenja djece, koliko su zainteresirani za rješavanje ovog problema, te mogućnosti njihovog doprinosa u rješavanju problema prosjačenja, a sve to u svrhu uspješnijeg realiziranja ovog istraživanja, što bi u konačnici moglo doprinijeti kvalitetnijem pristupu u rješavanju ovog problema.

Molim Vas da svako pitanje ili tvrdnju pažljivo pročitate, te da do kraja pročitate ponuđene odgovore/tvrđnje i da zaokružite slovo ispred odgovora/tvrđnje s kojom se slažete. Gdje ima ostavljena prazna linija možete upisati svoje lično mišljenje.

Anketa je anonimna, i podaci prikupljeni njome će biti iskorišteni isključivo u svrhu izrade ovog magistarskog rada.

Hvala na Vašem izdvojenom vremenu.

I. DEMOGRAFSKA STRUKTURA

- 1) Spol
 - a) Muški
 - b) Ženski
- 2) Starosna struktura
 - a) Od 20 do 30 godina
 - b) Od 31 do 40 godina
 - c) Od 41 do 50 godina
 - d) Preko 50 godina
- 3) Stepen obrazovanja
 - a) Srednja škola
 - b) Viša i visoka škola (fakultet)
 - c) Magisterij, doktorat ili specijalizacija
- 4) Radni odnos
 - a) U stalnom radnom odnosu
 - b) Na određeno vrijeme
 - c) Povremeno zaposlen/a

- 5) Ekonomski status
- a) Prilično dobar
 - b) Dobar
 - c) Dovoljan za skroman život
 - d) Loš
 - e) _____
- 6) Da li ste bili u prilici da tražite bespovratnu novčanu pomoć od rugih?
- a) Nikad
 - b) Rijetko
 - c) Često
 - d) Uvijek
- 7) Da li ste imali priliku da od Vas neko traži bespovratnu novčanu pomoć?
- a) Nikad
 - b) Rijetko
 - c) Često
 - d) Uvijek
- 8) Koliko često prosjacima dajete novac?
- a) Nikad
 - b) Rijetko
 - c) Često
 - d) Uvijek
 - e) Dajem samo u slučaju ako je prosijak dijete
- 9) Davanje novca prosjacima doživljavam kao (zaokružite tvrdnju s kojom se slažete):
- a) Čin milosrđa
 - b) Stid me je da ih odbijem
 - c) Samo da me prestanu uz nemiravati
 - d) Osjećam da im tako zaista pomažem
 - e) Ni jedno od navedenog
- 10) Na prosjake gledam kao na osobe koje (zaokružite tvrdnju s kojom se slažete):
- a) Su zaista siromašne i nemaju drugo rješenje
 - b) Osobe koje su lijene i žele na lakši način osigurati svoju egzistenciju
 - c) To je vrsta biznisa
 - d) Nemam mišljenje
- 11) Problem prosjačenja bi trebali rješavati (zaokružite tvrdnju s kojom se slažete):
- a) Centri za socijalni rad
 - b) Ministarstvo unutrašnjih poslova
 - c) Predstavnici vlasti
 - d) Građani
 - e) Svi pobrojani
 - f) Nemam mišljenje

- 12) Građanska dužnost u pogledu rješavanja problema prosjačenja je (zaokružite tvrdnju s kojom se slažete):
- a) Ignorirati prosjake
 - b) Dati im onoliko koliko možemo
 - c) Prijaviti prosjaka policiji
 - d) Nisam dužan/na rješavati ovaj problem
- 13) Socijalni radnici su dovoljno uključeni u rješavanju problema prosjačenja, naročito prosjačenja djece.
- a) Nikad
 - b) Rijetko
 - c) Često
 - d) Uvijek
 - e) Nisam upoznat/ta s tim
- 14) Kada bi imali veća ovlaštenja socijalni radnici bi značajno mogli doprinijeti rješavanju problema prosjačenja, naročito prosjačenja i radne eksploracije djece.
- a) U potpunosti se slažem
 - b) Djelimično se slažem
 - c) Donekle se slažem
 - d) U potpunosti se ne slažem
 - e) Nemam mišljenje
- 15) Osnivanje adekvatnih centara za rehabilitaciju i resocijalizaciju prosjaka značajno bi uticalo na rješavanje problema prosjačenja, naročito prosjačenja djece.
- a) U potpunosti se slažem
 - b) Djelimično se slažem
 - c) Donekle se slažem
 - d) U potpunosti se ne slažem
 - e) Nemam mišljenje
- 16) Ako imate nešto što želite da dopišete na ovu temu dopišite to na prazne linije:
-
-
-
-
- .

HVALA!!!